ἀγριεύω, ῥῆμ. μεταβ. =1) ἐρεθίζω τινά, τὸν κάμνω ἄγριον. φρ. ἀγρίεψέ τονε νὰ μὴν ξανάρθῃ ἐδῶ· ἀγρίεψα τὰ μάτια μου τσ' ἠφοβήθηνε ὁ Γιακουμῆς· καὶ ἀμεταβ. 2)=ἐξαγριοῦμαι· φρ. ἀγρίεψένε ὁ βορεᾶς σήμερα· ἤδη ἀπαντῶμεν παρὰ Λουκιαν. Τόξαρ. 20 πρὸς ἄνδρα φίλον ἐν νυκτὶ ἐκπεσόντα εἰς πέλαγος οὕτως ἠγριωμένον.

ἀγρίμι, τὸ=μεταφορ. ἐπὶ ἀνθρώπων ἀγροίκων, ἀτιθάσσων· φρ. μωρέ, τί ἀγρίμι εἶνε ὁ υἱός σου! ἀγρίμι κατάμονο εἶνε ὁ υἱός σου. Ἐκ τοῦ μεσαιων. ἀγρίμαιον, πληθ. ἀγρίμαια. Ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, ἐν περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΚΒ', σ. 240 ἑ. Παράβαλε ὁ Ἀγρίμης ἐπών. Τσακων. ἤδη δὲ γνωστὸν ἐκ μολυβδοβούλλου τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, τὰ Ἀγριμάτικα χωρίον Ὀθωνῶν καὶ τὰ σύνθετα ἡ Ἀγριμοκεφάλα τοπων. Κρήτ., τὸ Ἀγριμοπλάι Καρπ.

Ἀγριμαιοί, οἱ=τοπων. τῆς Πίσω Μερεᾶς Κορθίου (ἐκ τοῦ ὑποθηκοφ.). Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ ὑποθηκοφ. γράφεται Ἀγριμοί, ἀλλ' εἶνε ἀτελὴς γραφικὴ παράστασις. Τὸ μεταγεν. ἐπίθ. ἀγριμαῖος=ἄγριος. Ἰδὲ περὶ τῆς καταλ. -αῖος, περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΚΒ', σ. 240 ἑ., Ἐπιστημον. Ἐπετηρ. Τόμ. Ζ', σ. 3 ἑ. Παράβαλε τοπων. Νισύρ. ἡ Ἀγριμαιά.

ἀγριόγατα, ἡ=γαλῆ ἡ κοινή, ἔχουσα ἀσυνήθη ἀγριότητα.

ἀγριόγαλλος, ὁ=τὸ πτηνὸν ὠτὶς ἡ βραδεῖα, otis tarda, τῆς τάξεως τῶν καλοβατικῶν, εἶδος ἰνδιάνου. Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄγριος καὶ τοῦ οὐσ. ὁ γάλλος.

ἀγριοκάτσικο, τὸ=μεταφορ. ἐπὶ ζωηρᾶς καὶ ἀτιθάσσου κόρης· φρ. ἡ Μαργαρίτα εἶνε ἀγριοκάτσικο, μὰ θὰ στρώσῃ.

ἀγριοτσειτάζω, ῥῆμ. μεταβ.=βλοσυρῶς προσβλέπω τινά· φρ. μ' ἀγριοτσοίταζένε, μὰ δὲ μοῦ μιλούσενε.

ἀγριοκαππαρδά, ἡ=θάμνος ὅμοιος πρὸς κάππαριν μὲ φύλλα βαρύοσμα, τὸ παρ' ἀρχ. ἀπόκυνον, ἢ κύναγχον τῆς τάξεως τῶν Ἀσκληπιαδῶν.

ἀγριόκρινος, ὁ=ἀγριολούλουδον τοῦ γένους τῆς ἴριδος, τῆς τάξεως τῶν ἐριδωδῶν, μὲ ῥίζαν εὐώδη, ἄλλοτε ἐν Ἀνδρῳ χρησιμοποιουμένην κατὰ τὴν δημώδη ἰατρικήν, πρὸς διάνοιξιν ἕλκους τοῦ κερατοειδοῦς χιτῶνος.

ἀγριολούλουδο, τὸ=κάθε φυτὸν τοῦ ἀγροῦ ἀνθοφόρον.

ἀγριοματιά, ἡ = βλέμμα βλοσυρόν· φρ. τοῦ 'ριξένε μιὰν ἀγριοματιά!

ἀγριομερινός, ἐπίθ. μόνον εἰς τὸ οὐδ. πληθ.=τὰ θηράματα, τὸ κυνήγι. Ἐκ τοῦ ἄγριος καί τοῦ οὐσ. τὸ μέρος διὰ τῆς παραγωγ. καταλ. -ινός.

ἀγριομιλῶ, ῥῆμ. μεταβ.=ὁμιλῶ μὲ τρόπον βάναυσον. Παράβα-

λε τὸ ῥῆμ. ἀγριολαλῶ παρὰ Προδρόμ. 1, 140 ἔκδ. Hesseling-Permot· φρ. ἄ μὰ νὰ μὴ μᾶς ἀγριομιλῇς, Δημοστένη !

ἀγριομολόχα, ἡ=εἶδος τοῦ γένους μαλάχης τοῦ βουνοῦ, malva silvestris.

ἀγριομούλαρο, τὸ=ἡμίονος ἀτίθασσος.

ἀγριοπερίστερο, τὸ = περιστερὰ ἀγρία, columba livia.

ἀγριοπετεινός, ὁ=τὸ πτηνὸν ὁ ἔποψ, upopa epops.

ἀγριοπρόβασο, τὸ=χόρτον ἐδώδιμον φυόμενον μετὰ τὰς πρώτας φθινοπωρινὰς βροχάς, εἶδος statice sinuata.

ἄγριος, ἐπίθ.=1)κυρ. ἐπὶ ζῴων, ἀνήμερος, ἢ ἀτίθασσος· φρ. τὸ



Οἱ πολλαπλοῖ συνοικισμοὶ τοῦ ναυτικοῦ χωρίου τῆς νήσου Ἄνδρου, οἱ Στενιές.

μουλάρι τοῦ Μασόλη εἶνε πολὺ ἄγριο. 2) ὁ ἔχων ἀγρίαν ὄψιν, φοβερός· φρ. τί ἄγριος ποὺ εἶνε ὁ δάσκαλός μας ; μὲ τ' ἄγριο τόνε θωρεῖ καὶ ζάλη τήνε πιάνει· ἄσμα τῆς Σούρας. Ἤδη παρὰ Σοφοκλ. Ἀντιγ. 1231 ἀγρίοις ὅσοισι παπτήνας ὁ παῖς. 3) ἐπὶ γαιῶν καὶ φυτῶν, ὁ μὴ καλλιεργούμενος, αὐτοφυής· φρ. ὁ Χατζῆ Μουσταφᾶς μοῦ δίνει τὰ ἄγρια χωράφια 'ς τὸ Γαυρειὸ λεγόμενα 'ς τὴ Φίερζα. Χρονικὸν σημείωμα, ἔτους 1816, ἐν Ἀνδριακῷ Ἡμερολογίῳ ἔτους 1930 σελ. 52.

Ἡ σημασία αὕτη ἤδη ἀρχ., Γαλην. 6, 619 (ἔκδ. Kuhn), «ἄγρια καλεῖν εἰώθασι πάντες ἄνθρωποι φυτὰ τὰ κατὰ τὴν χώραν φυόμενα χωρὶς ἐπιμελείας γεωργικῆς. 4) ὡς οὐσ. τὸ ἄγριο=τὸ ἀγρίωμα, ὃ ἰδέ. Παράβαλε οἱ Ἀγριὲς τοπων. Αἰγιαλ.

ἀγριότσυλλος, ὁ=σκύλλος ἀτίθασσος.

ἀγριοσυκιά, ἡ=τοπων. Χώρας. Ἀγριοσυκὲς=τοπων. Κορθίου (ἐκ τοῦ ὑποθηκοφ.) ὅπου ἐφύοντο ἄγριαι συκαῖ, ἤτοι ἐρινεοί. Παράβαλε τοπων. ἡ Ἀγριοσυκιὰ Πελοπον. Ἀμοργ., οἱ Ἀρκοσυκιὲς Κύπρ., ἡ Ἀγροσουτσία, Βον. Κάτω Ἰταλ.

ἀγροίτσιστος, ἐπίθ.=ἀπειθής, παρήκοος· φρ. τοῦ κάκου ὁ υἱός του εἶνε ἀγροίτσιστος. Ἐκ τοῦ ῥήμ. ἀγροικῶ, τοῦ ἀρκτικοῦ ἀ- διὰ τοῦ ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου λαβόντος σημασίαν στερητικήν.

Ἄγροικος, ὁ=οἰκογενειακὸν ὄνομα. Τὸ ἐπίθ. ἄγροικος= ἀγροίκιστος.

ἀγροικῶ, ῥῆμ. 1) μεταβ.=ὑπακούω· φρ. γιατί, βρέ, δὲν ἀγροικᾷς τῆς μάννας σου; κάθεται τὸ βουβάλι (ἐπὶ ἀνθρώπου πείσμονος) τσ' ἀγροικᾷ τοῦ καθενοῦς! νὰ μὴν ἀγροικᾷς τῆς γυναίκας σου! Ἐκ τοῦ ἐπίθ. ἀγροικός. Ἴδε Γ. Ν. Χατζηδάκην ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. Τόμ. Θ', σ. 50. 2) παθητ.=καλοῦμαι, ὀνομάζομαι· φρ. ὁ Μαθαιὸς ἀγροιτσέται Τσεράνης.

ἀγυπούπα, ἡ=τὸ σαρκοβόρον ὄρνεον γύψ, vultur fulv. Briss. κατὰ Heldreich, Faun. Gr. Ἐν Ἄνδρῳ θηρεύεται χάριν τοῦ λίπους του πρὸς ἐντριβὴν τοῦ πάσχοντος ἐκ ῥευματισμοῦ. Ἐν Κέᾳ τὸ αὐτὸ ὄρνεον λέγεται ὁ ἀγυούπας, ἐν Πελοπον. τὸ ὄρνεο, Κύπρ. ὁ ἀτός, Οἰτύλ. ἡ βιτσίλα, Σερίφ. ὁ ποῦλος, Νάξ. ὁ σκανιᾶς, Χίου ὁ σκανίτης, Κρήτ. ἡ σκάρα. Παράβαλε ἐπώνυμ. Αἰτωλ. οὐ Γυούπς, τοπωνύμ. τὰ Γυπαούρνακα Ῥόδ., ὁ Δυπάγκρεμμος Ῥόδ., ὁ Γυπᾶς, οἱ Γυπᾶς, Ῥόδ., ὁ Ἀγυπόλακκος, Ῥόδ., ἡ Γυποφωλιὰ Ἀμοργ., τ' Ἀϋπάου ἡ κούσπα Ῥόδ.

ἀγύρευτος, ἐπίθ.=ἀζήτητος· φρ. ἀγύρευτο νά 'νε! ἐπὶ φαρμάκου τοῦ ὁποίου ἀπευχόμεθα τὴν χρῆσιν.

ἀγύριστος, ἐπίθ.=ἀπέραντος, ὑπερμεγέθης· φρ. τό 'χει ἀπάνω του ὁ Κανάτσης· εἶνε χωράφι ἀγύριστο· εἶνε χωράφι ἀγύριστο, βάνει ἄθρωπο τσαὶ τὸ ποτίζει. 2) ἐπὶ ἀρᾶς=ὁ Ἅδης· ἀρά· νὰ πάῃ 'ς τὸν ἀγύριστο! 3)=ἀμετάπειστος, ἰσχυρογνώμων· φρ. γκλάβα ἀγύριστη ὁ Μαθαιός. Τὸ μεσαιων. ἐπίθ. ἀγύριστος.

Κατάρα Ἄνδρου· 'ς τὸν ἀγύριστο!=νὰ πᾷς 'ς τὸν Κάτω Κόσμον.

Ἀλλὰ διατὶ ὠνομάσθη ὁ Ἅδης ἀγύριστος, ἢ κατὰ δημοτικὸν ᾆσμα τόπος ἄγυρτος=ἀγύριστος;

Εἰς δημοτικὰ ᾄσματα ὁ θάνατος, ὄχι ὁ προσωποποιημένος, ἀποκαλεῖται ταξείδι, ἢ ταξείδι τοῦ Χάρου. Οὕτω ἐν μοιρολογίῳ Χίου.

'Σὰν ἤθε' νὰ ταξείδευε τοῦ Χάρου τὸ ταξείδι
γιατί δὲ μοῦ τὸ μήνυσε νὰ στείλ' ἀποδοσίδι;

Καὶ εἰς Ἠπειρωτικὸν δημοτικὸν ᾆσμα·

ς' τ' ἀγύριστο ταξείδι
ποῦ 'πάνουν καὶ δὲν ἔρχουνται καὶ πίσω δὲ γυρίζου.

Εἰς ἄλλο δημοτικὸν ᾆσμα ὁ Ζάχος καὶ ὁ Χάρος, Passow, Popularia Carmina, Graeciae Recentioris, Lipsiae, 1860, σ. 308 ἐξ Ἠπείρου.

Ζάχο μου τ' ἤθελες ἐδῶ ; Ζάχο μου τί γυρεύεις ;
Ἥρτα νὰ δῶ τοὺς φίλους μου καὶ πίσω νὰ γυρίσω.
Ζάχ' ἀλλουνοῦ δὲν ἔδινες κἄνε τὴ χρύση σέλλα,
πού 'ρτες σὲ τόπον ἄγυρτο, σὲ τόπο ᾽ραχνιασμένο !

Ὁ πατὴρ τῆς ἐκκλησίας Ἐφραὶμ ὁ Σῦρος περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ λέγει· «ἐν τῇ ὥρᾳ γὰρ ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ διαχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων τὸν ἐλεεινὸν χωρισμὸν καὶ ⸢ἀποδημοῦσιν ἕκαστος ἀποδημίαν ἐπιστροφὴν μὴ ἔχουσαν».

Τὸ ἐν 'Ιστορικῷ Λεξικῷ τῆς Νέας 'Ελληνικῆς, Τόμ. Α', 1933, ἐν σ. 88 ἄγειρτος ἐκ τοῦ ῥήμ. γέρνω,=ἀγύριστος, πρέπει νὰ διορθωθῇ εἰς ἄγυρτος=ἀγύριστος ἐκ τοῦ ῥήμ. γυρίζω. Ἰδὲ λ. ἀγροίτσιστος.

Κατὰ τὰς δοξασίας τῶν γερμανικῶν λαῶν ἀπαντῶμεν ἐπίσης τὸ Ταξείδι τοῦ ἀποθανόντος· τοῦτο τὸ φαντάζονται κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐπιγείων ταξειδίων. Ὁ ἀποθανὼν δηλ. ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας φθάνει εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ του, διότι οὐδαμοῦ καθ' ὁδὸν δύναται νὰ διανυκτερεύσῃ. Ἰδὲ Geiger ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Η', στ. 1088 ἑ.

Ὥστε ὁ τόπος, ὁ Ἅδης, ὠνομάσθη ἀγύριστος ἐκ τοῦ θανάτου ὅστις ἐξομοιώνεται πρὸς ταξείδι.

ἄγω, ῥῆμ. τοῦ ὁποίου εὔχρηστοι εἶνε οἱ τύποι τῆς προστακτικῆς ἄμε, πληθυντ. ἀμέτε, ἄντε-ἀντέτε=ὕπαγε ὑπάγετε· φρ. ἀμέτε ς' τὸ καλό ! εὐχὴ πρὸς ἀναχωροῦντας· ἄμε ς' τὸν ἀγύριστο ! ἀρά. Περὶ τοῦ τύπου ἄμε ἐκ τοῦ ἄγωμε ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην. Τόμ. Α', σ. 111. Τόμ. Β', σ. 98. Ὁ δὲ τύπος ἄγετε-ἄετε-ἄτε διὰ τροπῆς τοῦ ἀήχου τ εἰς ἠχηρὸν ντ, ἔγινε ἄντε-έτε.

ἀγώι, τὸ=1) μίσθωσις φορτηγοῦ ζώου διὰ μεταφοράς· φρ. ἔχω ἀγώι γιὰ τὸ Γαυρειό. Παροιμ. Τὸ ἀγώι ξυπνᾶ τὸ ἀγωγιάτη. Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἀγώγιον=φορτίον ἀμάξης. 2)=τὰ κόμιστρα, τὰ μεταφορικά.

ἀγωγιάζω, ῥῆμ. μεταβ. 1)=μισθώνω ζῶον πρὸς μεταφοράν· φρ. θ' ἀγωγιάσω τοῦ Λουρέτζου τὸ μουλάρι γιὰ τὸ Κόρθι. Τὸ Μεσαιων. ἀγωγιάζω. 2) ἀμετάβ.=μετέρχομαι, ἐπαγγέλλομαι τὸν ἀγωγέα· φρ. ὁ Σπῦρος τώρα ἀγωγιάζει ᾽ς τὴ Μεσαρᾶ, ἔτσει κάθεται.

ἀγωγιάτικος, ἐπίθ. εὔχρηστον εἰς τὸν πληθ.=ἀμοιβὴ ἀγωγέως

μισθώσαντος τὸ ὑποζύγιόν του· φρ. πόσα εἶνε τ' ἀγωγιάτικα γιὰ τὸ πανηγύρι τοῦ Πιτροφοῦ;

ἀγωγιάτης, ὁ=ὁ μισθῶν ὑποζύγιόν του εἰς μεταφοράς· φρ. ὁ Μαθαιὸς τώρα κάνει τὸ ἀγωγιάτη· πῶς νὰ ζήσῃ!

ἀγωνίζομαι, ῥῆμ.= μοχθῶ, καταβάλλω προσπάθειαν· φρ. ἀγωνίστητσεν ἡ χήρα ἡ Ἀνδρονίτση ν' ἀνεθρέψῃ τὰ παιδιά της. Τὸ ἀρχ. ῥῆμ. ἀγωνίζομαι.

ἀγώρι, τὸ=παιδίον ἄρρεν· φ. ἡ Σμαράγδα ἔχει τώρα πέντε ἀγώρια· ἀγώρι μου νὰ σὲ χαρῶ! εὐχὴ τῆς μητρός. Τὸ μεσαιων. οὐσ. ἀγώριν. Παράβαλε οὐ Ἀγώρς παρων. Ἀκαρν. Ἰδὲ καὶ ἀνωτ. τήν λ. ἄγγουρος. Ἐκ τούτου παράγεται ἐν Ἄνδρῳ ἡ **ἀγώρα**=θωπευτικῶς τὸ ἀγώρι· ἡ **ἀγωρῖνα**· φρ. ἀγώρα μου (ἢ ἀγωρῖνά μου) Δημήτρη μου!

Συγχρόνως ἄρᾳγε καὶ τά δύο γένη τῶν ἀνθρώπων τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ ἐδημιουργήθησαν; ἢ τὸ πρωτόπλαστον δημιούργημα ἦτο διφυὲς καὶ ἄρρεν καὶ θῆλυ, δηλαδὴ ἑρμαφρόδιτον, ὅπερ διακρίνεται ἐπὶ τοῦ Ἀδὰμ τοῦ πρωτοπλάστου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ὁ Πλάτων ἐν Συμποσίῳ 189ε λέγει «ἀνδρόγυνον γὰρ ἦν τότε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα, ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τοῦ τε ἄρρενος καὶ θήλεος· νῦν δ' οὔκ ἐστιν ἀλλ' ἢ ἐν ὀνείδει τοὔνομα κείμενον». Ὁ δὲ Πλίνιος 7,2 «ἀνδρογύναι appellabantur populi quidam in Africa utriusque naturae, inter se vicibus couentes; quibus dextra mamma virilis erat, sinistra vero muliebris».

Ἰδὲ Kummer, ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Γ', 1930—31, στ. 725 ἑ.

Ἐν Ἄνδρῳ ἡ κρατοῦσα λαϊκὴ δοξασία εἶνε ὅτι τὰ δύο γένη, τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ παρ' ἄλληλα ἐδημιουργήθησαν καὶ παρ' ἄλληλα ἐξειλίχθησαν. Περὶ δὲ ἐπικρατήσεως τοῦ ἄρρενος ἢ τοῦ θήλεος ἰδὲ τοῦ παρόντος τὴν λέξιν ἀβγολοῶ.

Τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ ἄρρεν γένος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἔφθασεν εἰς μονομερῆ ἐπικράτησίν του, ἐξηγεῖ διατὶ κατὰ τὰς λαϊκὰς δοξασίας τὸ θῆλυ ἐμφανίζει κατωτερότητα πρὸ τοῦ ἀνδρὸς καὶ διατὶ ἡ παράστασις τῆς γυμνότητος ἀνήκει εἰς τὸ ἐπικρατοῦν ἄρρεν γένος πάντοτε.

Διὰ τοῦτο ἐν Ἄνδρῳ προτιμοῦν τὰ ἄρρενα τῶν θηλέων τέκνων. Ἐπὶ τῇ γεννήσει ἄρρενος ὅλη ἡ οἰκογένεια πληροῦται χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως· εἰς παλαιοτέρους χρόνους καὶ πυροβολισμοὶ ἐρρίπτοντο εἰς ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς. Ἀνάλογα ἐγίνοντο καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους· «τίκτεται καὶ τούτοις ἄρρεν. Εὐθὺς οὖν οἱ μὲν γονεῖς ἐγεγήθησαν· τὸ δὲ ὑπήκοον ἅπαν ἐσκίρτων, συνέχαιρον ἀλλήλοις, ἐγεγήθησαν· καὶ ἦν ἰδεῖν τὰ βασίλεια χαρμονῆς ἀνάπλεα».

Προγνωστικὰ σημεῖα εἰς ποῖον γένος θ' ἀνήκῃ τὸ κυοφορούμενον τέκνον ἐγγύου γυναικὸς εἶνε τὰ ἑξῆς.

Κατὰ τὴν λαϊκὴν πρόληψιν τῆς Ἄνδρου ἡ ἐγγαστρωμένη ἂν ἔῃ μούρη ἄγρια, θὰ κάμ' ἀρσενικό· ἂν ἔῃ μούρη ὄμορφη θὰ κάμῃ κορίτσι.

Περὶ προλήψεων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν ἀρρενογονίας ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, Τόμ. Γ', 1939, σ. 320 ἑ. Περὶ δὲ τῶν σχετικῶν προλήψεων παρ' ἀρχαίοις, ἰδὲ Pauly-Wissowa, Realencykl. Τόμ. Α', 1894, στ. 52 ἑ.

ἀγωρίστικος, ἐπίθ.=ὁ ἁρμόζων εἰς ἄρρενα παιδία· φρ. νὰ μὴν κάνετε ἀγωρίστικα καμώματα! ἀπαγόρευσις εἰς κόρας. Ἐκ τοῦ ἀγώρι καὶ τῆς παραγ. καταλ. -ίστικος.

ἀγωροκόριτσο, τὸ=νεᾶνις ἔχουσα ἦθος ἄρρενος. Ἰδὲ ἐνταῦθα τὴν λ. *ἀγώρι*.

Ἀδάμης, ὁ=οἰκογενειακὸν ὄνομα, ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ ὀνόμ. ὁ Ἀδάμ, κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου τῆς Γῆς. Παράβαλε ὁ Ἀδὰμ κύρ. ὄν. Αἶν., τοπων. Ῥόδ., τὸ Ἀδάμι τοπων. Σκύρ. Ἀργολ., οἱ Ἀδάμες τοπων. Ἀττ. ὁ Ἀδάμης κυρ. ὄν. Αἶν., ὁ Ἄδαμος κύρ. ὄν. Κύπρ. καὶ τὸ παράγ. ἐπών. ὁ Ἀδαμόπουλος.

ἄδεια, ἡ=εὐκαιρία, σχολή· φρ. δὲν ἔχω τὴν ἄδειά σου!=δὲν ἔχω εὐκαιρίαν, ὡ σύ· ἢ δὲν εὐκαιρῶ ν' ἀσχοληθῶ περὶ σοῦ. Ἡ σημ. αὕτη ἤδη μεσαιων. Ἄνν. Κομνηνῆς 1, 94. 20 (ἔκδ. Bonn) καιροῦ λαβόμενοι καὶ ἀδείας τὴν κατὰ τῶν Κομνηνῶν ἐνέδραν ἐξήρτυον.

ἀδειάζω, ῥῆμ. μεταβ.=ἐκκενῶ τι· φρ. ν' ἀδειάσῃς τό πιθάρι γιὰ νὰ βάλωμε κρασί· ἄδειασέ μου τὴ γωνιά· (ἀποπομπὴ ἀνεπιθυμήτου)· καὶ ἀμετάβ. φρ. ἄδειασένε ἡ χαμωλάκκα. 2)=εὐκαιρῶ. φρ. δὲν ἀδειάζω νά 'ρθω τώρα· ἄμ' ἀδειάσῃς ἔλα. Τὸ μαισαιων. ἀδειάζω=ἡσυχάζω. Ἡ σημασία αὕτη ἤδη παρ' Εὐσταθ. Ἰλιάδ. 1180, 19 ἀδειάσαντος τοῦ Ἀχαικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ τεύξεσθαι μέγα δόρπον.

ἀδειανός. ἐπίθ.=εὔκαιρος, ἀργός· φρ. ὁ Μαθαῖος πάει 'ς τὸν Πιτροφό ἀδειανός. 2) κενός φρ. ἤρθεν ὁ κουτρούλης μ' ἄδειανὰ τὰ χέρια· Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄδειος καὶ τῆς παραγωγ. κατλ. -ανός. Παράβαλε τὸ τοπων. τὸ Ἀδειανὸ ἀκρωτ. Σύρ.

ἄδειος, ἐπίθ. 1)=εὔκαιρος, ἀργός· φρ. ὁ Φραέσκος πῆε τσ' ἤρθε 'ς τοὺς Μένητες ἄδειος. 2) κενός· φρ. τὸ καΐτσι τοῦ Φατσῆ πάει 'ς τὴ Σῦρα ἄδειο. Ἐκ τοῦ ῥῆμ. ἀδειάζω ὑποχωρητικῶς, ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Ἀκαδημ. Ἀναγνώσματα, Τόμ. Γ', σ. 164. Παράβαλε τὴν τοπων. τὰ Ἄδεια Εὐρυτ., ἡ Ἄδεια τοπων. Καρπ., τὰ Ἄδειατα χωρίον Σύρ., τὰ Ἄδει-Ἀλώνια τοπων. Αἰτ. Περὶ τῆς καταλ. -τα τοῦ πληθ. ἀριθμοῦ ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην. Τόμ. Α', σ. 402.

ἀδείπνητος, ἐπίθ.=ὁ μὴ δειπνήσας· φρ. εἴμαστε ἀδείπνητοι ἀκόμη· ἡ Φρόσω ἠτσοιμήθηνε ἀδείπνητη· φρ. ἤπεσένε τσ' ἠστσυλλάτσασεν ἡ Μαρία γὲς βράδυ ἀδείπνητη. Ἐκ τοῦ ἀ στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. δειπνῶ.

ἀδέξιος, ἐπίθ.=ἀνεπιτήδειος· φρ. ὁ γαμβρός μου ὁ Σταμάτης εἶνε πολὺ ἀδέξιος. Ἐκ τούτου παράγ. ἐν Ἄνδρῳ ἡ ***ἀδεξοσύνη***=ἀνικανότης.

ἀδέρφι, τὸ=ἐπὶ ἀρρέν. ὁ ἀδελφός· φρ. τὸ ἀδέρφι μου ὁ Γιάννης εἶνε ἄρρωστος. 2) ἐπὶ ἀρρέν. καὶ θηλ.· φρ· πόσα ἀδέρφια εἴσαστε; Παροιμ. τ' ἀδέρφια ἠψηθήκανε· μὰ δὲν ἠφαωθήκανε. Τὸ μεσαιων. ἀδέρφιον. Παράβαλε τὸ τοπων. τὰ πέντε Ἀδέρφια Ἀργολ. Σκύρ., τὰ τὰ τρία Ἀδέρφια, Ἤπ., Ἰννιὰ Ἀδέρφια Ἀκαρν.

ἀδερφικός, ἐπίθ. εὔχρ. εἰς τὸν πληθυντ.=ἀνήκων εἰς ἀδελφούς· φρ. τὰ χωράφια τοῦ Μπιρίκου τῆς Δεμοσιᾶς εἶνε ἀδερφικά. Τὸ ἀρχ. ἀδελφικός.

ἀδερφοδιώχτης, ὁ=τὸ παιδὶ τὸ ἐπιφέρον θάνατον εἰς τοὺς ἀδελφούς του κατὰ τὴν λαϊκὴν δοξασίαν. Ὅταν γεννηθῇ φέρει διακριτικὸν σημάδι μεταξὺ τῶν φρυδιῶν του. Πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς καταστρεπτικῆς ἐπιρροῆς του τὸν εἰσάγουν εἰς φοῦρνον ἡμιπυρακτωμένον καὶ τὸν ἀπειλοῦν ὅτι θὰ τὸν ψήσουν. Ἡ ἀπειλὴ σώζει τοὺς ζῶντας ἀδελφούς του καὶ ἀποτρέπει τὸ κακόν. Ὁ Νικ. Πολίτης, Παραδόσ. Τόμ. Β', σ. 1286 ἑ. ἀναγρόφει ὁμοίας δοξασίας ἐκ Χίου, Σάμου καὶ Κρήνης Ἐρυθραίας. Τὸ σκληρὸν τοῦτο ἔθιμον φαίνεται ὅτι εἶνε παλαιότατον καὶ ἔχει σχέσιν μὲ τοὺς μύθους περὶ ἐμβολῆς εἰς πυρὰν τοῦ Ἀχιλλέως ὑπὸ τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Δημοφῶντος ὑπὸ τῆς Δήμητρος. Ἐπίσης ὁ ἀρχ. γραμματ. ἐν Bekker, Anecd. Graec. 10, 26 φαίνεται ὅτι εἰς τοιοῦτο ἔθιμον ἀναφέρεται: τὰ τερατώδη τὴν φύσιν ἐπ' ἀγρίοις ἔκαιον ξύλοις. Ἀλλὰ διατὶ παραπλήσια ἔθιμα ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Οὐγκαρίαν; Οὕτω Grimm, Deutsche Mythologie, Τόμ. Γ', σ. 406, 410, 437. Ἰδὲ ἐν προσθήκῃ.

ἀδερφούλλης, ὁ = ὁ μικρὸς ἀδελφὸς θωπευτικῶς. Ἐκ τοῦ οὐσ. ὁ ἀδερφὸς μετὰ τῆς ὑποκοριστ. καταλ. -ούλλης.

ἀδερφομοίρι, τὸ=τὸ μερίδιον ἐξ ἀκινήτου κτήματος, ἑκάστου τῶν ἀδελφῶν, κληροδοτηθέντος εἰς αὐτούς· φρ. ἠπουλήσαμε σήμερα τὸ ἀδερφομοίρι μας 'ς τὸ Σταματέλλο. 2) ὅλον τὸ κληροδοτηθὲν ἀκίνητον κτῆμα νεμόμενον ἀπὸ ἀδελφούς. Ἐκ τοῦ οὐσ. ὁ ἀδερφὸς καὶ τοῦ οὐσ. τὸ μοιρί.

ἀδερφοξαδέρφι, τὸ, εὔχρ. εἰς τὸν πληθυντ.=ἀδελφοὶ καὶ ἐξάδελφοι ἀποτελοῦντες ἕνα γένος· φρ. οἱ Γουλανδριαδαῖοι, ἀδερφοξαδέρφια, εἶνε τριγιάντα νομᾶτοι.

ἀδερφοποιτός, ὁ=στενὸς φίλος σὰν ἀδελφός· ἠγενήκαμε μὲ τὸ Μινδρινὸ ἀδελφοποιτοί. Ἐκ τοῦ μεσαιων. οὐσ. ὁ ἀδελφοποιητός. Περὶ τῆς ἀδελφοποιΐας ἐν Ἄνδρῳ τὰ ἑξῆς.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας ἐγίνοντο καὶ ἐν Ἄνδρῳ ἀδερφοποιτοί, δι' ἱεροτελεστίας, τοῦ ἱερέως ἀναγινώσκοντος εὐχὴν καὶ ὁρκιζομένων τῶν ἀδερφοποιτῶν πρὸς ἀλλήλους αἰωνίαν φιλίαν. Οὗτοι εἶνε οἱ ἄλλως σταυραδέρφια καλούμενοι. Ἰδὲ καὶ τὴν λέξιν ὁ ἀδερφός.

ἀδερφός, ὁ=ἀδελφός· φρ. οἱ ἀδερφοί μου παντρευτήκανε ἐς τὸ Γαυρειό. Ἐκ τούτου ἐν Ἄνδρῳ παράγ. οὐσ. τὸ ***ἀδερφάτσι***=ὁ μικρὸς ἀδελφός, ἢ καὶ θωπευτικῶς.

Εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς ἀδελφοσύνη σημαίνει τὴν στενὴν ἐκ πλαγίου συγγενικὴν σχέσιν, εἴτε διὰ τοῦ κοινοῦ Totem εἴτε διὰ τοῦ κοινοῦ αἵματος. Ὡς ἀδελφοὶ θεωροῦνται ἐνίοτε μὲν μόνον οἱ υἱοὶ τῆς αὐτῆς μητρός, ἐνίοτε δὲ μόνον οἱ υἱοὶ τοῦ αὐτοῦ πατρός. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ λέξις φρήτηρ, ἡ ὁποία ἐσήμαινε τὴν συγγένειαν διὰ τοῦ αὐτοῦ πατρός, διὰ τῆς λέξεως ἀδελφός, ἥτις σημαίνει τὸν ἐκ τῆς αὐτῆς δελφύος=γαστρὸς προερχόμενον, ἐξετοπίσθη· ἴσως κατὰ τὸν P. Kretschmer, Glotta, 2, 201 ἑ., ὅταν τὰ εἰσβαλόντα φῦλα τὰ ὁποῖα ἦσαν ὠργανωμένα μὲ τὸ δίκαιον τοῦ πατρὸς ἀνεμίχθησαν μὲ τὰς παλαιοτάτους τῆς χώρας κατοίκους ὠργανωμένους μὲ τὸ δίκαιον τῆς μητρός.

Πρόληψις ἐπικρατεῖ λαϊκὴ ἐν Ἄνδρῳ ὅτι, ὅστις ἔχῃ ἕνα μόνον ἀδελφὸν δὲν πρέπει νὰ τρώγῃ ὀφθαλμὸν ψαριοῦ ἢ ἀρνιοῦ· διότι τοῦτο προοιωνίζει ὅτι «θὰ φάῃ τὸ μάτι τοῦ ἀδερφοῦ του»· ἤτοι θὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν μόνον του ἀδελφὸν εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον.

Ἰδὲ τὴν λέξιν ἀδερφοστελεττεά.

Τὸ θέμα ἐχθρῶν ἀδελφῶν, ἀλληλομαχούντων, ἀμοιβαίως ἐξοντουμένων ἀπαντῶμεν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θρησκείας καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Οὕτω ἡ ἀρχαία αἰγυπτιακὴ μυθολογία κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ἀδελφοκτονίας τοῦ ὑπὸ τοῦ Σὴθ Ὀσίριδος. Κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἀλληλομαχοῦν ἀκόμη μέσα εἰς τὴν γαστέρα τῆς μητρός των οἱ δίδυμοι ἀδελφοὶ Ἰακὼβ καὶ Ἠσαῦ. Ὁ Ἰωσὴφ ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἀπαντῶμεν τοὺς ἐχθροὺς ἀδελφοὺς Ἡρακλέα καὶ Ἰφικλέα, Ἐτεοκλέα καὶ Πολυνείκην, τὸν Ἀτρέα καὶ Θυέστην, εἰς δὲ τὴν ἀρχαίαν Ῥώμην τοὺς ἀδελφοὺς Ῥωμύλον καὶ Ῥῶμον. Αἰτία τῆς ἐχθρότητος τῶν ἀδελφῶν κυρίως εἶνε πνεῦμα ἐπικρατήσεως, πλεονεξία ἢ ζηλοτυπία· κατὰ ἀνατολικὴν παράδοσιν καὶ τοῦ Ἄβελ ὁ φόνος τοιοῦτον εἶχεν ἐλατήριον.

Ἡ ὀργάνωσις πρωτογόνων κοινωνιῶν ἐπιτυγχάνεται ὄχι μόνον μὲ τὸν δεσμὸν τοῦ κοινοῦ αἵματος, εἴτε ἐξ ἀρρενογονίας, εἴτε θηλυγονίας, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικῶς μυστικοπαθῶς [καθοριζομένη. Ἡ ἀδελφότης συγκροτεῖται οὕτω καὶ μεταξὺ μὴ συγγενῶν. Εἰς τοὺς γερμανικοὺς λαοὺς ἡ ἀδελφοποιΐα γίνεται διὰ ποτηρίου οἴνου μετὰ ἢ ἄνευ προσθήκης αἵματος, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ πρωτογονωτέρου ποτηρίου καθαροῦ αἵματος, τῇ συμμετοχῇ ἱερέως, τῇ συμμετοχῇ ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας. Ἐν τούτοις εἰς πάντα ταῦτα κυριαρχεῖ ἡ σκέψις ὅτι τεχνητῶς, οὐσιαστικῶς διὰ τῆς μαγίας συνετελέσθη κοινότης αἵματος τῶν ἀδελφοποιητῶν, ἡ ὁμαιμία.

ἀδερφοστελεττσά, ἡ=πλῆγμα διὰ στιλέττου ὑπ' ἀδερφοῦ, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται δυσθεράπευτον.

πολλὲς πληγὲς ἐγιάτρεψα, ἄρά γες πεντακόσες ;
μὰ τέτοια ἀδερφοστελεττσά δὲν εἶδα γὼ ποτέ μου.

ᾆσμα Σούσας. Ἰδὲ τὴν λ. ὁ ἀδερφός.

ἄδετος, ἐπίθ. ἐπὶ γλυκισμάτων=μὴ συμπεπυκνωμένος διὰ τῆς πυρᾶς, ὅσον ἔπρεπε· φρ. ἄδετο εἶνε τὸ γλυκό, θέλει δέσιμο ἀκόμη.

νᾰ́δης, ὁ 1) =ἡ κατοικία τῶν νεκρῶν, ὁ κάτω κόσμος.

τ' ἀχείλη του χαμογελᾷ γιὰ τὸν ἀπάνω γκόσμο,
σήμερ' ἡ πλάκα χαίρεται τσ' ὁ νᾰ́δης καμαρώνει.

Μοιρολόγ.

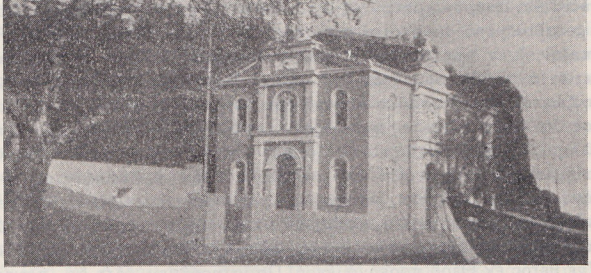
γυιέ μου τσαὶ τί θελες ἐδῶ κάτω, ς' τὸ μαῦρο νᾰ́δη;
εἶνε τοῦ νᾰ́δη τὰ νερὰ θελὰ τσαὶ βουρκωμένα.

Μοιρολόγ.

2) ἐπὶ ἀπλήστων· φρ. ὁ Μαστραντώνης ἤπιενε, ἤπιενε τὸ νᾰ́δη!

Αἱ περὶ ᾅδου παραστάσεις τοῦ ἀνθρώπου καθορίζονται ἀπὸ τὰς περὶ ψυχῆς παραστάσεις αὐτοῦ. Αἱ περὶ ψυχῆς πάλιν παραστάσεις εἶνε ἀναποσπάστως συνδεδεμέναι μὲ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἀποθανόντος. Ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἡ φαντασία τοποθετεῖ τὴν περαιτέρω τύχην τοῦ νεκροῦ, εἶνε ὁ τόπος ὅπου ἔμεινεν ἡ σορὸς τοῦ νεκροῦ, δηλ. ὁ τάφος. Ἐν τούτοις ἡ μόνωσις τοῦ τάφου ἀντιφάσκει μὲ τὴν ἀνάγκην τῆς κοινωνικότητος τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὅτι ἔχει ὁ ζῶν· καὶ οὕτω ἕνα περαιτέρω βῆμα ἔφερε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν παράστασιν περὶ ἑνὸς ὑπογείου, κοινοῦ τῶν μεταστάντων, τό που διαμονῆς. Εἶνε ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ὁ τάφος θεωρεῖται ὡς ἡ μόνη κατοικία τοῦ μεταστάντος ἐν τῇ λαϊκῇ συνειδήσει τῶν Ἀνδρίων ἐφ' ὅσον ὁ λαὸς ἀποβλέπει εἰς τὸ ἄτομον μόνον τοῦ μεταστάντος, ὅπως ὅταν φοβῆται μήπως ὁ μεταστὰς ἐπισκεφθῇ κατ'οἶκον τοὺς περιλειφθέντας ὡς βρυκόλακας. Ἂν ὅμως εἰς τὸ πρῶτον ἐπίπεδον τῆς ἀναμνήσεως εὑρίσκεται ὀλιγώτερον ἡ προσωπικότης τοῦ μεταστάντος

ἀλλὰ περισσότερον ὁ θάνατός του, τότε ὁ λαὸς πιστεύει ὅτι ὁ μεταστὰς μαζὶ μὲ ἄλλους μεταστάντας ζῇ μίαν ὑπόγειον ζωήν. Περὶ τῶν Πλουτονίων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἰδὲ Rohde, Psyche, Τόμ. Α' σ. 212-214. Ἐὰν οἱ μεταστάντες θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς Ἄνδρου ὡς εἷς τινα τόπον συγκεντρωμένοι, τότε τόπος συγκεντρώσεως πιστεύεται ὅτι εἶνε ὑπὸ τὴν γῆν. Τοιαῦται παραστάσεις εἶνε συνδεδεμέναι μὲ ὡρισμένους τόπους καὶ παρὰ τοῖς γερμανικοῖς λαοῖς· ἰδὲ Winkler. ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Δ', 1931-2. στ. 193 ἑ.· ὁ τάφος τότε ἀποτελεῖ τὴν εἴσοδον, τὴν πύλην εἰς τὸν ὑπόγειον τοῦτον χῶρον· καὶ οὕτω πάντα τὰ σπήλαια τὰ ὁρύ-



Ὁ ναΐσκος τοῦ ἁγ. Νικολάου τοῦ Νιμπορικοῦ, προστάτου τῶν ναυτικῶν. Κτίσμα τοῦ Κ' αἰῶνος.

γματα τῆς γῆς θεωροῦνται ὡς πύλαι τοῦ ᾅδου. Περὶ τοιούτων ὀρυγμάτων ὡς πυλῶν τοῦ ᾅδου παρὰ τοῖς γερμανικοῖς λαοῖς ἰδὲ Winkler Αὐτόθ. στ. 186 ἑ. Ἐπειδὴ δὲ ὡς εἶνε φυσικὸν ἰδίᾳ εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς σχηματίζονται σπήλαια γῆς καὶ ἐκεῖ βράχοι καὶ βουνά, σὰν τὰ κτίσματα τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τῆς γῆς προέχουν, τότε οὕτω διαμορφώνεται ἡ παράστασις τῶν Ἀνδρίων ὅτι τὰ βουνὰ εἶνε ἡ περιοχὴ τῶν μεταστάντων καὶ τῶν πνευμάτων. Ἡ τοιαύτη δοξασία ἀπαντᾶται καὶ παρὰ τοῖς γερμανικοῖς λαοῖς, ἰδὲ Winkler, Αὐτόθ. στ. 188.

Πολὺ συχνὰ ἡ ζωὴ τῶν μεταστάντων εἰς τὸν ᾅδην περιγράφεται ὡς εἰς ἕνα τόπον βασάνων. Εἶνε προφανὲς ὅτι τοῦτο ἐπλάσθη μεταγενεστέρως ὑπὸ τὴν ἐπίρροιαν χριστιανικῶν παραστά-

σεων· ἐνῷ ὁ ᾅδης ἐθεωρεῖτο ἀρχικῶς ὡς τόπος ὅλως οὐδετέρας διαμονῆς, μετεβλήθη ὅμως βραδύτερον εἰς τόπον τιμωρίας διὰ τοῦ πυρός.

Ἀπὸ τὸ συναίσθημα ὅτι ὁ Κάτω Κόσμος, ὡς λέγεται σήμερον ἐν Ἑλλάδι ὁ ᾅδης, ὁ κόσμος τῶν μεταστάντων, ἀναγκαίως πρέπει νὰ εἶνε ἕνας διαφορετικὸς Κόσμος ἀπὸ τὸν Ἀπάνω Κόσμον, τὸν ἐπίγειον κόσμον τῶν ζώντων, προῆλθεν ἡ παράστασις περὶ τοῦ Κάτω Κόσμου. Καὶ ἀπὸ τὴν καθημερινὴν πεῖραν των ἀντλοῦντες οἱ ἄνθρωποι ἐφαντάσθησαν τὸν ᾅδην περιβαλλόμενον μὲ ὕδατα, ἐν Ἄνδρῳ δὲ μὲ θελὰ νερά. Διὰ τοῦτο κάθε ἐπικοινωνία τῶν ἐπιζώντων μὲ τὸν ᾅδην εἶνε πλήρης κινδύνων.

Εἰς τὸν κατὰ φύσιν ἄνθρωπον δὲν ἐπέρχεται σκέψις ὅτι ἀφοῦ ἡ σωματική του ζωὴ ἐτελεύτησε καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἠδύνατο ὁριστικῶς νὰ θεωρηθῇ λήξασα. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ μεταστάντος ἡ ὁποία ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον μὲ ὄνειρα ζωογονεῖται, ἡ μεταβολὴ τοῦ σεσηπότος σώματος, ἡ συνέχισις τοῦ κύρους τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ μεταστὰς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του, τέλος ὁ φόβος ἐκ τοῦ μεταστάντος θεωρουμένου ἐπικινδύνου διότι εἶνε ζηλότυπον ὄν τῶν ἐπιζώντων, πάντα ταῦτα συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ πεισθῇ ὁ ἄνθρωπος ὅτι οἱ μεταστάντες συνεχίζουν τὴν ζωήν των, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ ἄλλην μορφήν, δηλαδὴ εἰς ἕνα ἄλλον τόπον, χωρισμένον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον κόσμον. Εἰς τὰς μυθολογίας τῆς ἀνθρωπότητος τότε μόνον αἱ περὶ τοῦ ᾅδου παραστάσεις ἐξελίσσονται εἰς παραστάσεις ἑνὸς τόπου χαρᾶς καὶ τιμωρίας, ἐὰν προϋπῆρξε παρὰ τοῖς ἀνθρώποις θεολογία τις ἡ ὁποία νὰ ἐξαγγείλῃ ἕνα ἠθικὸν νόμον, ὅτι οὗτος εἶνε θεῖος ἐκ Θεοῦ προερχόμενος. Παρατηροῦμεν τότε ὅτι πανταχοῦ ὁ ᾅδης θεωρεῖται ὡς τόπος τιμωρίας, ὅπου οἱ θεολόγοι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως εἰς τὰς Ἰνδίας, Κίναν, Ἰαπωνίαν, Περσίαν, Αἴγυπτον, εἰς τὰς ἀρχαίας ἑλλην. φιλοσοφικὰς σχολάς, εἰς τὸν χριστιανισμόν, τὴν Ἰουδαϊκὴν καὶ Ἰσλαμικὴν θρησκείαν. Ἡ εἰκὼν ἑνὸς ᾅδου ὅπου τιμωροῦνται οἱ ἄνθρωποι διὰ τοῦ πυρὸς εἶνε ἐπιδράσεως, ὡς ἐλέχθη, τῆς θρησκείας τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὰ μαρτύρια ἐν τῷ ᾅδῃ φυσικὸν εἶνε ὅτι οἱ ἄνθρωποι τὰ φαντάζονται κατὰ τὴν ἐπίγειον πεῖράν των. Τὸ πῦρ προκαλεῖ ἐν τῷ ᾅδῃ τρομερὰς ὀδύνας. Περὶ τοῦ ᾅδου τῶν γερμανικῶν λαῶν ἰδὲ Winkler, ἐν Handwörtebuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Δ', 1931-32, στ. 184 ἑ. Ὁ ᾅδης ἐξ ἄλλου ἀποβαίνει ψυχρὸς τόπος. Καὶ αἱ τοιαῦται παραστάσεις ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν ψυχρότητα τοῦ τάφου. Αἱ τιμωρίαι τῶν ἁμαρτωλῶν εἶνε ἀπερίγραπτοι καὶ φρικώδεις. Κατὰ τὴν Ἁμαρτωλῶν σωτηρίαν, Μέρ. Β', κεφ. 5. παράγρ. 4 «πάν-

τα τὰ μέλη καὶ αἴσθησες ἔχουσιν ὀδύνην ἀνείκαστον· τοὐτέστι τὸν θρῆνον οἱ ὀφθαλμοί, τὸν βρυγμὸν οἱ ὀδόντες, τὴν δυσωδίαν ἡ ὄσφρησις, ἡ ἀκοὴ κτύπους καὶ βοὰς ὀδυρμῶν, δίψαν ἡ γεῦσις, πεῖναν ὁ στόμαχος».

Ἡ ἐντύπωσις τῶν ἀνθρώπων περὶ τοῦ πυρίνου ᾅδου ἦτο τόσον ἰσχυρὰ ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ σκεφθοῦν νηφαλίως τὴν θέσιν καὶ τὸ θέαμα τοῦ ᾅδου. Ἀπὸ τὴν παράστασιν ἑνὸς Κάτω Κόσμου ἐφαντάσθησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν ᾅδην ὡς βάραθρον τῆς γῆς. Ἡ εἴσοδος εἰς αὐτὸν ἐν τούτοις περιβάλλεται ὑπὸ ἀορίστου τινὸς παραστάσεως. Εἰς τὰς διαφόρους περὶ ᾅδου μυθολογίας ἀπαντῶμεν τὴν ἰδέαν ὅτι τὸν μεταστάντα ἀπειλοῦν ἐπικίνδυνα βάραθρα. Εἰς τὰ λατινικὰ κείμενα ἐμφανίζεται τὸ βάραθρον ὡς φρέαρ. Οὕτω μοναχή τις εἶδε τὸ ἔξῆς ὅραμα· «Videbatur ipse, quod... esset super puteum magne profunditatis et maxime feditum ita, quod totum aerem putabatur inficere et obscurare et scaturire. Et veniens ibi audivit horribiles clamores animarum et demones ipsas torquentes, qui eciam ipsam rapere nitebantur». Παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Δυτ. Εὐρώπης ἄλλη εἴσοδος εἰς τὸν ᾅδην εἶνε ἡ Ἄβυσσος. Καὶ τὴν ἐν τῇ Χώρᾳ τῆς Ἄνδρου Ἄβυσσον θεωρῶ ὅτι ὑπενθυμίζει τοιαύτην παράστασιν εἰσόδου εἰς τὸν ᾅδην, ἡ ὁποία ὅμως μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐξέλιπε. Εἰς τὴν ἀκολουθίαν εἰς ψυχορραγοῦντα, Εὐχολόγιον τὸ Μέγα, ἐπιμελείᾳ Ν. Π. Παπαδοπούλου, ἐν Ἀθήναις 1927, σ. 292 ἀναγινώσκομεν· «Θρηνήσατέ με νῦν καὶ πενθήσατε, ᾅδου πυθμὴν καὶ ἄβυσσος καὶ σκώληξ καὶ τάρταρος· μόνος γὰρ ἐγὼ ὁ ἄθλιος ἦχθην εἰς ὑμὰς παραδοθείς, τοῦ τιμωρεῖσθαι πικρῶς». Διότι δὲν σώζεται ἐν Ἄνδρῳ περὶ αὐτῆς τοιαύτης παραστάσεως ἀνάμνησις.

Παρὰ τοῖς δυτικοῖς Εὐρωπαίοις ἡ πιθανωτάτη θέσις τοῦ ᾅδου μέσα εἰς τὴν κρατοῦσαν ἀβεβαιότητα περὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ, εἶνε ὅτι εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν γῆν. Πηγαὶ καὶ ἕλη εἶνε προσφιλεῖς εἴσοδοι εἰς τὸν Κάτω Κόσμον, πρὸ παντὸς ὅμως ἡφαίστεια ὅπως ἡ Αἴτνα, ὁ Βεζούβιος καὶ ἡ Ἔκλα. Περὶ τῶν διαμερισμάτων εἰς ἃ διαιρεῖται ὁ ᾅδης κατὰ δοξασίας τῶν γερμανικῶν λαῶν, ἰδὲ Winkler, Αὐτόθ. στ. 225 ἑ. Κατὰ τὰς δοξασίας τῶν γερμανικῶν λαῶν παρὰ τὸ πῦρ χαρακτηριστικὰ τοῦ ᾅδου εἶνε οἱ ὄφεις καὶ οἱ σκώληκες προξενοῦντες τὴν τρμερωτέραν καὶ ἀποκρουστικωτάτην ἐντύπωσιν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Θύραν μετανοίας Μέρ. Γ', ἔκδ. 1852, σ. 85 τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας· «τρίτη βάσανος τοῦ Ἅδου εἶνε σκώληκες ἄφθαρτοι, ὀφίδια δηλονότι καὶ δράκοντες φοβερώτατοι καὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὸ σύριγμά τους». Ἀλλ' οἱ σκώληκες καὶ οἱ ὄφεις εἶνε πράγματι ζῶα σαρκοβόρα τῶν

πτωμάτων. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται σαφὲς ὅτι αἱ δοξασίαι τοῦ λαοῦ τῆς Ἄνδρου περὶ τῆς μετὰ θάνατον θέσεως τῆς ψυχῆς ἔχουν διπλῆν καταγωγήν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν προέρχονται ἀπὸ τὰς δοξασίας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τοὺς μύθους τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θρησκεύματος. Κατὰ βάθος αἱ δοξασίαι αὗται συνεκεράσθησαν, ὡς ἦτο ἄλλως φυσικὸν νὰ ἐπέλθῃ τοιοῦτος συμφυρμός, καὶ ἀπετέλεσαν κρᾶμα χριστιανισμοῦ καὶ εἰδωλολατρείας.

Ἡ βάσις τῆς παραστάσεως τοῦ χριστιανικοῦ ᾅδου εὑρίσκεται εἰς τὰ Εὐαγγέλια. Παντοῦ ὅπου εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην γίνεται λόγος περὶ γεέννης θεωρεῖται αὕτη ὡς τόπος τιμωρίας διὰ πυρός. Οὕτω εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλ. 5, 22 καὶ 18, 9 ἀναφέρεται γέεννα τοῦ πυρός· 13, 42, 50 ἡ κάμινος τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· εἰς τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον 9, 43 ἡ γέεννα, τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. Μάρκ. 9, 48 ἡ γέεννα ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. Εἰς τὸ κατὰ Ματθ. Εὐαγγέλ. ὀνομάζεται ὁ ᾅδης σκότος· 8, 12—22, 13—25, 30 τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Τὸ πῦρ τοῦ ᾅδου κατὰ τὰ Εὐαγγέλια ἀναμένει ὄχι μόνον τοὺς ἁμαρτωλούς, ἀλλ' εἶνε προωρισμένον καὶ διὰ τὸν Διάβολον καὶ τὴν ἀκολουθίαν του. Κατὰ Ματθ. 25, 41 τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν 16, 19, 26 ἡ πύρινος τοῦ ᾅδου κόλασις ὑψώνεται τόσον ὥστε οἱ ἁμαρτωλοὶ ἄνωθεν ἑνὸς χάσματος μεγάλου βλέπουν τὸν παράδεισον. Κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου 20, 14 ἑ. ἡ λίμνη τοῦ πυρός· οὗτος ὁ θάνατος ὁ δεύτερός ἐστιν· ὁ ᾅδης δηλαδὴ θεωρεῖται ὡς λίμνη πυρός· Ἀποκάλ. 19, 20 ἡ λίμνη τοῦ πυρὸς ἡ καιομένη ἐν θείῳ· 21, 8 ἡ λίμνη ἡ καιομένη πυρὶ καὶ θείῳ. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἤτις διὰ τοῦ Εὐαγγελίου διέδωσε τὴν διδασκαλίαν περὶ πυρὸς τοῦ ᾅδου ἐχρησιμοποίησε παραστάσεις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου αἵτινες ἐκαρποφόρησαν περαιτέρω. Πρῶτος ὁ Φιλόδημος μεταξὺ 110—25 π. Χ. ἔκαμε χρῆσιν τοῦ πυρὸς διὰ τὸν ᾅδην. Δὲν εἶνε τυχαῖον ὅτι ὁ Φιλόδημος ἦτο Σῦρος καὶ μᾶς μετέδωκε συνήθη εἰς τὴν πατρίδα του ἐπιχωριάζουσαν ἄποψιν περὶ πυρὸς τοῦ ᾅδου. Τὸ πῦρ ἐξ ἴσου μὲ ἄλλας τιμωρίας ἀνευρίσκεται εἰς τοὺς ὀρφικοὺς κύκλους. Ἐνῷ εἰς τὴν κλασσικὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα ἡ παράστασις περὶ τόπου τιμωρίας τῶν ἁμαρτωλῶν δὲν ἀπαντᾶται· τοιαῦται εἰκόνες ἀπαντῶνται μεταγενεστέρως εἰς τὸν ἑλληνορρωμαϊκὸν κόσμον. Ἐδῶ ἀπαντῶμεν τοὺς ἐπινοητὰς τῶν ἀγριωτέρων μαρτυρίων, τιμωρίας μὲ θεῖον καὶ πίσσαν· ἀναρτήσεις ἀπὸ τὴν κόμην, τὰς κνήμας, τὴν γλῶσσαν, πυρίνους ποταμούς,

πῦρ ἀναδίδοντας. Ἐδῶ ἀπαντῶμεν καὶ τὴν τρομερὰν τιμωρίαν διὰ τοῦ πυρὸς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπικρατοῦσαν. Ὁ Λουκιανὸς ἀναφέρει ὡς χαρακτηριστικὰ τοῦ ἅδου «ποταμοὺς πυρός, πολὺ πῦρ καιόμενον, ὁσμὴν οἷον θείου καὶ πίττης». Τὸ πῦρ τοῦτο ἀρχικῶς ἦτο πῦρ καθαρμοῦ εἰς ὃ ὑπεβλήθησαν οἱ μεταστάντες. Ἀλλὰ βραδύτερα ἐχρησιμεύεν ὡς τιμωρία. Ἐπειδὴ αἱ ἡφαιστειογενεῖς ἐκρήξεις καὶ αἱ θερμαὶ πηγαὶ ὡδήγησαν τοὺς σοφοὺς ν' ἀποδεχθοῦν ὅτι εἰς τὰ ἔνδον τῆς Γῆς ὑπάρχει μεγάλη μᾶζα πυρίνη· ἐπειδὴ πρὸς τούτοις ἐφαντάζοντο τὸν Τάρταρον εἰς τὰ ἐσώτατα τοῦ Κάτω Κόσμου κείμενον· ἀναγκαίως εἴπετο ὅτι ἐνταῦθα εἶνε ὁ τόπος ἐκείνου τοῦ ἡφαιστειώδους πυρὸς καὶ δὴ καὶ ὡς τιμωρία τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἀργότερα τὸ πῦρ τοῦ ἅδου παρεβλήθη πρὸς τὸ ἡφαιστειῶδες πῦρ, ὡς ὑπὸ τοῦ Μινουκίου Εὐτυχοῦς, Τερτουλλιανοῦ, Πακιανοῦ καὶ Πέτρου Δαμιανοῦ· ἰδὲ Migne, Patrologia Latina, Τόμ. Γ', στ. 349· Τόμ. Α' στ. 827· Τόμ. ΙΓ', στ. 1088 ἑ. Τόμ. ΡΜΔ', στ. 136. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἤρχισε κυρίως νὰ ἐπιδρᾷ τοῦ Κικέρωνος τὸ Ἐνύπνιον Σκηπίωνος καὶ ἀκόμη περισσότερον τὸ Ϛ' Βιβλίον τῆς Αἰνειάδος Βεργιλίου. Καὶ τὰ δύο ταῦτα κείμενα μέσῳ τοῦ Ποσειδωνίου ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὅστις εἰς τὸ δέκατον βιβλίον τῆς Πολιτείας του εἰσάγει τὸ ὅραμα Ἥρὸς Ἀρμενίου. Αἱ εἰς τὸ στόμα τούτου τιθέμεναι παραστάσεις ἴσως νὰ κατάγωνται ἐξ Ἀνατολῆς. Τοῦτο τὸ ὅραμα τοῦ Ἥρὸς ἐπανευρίσκομεν βραδύτερον παρὰ Πλουτάρχῳ, Περὶ τῶν ὑ. τ. θ. βρ. τιμωρ. 22. Τέλος ἂς ἀναφέρωμεν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ ὅραμα κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπέδρασε ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν παραστάσεων τοῦ Κάτω Κόσμου. Αἱ ἰσλαμικαὶ ἐξ ἄλλου περὶ ἅδου παραστάσεις εἶνε ἐξαιρέτως ὅμοιαι μὲ τὰς χριστιανικάς, ἐπειδὴ αἱ ἰσλαμικαὶ κατὰ τὴν γένεσίν των εἶχαν λάβει ἐπίδρασιν ἀπὸ τὰς χριστιανικάς. Ἰδὲ Winkler, ἐν Hadwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Δ', 1931—32, στ. 253 ἑ.

Πλάτωνος Πολιτεία 614 α. «Ἦρ ὁ Ἀρμενίου, τὸ γένος Παμφυλός ποτε ἐν πολέμῳ τελευτήσας, ἀναιρεθέντων δεκαταίων τῶν νεκρῶν ἤδη διεφθαρμένων, ὑγιὴς μὲν ἀνῃρέθη, κομισθεὶς δ' οἴκαδε μέλλων θάπτεσθαι δωδεκαταῖος ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος ἀνεβίω, ἀναβιοὺς δ' ἔλεγεν ἃ ἐκεῖ ἴδοι. Ἔφη δέ, ἐπειδὴ οὖ ἐκβῆναι, τὴν ψυχὴν πορεύεσθαι μετὰ πολλῶν, καὶ ἀφικνεῖσθαι σφᾶς εἰς τόπον τινὰ δαιμόνιον, ἐν ᾧ τῆς τε γῆς δύ' εἶναι χάσματα ἐχομένω ἀλλήλοιν καὶ τοῦ οὐρανοῦ αὖ ἐν τῷ ἄνω ἄλλα καταντικρύ. Δικαστὰς δὲ μεταξὺ τούτων καθῆσθαι, οὕς, ἐπειδὴ διαδικάσειαν, τοὺς μὲν δικαίους κελεύειν πορεύεσθαι τὴν εἰς δεξιάν τε καὶ ἄνω διὰ τοῦ οὐρανοῦ, σημεῖα πε-

ριάψαντας τῶν δεδικασμένων ἐν τῷ πρόσθεν, τοὺς δὲ ἀδίκους τὴν εἰς ἀριστεράν τε καὶ κάτω, ἔχοντας καὶ τούτους ἐν τῷ ὄπισθεν σημεῖα πάντων ὧν ἔπραξαν. Ἑαυτοῦ δὲ προσελθόντος εἰπεῖν ὅτι δέοι αὐτὸν ἄγγελον ἀνθρώποις γενέσθαι τῶν ἐκεῖ καὶ διακελεύοιντο οἱ ἀκούειν τε καὶ θεᾶσθαι πάντα τὰ ἐν τῷ τόπῳ. Ὁρᾶν δὴ ταύτῃ μὲν καθ' ἑκάτερον τὸ χάσμα τοῦ οὐρανοῦ τε καὶ τῆς γῆς ἀπιούσας τὰς ψυχάς, ἐπειδὴ αὐταῖς δικασθείη, κατὰ δὲ τὼ ἑτέρω ἐκ μὲν τοῦ ἀνιέναι ἐκ τῆς γῆς μεστὰς αὐχμοῦ τε καὶ κόνεως, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου καταβαίνειν ἑτέρας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καθαράς. Καὶ τὰς ἀεὶ ἀφικνουμένας ὥσπερ ἐκ πολλῆς πορείας φαίνεσθαι ἥκειν, καὶ ἀσμένας εἰς τὸν λειμῶνα ἀπιούσας, οἷον ἐν πανηγύρει κατασκηνᾶσθαι καὶ ἀσπάζεσθαί τε ἀλλήλας ὅσαι γνώριμαι, καὶ πυνθάνεσθαι τάς τε ἐκ τῆς γῆς ἡκούσας παρὰ τῶν ἑτέρων τὰ ἐκεῖ καὶ τὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὰ παρ' ἐκείναις, διηγεῖσθαι δὲ ἀλλήλαις τὰς μὲν ὀδυρομένας τε καὶ κλαιούσας, ἀναμιμνησκομένας ὅσα τε καὶ οἷα πάθοιεν καὶ ἴδοιεν ἐν τῇ ὑπὸ γῆς πορείᾳ (εἶναι δὲ τὴν πορείαν χιλιέτη), τὰς δ' αὖ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εὐπαθείας διηγεῖσθαι καὶ θέας ἀμηχάνους τὸ κάλλος».

Περιγραφὴ τοῦ ᾅδου κατὰ τὰς δοξασίας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. «statuens autem me in domo tenebrosa atque obscura omni stridore perturbationeque repleta, ostendit (ὄνομα) mihi fornacem ignis ardentem et picem ferventem, et quosdam illi terribiles aspectu stantes super fornacem. Ego autem inspiciens deorsum video matrem meam in fornace usqve ad collum demersam, stridentem dentibus et igne ardentem, et vermium multum fetorem fieri». Migne, Patrologia Latina, Τόμ. ΟΓ', στ. 995 έ, Ὡσαύτως ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος παραθέτομεν περιγραφὴν τοῦ ᾅδου ὑπὸ Caesarius τοῦ ἐξ Heisterbach, Dialogus 1, 32 «Daemones animam tollentes (cujusdam) et ad vallem profundam, terribilem fumumque sulphureum evaporentem, illam portantes, ordinabant se ex utraque parte vallis ; et qui stabant ex una parte, animam miseram ad similitudinem ludi pilae projiciebant; allii ex parte altera per aera volantem manibus suscipiebant...Quorum ungues ita erant accutissimi ut acus exacutas omneque acumen ferri incoparabiliter superarent. A quibus ita torquebatur, sicut postea dicebat, cum eum jactarent, vel exciperent, ut illi tormento nullum genus tormentorum posset aequiparari».

Οἱ σημερινοὶ Ἄνδριοι ἂν καὶ θεωροῦν τὸν Χάρον ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν ψυχοπομπὸν δαίμονα καὶ βασιλέα τοῦ Ἅδου, ἐν τούτοις συμφώνως μὲ τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας πιστεύουν καὶ εἰς τοὺς ψυχοπομποὺς ἀγγέλλους. Οὕτω ἐκ τῆς κράσεως ταύτης ἀπετελέσθη σύνολον ἐν πολλοῖς ἀντιφατικόν· ἀλλ' εὐδιάκριτος

εἶνε ἡ τάσις πρὸς μετάπλασιν τῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν πρὸς τὰς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας· ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων ἑλλήνων, Μέρ. Β', ἐν Ἀθήναις, 1874, σ. 302.

Κοινὴ εἶνε εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ὀνομασία τοῦ ᾅδου ὁ Κάτω Κόσμος. Ἐν Ἄνδρῳ ὁ ᾅδης λέγεται νάδης, ἢ Κάτω Κόσμος. Ἐν Ἄνδρῳ ὁ ᾅδης θεωρεῖται ὡς κείμενος εἰς τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς. Εἶνε τόπος σκοτεινός, χωρὶς καμμίαν ἀκτῖνα φωτός. Διὰ τοῦτο ὀνομάζεται μαῦρος νάδης. Ὑπάρχουν ἐκεῖ ὕδατα, ἀλλ' εἶνε θολὰ καὶ βουρκωμένα, ἤτοι πλήρη ἰλύος. Ἡ Ἁμαρτωλῶν Σωτηρία τῷ ὄντι, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τὸν ἀποκαλεῖ βεβορβορωμένον τόπον. Ἡ διαμονὴ



Ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου Ἄνδρου Χώρα. Τὸ ἐντὸς τοῦ κάστρου τμῆμα αὐτῆς· ὅπου ὁ ναὸς τῆς Θεοσκεπάστου καὶ παρ' αὐτὸν ὁ ναΐσκος ἁγ. Νικολάου, ἀφανὴς εἰς τὴν εἰκόνα.

εἰς τὸν ᾅδην θεωρεῖται μέγα ἀτύχημα· εὐτύχημα θὰ ἦτο ἡ διαφυγὴ τοῦ νεκροῦ ἀπὸ τὸν ᾅδην καὶ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸν Ἄνω Κόσμον, εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ὅπως ὁ Ἀχιλλεὺς Ὁμήρου Ὀδυσ. λ, 489 ἑ.

βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ
ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

Ἰδέ τὰ ὡς ἄνω μοιρολόγια. Ἀλλ' ὁ χάρος ἤτοι ὁ προσωποποιημένος θάνατος, πονηρὸς ἀνακαλύπτει τὰ σχέδια τῶν φυγάδων καὶ παρεμποδίζει τὴν διαφυγήν των. Στόμια τοῦ ᾅδου, ἢ πύλαι τοῦ ᾅδου θεωροῦνται σπήλαια, ὧν τὸ βάθος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καταμετρηθῇ. Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ἕλληνες ἐμυθολογοῦσαν ὅτι τὸ σπή-

λαιον τὸ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ταίναρον ἦτο ἡ πύλη διὰ τῆς ὁποίας καὶ ὁ Ἡρακλῆς κατέβη εἰς τὸν ἅδην. Ἔτσι ὁ λαὸς τῆς Ἄνδρου μυθολογεῖ ὅτι ὅπου τῆς νήσου ὑπάρχουν σπήλαια ἀμετρήτου βάθους εἶνε πύλαι τοῦ ἅδου. Τοιαῦτα σπήλαια εἶνε· 1) τὸ Φυροσπήλι παρὰ τὴν Ἁγίαν τριάδα. 2) τὸ σπήλαιον τῆς Στοιχειωμένης παρὰ τὴν Μεσαρεάν· 3) τὸ τοῦ ἀκρωτηρίου ὁ Κάτω Κόσμος εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τοῦ Κορθίου. 4) τὸ τοῦ ἀκρωτηρίου ὁ Κάτω Κόσμος τοῦ χωρίου Ἀσυνετί. Καὶ εἰς τὴν νῆσον Ζάκυνθον δύο πύλας τοῦ ἅδου ὁ λαὸς καθορίζει· τὴν μίαν εἰς τὴν θέσιν Ἄβυσσος, θέσιν συχναζομένην ἀπὸ δαιμόνια· καὶ δευτέραν εἰς τὴν θέσιν τὸ Βροντόνερο παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐπίσης συχναζόμενον ἀπὸ δαιμόνια, ὅπως ἐν Ἄνδρῳ τὸ σπήλαιον τῆς Στοιχειωμένης. Τὰς πύλας τοῦ ἅδου ἡ Θύρα τῆς Μετανοίας περιγράφει ὡς ἑξῆς. «Καθὼς εἶνε καὶ κάποιες ἀναστόμωσες, λάκκοι καὶ χάσματα, ὁποῦ ξερνοῦν φλόγες ἀπὸ θειάφι καὶ κάνουσι τοῦτον τὸν τόπον ἕνα θανατερὸν καὶ ἀνίατον σκότος· τοὺς ὁποίους λάκκους συνηθίζομεν νὰ ὀνομάζωμεν στόμα Ἡφαίστου καὶ πόρτες καὶ παράθυρα τοῦ ἅδου». Ἀνάλογον πρὸς τὰς προλήψεις περὶ ἅδου εἶνε ὅσα διηγεῖται ὁ Παυσανίας ΙΙ, ζ', 4 περὶ τῆς παρὰ τὸ Ἄργος τῆς Πελοποννήσου Ἀλκυονίας λίμνης· «εἶδον καὶ τὴν Ἀλκυονίαν λίμνην, δι' ἧς φασιν Ἀργεῖοι Διόνυσον εἰς τὸν ἅδην ἐλθεῖν Σεμέλην ἀνάξοντα, τὴν δὲ ταύτῃ κάθοδον δεῖξαι οἱ Πόλυμνον. Τῇ δὲ Ἀλκυονίᾳ πέρας τοῦ βάθους οὐκ ἔστιν· οὐδέ τινα οἶδα ἄνθρωπον εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς οὐδεμιᾷ μηχανῇ καθικέσθαι δυνηθέντα, ὅπου καὶ Νέρων σταδίων πολλῶν κάλους ποιησάμενος καὶ συνάψας ἀλλήλοις, ἀπαρτήσας δὲ καὶ μόλυβδον ἀπ' αὐτῶν καὶ εἰ δή τι χρήσιμον ἄλλο εἰς τὴν πεῖραν, οὐδὲ οὗτος οὐδένα ἐξευρεῖν ἐδυνήθη ὅρον τοῦ βάθους».

Κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἡ κόλασις τῶν ἁμαρτωλῶν κατὰ τὰς προλήψεις τῶν Ἀνδρίων συνίσταται εἰς τὴν φωτιὰν ἄνωθεν τῆς ὁποίας βράζει πίσσα εἰς χύτρας μεγάλας· εἰς ταύτας ῥίπτονται αἱ ψυχαὶ τῶν ἁμαρτωλῶν, τὰς ὁποίας δαίμονες βασανισταὶ τρυποῦν μὲ λόγχας καὶ περόνας· φρ. 'ς τὴν κόλασι βράζει τὸ καζάνι μὲ πίσσα· οἱ διαόλοι τότες ῥίχνουνε μέσα τοὺς ψυχὲς τῶν ἁμαρτωλῶνε τσαὶ τοὺς τρυποῦνε μὲ καμάτσα τσαὶ λόχες. Ἡ Θύρα τῆς Μετανοίας ὡς ἑξῆς περιγράφει τὸ πῦρ τῆς Κολάσεως. «Τόσον θέλει εἶναι σφοδρότατον καὶ καυστικώτατον ἐκεῖνο τὸ πῦρ, εἰς τρόπον ὅπου ὅλα τὰ δάκρυα τῶν ἀνθρώπων, ὅλοι τῆς γῆς οἱ ποταμοί, ὅλες αἱ λίμνες, ὅλες αἱ θάλασσες καὶ αὐτὴ ἡ ἄβυσσος τῶν ὑδάτων, συνερχόμενα εἰς ἕν, δὲν θέλουν δυνηθῆ νὰ σβύσωσι παραμικρὸν σπινθῆρα ἐκείνου τοῦ αἰωνίου πυρός». Ἐν Ἄνδρῳ ὁ τόπος τῆς κολάσεως θεωρεῖται ὡς βρό-

μα τσαὶ δυσωδία ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ τροπαρίου τοῦ ψαλλομένου κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Τὴν δυσωδίαν τῆς Κολάσεως περιγράφει ἡ Ἀμαρτωλῶν Σωτηρία, Μέρ. Β', κεφ. ΚΒ' ὡς ἑξῆς. «Ἡ τρίτη παίδευσις εἶνε ὁ βρόμος, ὅτι ἐκεῖ συνάζονται ὅλα τὰ ἀκάθαρτα καὶ ῥερυπωμένα βδελύγματα τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος ἀπὸ τόσα σώματα ἔχει τοιαύτην δυσωδίαν καὶ μάλιστα οἱ συχαμεροὶ δαίμονες, ὁποῦ νὰ δίδῃ τοῖς ἁμαρτωλοῖς μεγάλην στένωσιν εἰς τὴν ὄσφρησιν διά τὸν ἄμετρον βρόμον ἐκείνου τοῦ βερβορωμένου τόπου. Ὅτι τόση δυσωδία εἶνε εἰς τὴν Κόλασιν, ὅπου ἐὰν ἦτον βολετὸν νὰ ἔλθῃ ἐδῶ εἰς τὸν κόσμον ἕνας ἀπὸ τοὺς κολασμένους, ἐφθείρετο ὁ ἀὴρ ἀπὸ τὴν δυσωδίαν νὰ γένῃ θανατικὸν εἰς Γῆν».

Ἄλλη βάσανος τῶν κολασμένων εἰς τὸν ἅδην εἶνε ἡ διὰ τοῦ μεγάλου ψύχους τοῦ ἐπικρατοῦντος εἰς τὰ Τάρταρα, τόπον τῆς Κολάσεως. Ἤδη Λέων ὁ Σοφὸς ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (865—912) εἰς κατανυκτικὴν αὐτοῦ ᾠδὴν ὀνομάζει τὰ Τάρταρα «ἄμοιρον θέρμης, ἀνήλιον καὶ σκιώδη»· ὁ Γεώργιος Ἀμαρτωλὸς λέγει τὰ ἑξῆς· «Καὶ τὸ μὲν ὑποκάτω τῆς Γῆς πῦρ κολαστήριόν ἐστι δαιμόνων καὶ ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων. Τὸ δέ κατώτατον ὕδωρ ψυχρότατον ὄν καὶ εἰς βώλους κρυστάλλου πεπηγός, ὃ καὶ Τάρταρος λέγεται, βασανιστήριόν ἐστιν ὡσαύτως· καὶ τοῦτο τῶν μὴ φυλαξάντων τὰς ἐντολὰς κυρίου». Ὁ Θεσσαλονίκης μητροπολίτης Εὐστάθιος, τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, λέγει περὶ τοῦ Ταρτάρου. «Ἐν τῷ Ταρτάρῳ οὔσης ἀδιαδόχου ψυχρότητος, ἀφ' ἧς καὶ τὸ ταρταρίζειν ἄλλως ἡ ἰδιωτικὴ παραφθείρει γλῶσσα ἐπὶ τῶν ἄγαν ῥιγούντων». Ἀναμφιβόλως ἡ παγερότης τοῦ τάφου τοῦ μεταστάντος ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν περὶ Ταρτάρου παραστάσεων. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ Τάρταρος ἐθεωρεῖτο ὡς τόπος ψυχρὸς καὶ κρυόεις ἀπεκαλεῖτο· οὕτω ὁ Ἡσίοδος, Ἀσπίς, 255.

Ὁ δὲ Πλούταρχος, Ἠθικ. 948 f «Διὸ καὶ Τάρταρος οὗτος (ὁ Ἅδης) ὑπὸ ψυχρότητος κέκληται». Ἐν Ἄνδρῳ διεσώθησαν αἱ φρ. τουρτουρίζει ἀπὸ τὸ κρύο του· μ' ἔπιασένε τούρτουρας· αἱ ὁποῖαι λέξεις τούρτουρας, τουρτουρίζω ἐκ τοῦ ἀρχαίου Τάρταρος καὶ τοῦ ῥήμ. ταρταρίζω ἀναφέρονται εἰς τὴν παγερότητα τοῦ Ταρτάρου. Τὴν διπλῆν τοιαύτην τιμωρίαν διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ψύχους περιγράφει καὶ ἡ Ἀμαρτωλῶν Σωτηρία διὰ τῶν ἑξῆς. «Ὅταν ἐξῆλθεν ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ ἀθλίου μου σώματος, διηγεῖται ἀναστηθεὶς νεκρός, μὲ ἐσυνώδευσεν εἷς νέος λαμπρότατος· καὶ ἀπήλθομεν εἰς μέγα λαγκάδιον, ὅπου ἦσαν δύο λίμνες· ἡ μία γεμάτη ὀστία καὶ πῦρ σπινθηροβολοῦσα καὶ ἄλλη πάγος καὶ χιόνι ψυχρότατον· αἱ ὁποῖαι λίμνες

ἦτον γεμᾶται ψυχὰς ἀνθρώπων καὶ τὰς ἐτιμωροῦσαν οἱ δαίμονες· καὶ ἐβγάζοντες αὐτὰς ἀπὸ τὴν μίαν λίμνην τὰς ἔρριπτον εἰς τὴν ἄλλην· καὶ πάλιν εἰς τὴν πρώτην». Τοῦτο εἶνε ὁ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Τὰ εἴδη τῆς τιμωρίας τῶν ἁμαρτωλῶν ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν ἐγκλημάτων των. Κατὰ τὸν πατέρα τῆς Ἐκκλησίας Ἐφραὶμ τὸν Σῦρον· «ἐν ταύταις ταῖς κολάσεσι καταμερίζονται οἱ ἐλεεινοί, ἕκαστος πρὸς ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ, εἴτε σφοδρότερον εἴτε μαλακώτερον κατὰ τὸ γεγραμμένον ὅτι σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται».

Στιχηρὸν ἰδιόμελον

Εὐχολόγιον τὸ Μέγα, ἐπιμελείᾳ Ν. Π. Παπαδοπούλου, ἐν Ἀθήναις, 1926, σ. 350.

Ἀμέτρητος ὑπάρχει τοῖς ἀσώτως βιοῦσιν ἡ κόλασις, βρυγμὸς ὀδόντων καὶ κλαυθμὸς ἀπαράκλητος, γνόφος ἀφεγγὴς καὶ σκότος ἐξώτερον καὶ σκώληξ ἀκοίμητος, δάκρυα ἀνενέργητα καὶ κρίσις ἀσυμπάθητος...

ἀδιάρμιστος, ἐπίθ.=ἀτακτοποίητος, ἀκατάστατος· φρ. μωρὴ τὰ μαλλιά σου τά 'εις ἀδιάρμιστα. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. διαρμίζω.

ἀδιάβαστος, ἐπίθ. 1)=ὁ μὴ τυχὼν ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας μετὰ θάνατον· φρ. τὸν κολλήᾳ μας τσειδὰ τόνε χώσανε ἀδιάβαστο· τὰ κόλυβα εἶνε ἀδιάβαστα. 2)=ἐνεργητ. ὁ μὴ μελετήσας τὸ μάθημά του μαθητής· φρ. σήμερα ἤπῆεν ἀδιάβαστος ὁ Δημήτρης μου 'ς τὸ σκολειό. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. διαβάζω.

ἀδιάλεχτος, ἐπίθ. = μὴ ὑποστὰς διαλογήν· τὰ σῦκα τ' ἀφήνω ἀδιάλεχτα ἴσαμε ποὺ νὰ 'ρθῃ ἡ μάνα μου.

ἀδιάλυστος, ἐπίθ.=ἀκτένιστος· φρ. μωρή, ἀδιάλυστη εἶσ' ἀκόμα; ἔεις ἀδιάλυστα τὰ μαλλιά σου; (τῆς κόμης). Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ῥήμ. διαλύζω.

ἀδιάντροπος, ἐπίθ. = ἀναιδής, ἀναίσχυντος· φρ. μωρὴ ἀδιάντροπη, μπομπεμένη! Τὸ μεσαιων. ἐπίθ. ἀδιάντροπος.

ἄδικα, ἐπίρ.=ματαίως, ἀνωφελῶς· φρ. Τσουρανιώ, ἄδικα τουραγνειέσαι!

ἄδικος, ἐπίθ.=ὁ ἀδικῶν τοὺς ἄλλους· φρ. δὲν εἶνε ἄδικος ὁ Γεωργάτσης· νὰ τοῦ 'ρθῃ ἄδιτση ὥρα! (κατάρα). Ὡς οὐσ. τὸ ἄδικο= ἡ ἀδικία, τὸ σφάλμα· φρ. τὸ ἄδικο εἶνε τοῦ Λινάρδου· τὰ ἄδικα τὰ βίχνομε 'ς τὴ Σοφουλιώ.

ἀδικοσκοτωμένος, ἐπίθ. ἐπὶ κατάρας=ὁ ἄξιος νὰ τύχῃ βιαίου θανάτου· ἀρά· ποῦ θὰ μοῦ τὰ πάῃ, ὁ ἀδικοσκοτωμένος! (πουθενὰ δὲν θὰ εὕρῃ σωτηρίαν).

Ὅπου ἀδίκως ἐχύθη ἀνθρώπινον αἷμα, δηλ. διὰ βιαίου θανά-

του, ὡς εἶνε ἡ δολοφονία, δοξάζουν ἐν Ἄνδρῳ ὅτι ἐπιφοιτοῦν στοιχειά. Ἐπειδὴ δὲ τὸ αἷμα θεωρεῖται ὡς ἕδρα τῆς ψυχῆς διὰ τοῦτο ὅπου ἐχύθη τὸ αἷμα τοῦ ἀδικοσκοτωμένου παραμένει ἐκεῖ ἡ ψυχή του καὶ ζητεῖ ἐκδίκησιν. Ἡ δοξασία καθ' ἣν τὸ ἀδίκως χυθὲν αἷμα κραυγάζει πρὸς τὸν θεὸν καὶ ζητεῖ ἐκδίκησιν εἶνε ἀρχαιοτάτη. Κατὰ τὴν Παλ. Διαθήκην Πεντατ.1, 4, 10—Ἡσαΐ. 26, 21. Ἰδοὺ γὰρ ὁ Κύριος ἀπὸ τοῦ ἁγίου ἐπάγει τὴν ὀργὴν ἐπὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἀνακαλύψει ἡ γῆ τὸ αἷμα αὐτῆς καὶ οὐ κατακαλύψει τοὺς ἀνῃρημένους. Ἰδὲ καὶ λ. αἷμας.

Κατὰ τὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων ἐξητάζετο ἂν ὁ θάνατος ἐπῆλθε προώρως ἢ βιαίως, ὁτότε οἱ ἀποθανόντες οὐδεμίαν ἀνάπαυσιν εὕρισκον. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ λεγόμενοι ἄωροι ἢ βιαιοθάνατοι· ἰδὲ Rhode, Psyche 2, 83 ἑ. Κατὰ τὸν Αἰσχύλ. Εὐμεν. 98 ἡ ψυχὴ τῆς φονευθείσης Κλυταιμνήστρας λέγει· αἰσχρῶς ἁλῶμαι. Χαρακτηριστικὴ εἶνε κατάρα τῆς Ἄνδρου νὰ γίνῃ κανεὶς βιαιοθάνατος· κατάρα· ἀδικοσκοτωμένε! Οἱ προώρως ἀποθανόντες περιπλανῶνται ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον ἦτο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καθωρισμένον ν' ἀποθάνουν. Καὶ ἡ δοξασία αὕτη κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ἐδικαιολογεῖτο ἐκ τοῦ χωρίου τῶν ψαλμῶν 91, 10. Διότι οἱ ψαλμοὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀσκοῦσαν ἐπὶ τῆς χριστιανωσύνης βαθυτάτην ἐπίδρασιν καθ' ὅσον ἐκφράζουν πλήρη θεοσέβειαν. Ἄλλα γραφικὰ χωρία ἐμφανίζουν ἕνα αἰφνίδιον καὶ πρόωρον θάνατον ὡς τιμωρίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιβαλλομένην. Πεντατ. 4, 23, 10—2, 23, 26-1, 38, 7. Ἀνάλογοι δοξασίαι περὶ τοῦ προώρου θανάτου κρατοῦν καὶ εἰς τοὺς γερμανικοὺς λαούς· ἰδὲ Geiger ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Η', Berlin-Leipzig, 1936-7 στ. 796 ἑ. Ψαλμοὶ 91, 10.

Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη· ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος.

Εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας κατὰ τὴν πέμπτην καὶ τετάρτην π.χ. ἑκατονταετηρίδα ἐπίστευαν ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀδικοσκοτωμένου, πρὶν γίνῃ ἐκδίκησις τοῦ ἀδίκου θανάτου, περιίπταται ὠργισμένη κατὰ τοῦ ἐγκλήματος. Μεταβάλλεται εἰς δαιμόνιον ἐκδικητικόν. Κατὰ τὸν Πλάτ. Νόμ. 9, 865 Δ. Ε. ὁ θανατωθεὶς θυμοῦται τῷ δράσαντι. Ἡ χθονία θεὰ Ἑκάτη ἐνεφανίζετο κατὰ τὴν νύκτα εἰς τὰ σταυροδρόμια, ὅπου αἱ ψυχαὶ τῶν βιαιοθανάτων ἢ ἀώρως θανατωθέντων. Αἱ ψυχαὶ τούτων οὐδεμίαν εὕρισκον ἀνάπαυσιν. Ὁ Ὕμνος τῆς Ἑκάτης,Ὀρφικὰ ἐκδ. Abel, σ. 289 καλεῖ τὴν Ἑκάτην· δεῦρ' Ἑκάτη τριοδῖτι, πυρίπνοε, φάσματ' ἔχουσα ἣ τ' ἔλαχες δεινὰς μὲν ὁδούς, χα-

λεπὰς τ' ἐπιπομπάς, τὴν Ἑκάτην σὲ καλῶ σὺν ἀποφθιμένοισιν ἀώροις. Τὰ αὐτὰ ἴσχυον καὶ περὶ τῶν βιαιοθανάτων. Ἰδὲ Erwin Rohde, Psyche, Τόμ. Α', 1898, σ. 264 καὶ Τόμ. Β', σ. 411 ἑ., 424 ἑ.

Εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας κρατεῖ ἡ δοξασία ὅτι αἱ κηλῖδες αἵματος τοῦ ἀδίκως φονευθέντος δὲν ἐξαλείφονται· ἰδὲ Stempliger ἐν Handwört. des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Α', 1927, στ. 1439 ἑ. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις Μέρ. Β', ἐν Ἀθήναις, 1904, σελ. 1144 ἑ. Ὅτι τὸ χυθὲν αἷμα ἔχει φωνὴν καὶ κραυγάζει ἀπαντᾶται εἰς πολλοὺς γερμανικοὺς μύθους. Ἡ δοξασία ὡσαύτως ὅτι εἰς τὸ αἷμα ἑδράζει ἡ ψυχὴ ἀπαντᾶται καὶ εἰς τοὺς γερμανικοὺς λαούς.

ἀδικῶ, ῥῆμ. μεταβ.=διαπράττω ἀδικίαν εἴς τινα· φρ. τὴν Ἀνεζιὼ τὴν ἀδίτησένε ὁ ἀφέντης της (κατὰ τὴν προικοδότησιν)· τὰ παιδιά τῆς Λοξάνδρας ἀδιτσηθήκανε (κατὰ τὴν διανομήν).

ἄδολος, ἐπίθ. = ἀνόθευτος, γνήσιος· φρ. τὸ γάλα τῆς Κατερίνας εἶνε ἄδολο. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄδολος.

ἀδόξαστος, ἐπίθ. μόνον ἐν τῇ φρ. τοῦ ἄλλαξα τὸν ἀδόξαστο=τὴν πίστιν τοῦ ἤλλαξα μὲ ἀνηλεὲς ξυλοκόπημα. Κυριολεκτικῶς ἀδόξαστος εἶνε ὁ διάβολος. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀδόξαστος=βέβαιος, ἀληθής.

ἄδοτος, ἐπίθ.= ἀπώλητος· φρ. τό ᾽χω ἄδοτο τὸ λεμόνι=δὲν ἐπώλησα ἀκόμη τὸν καρπὸν τῶν λεμονοδένδρων. Ἐκ τοῦ ἀ στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. δίνω.

ἀδούλευτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ ὑποστὰς καλλιέργειαν· φρ. τοῦ Καμαρᾶ τό ᾽χω ἀκόμα ἀδούλευτο. Ἰδὲ κατωτ. τὴν λ. δούλεψι.

ἀδράκτι, τὸ=ὁ κοχλίας τῆς ἐλαιοπιεστικῆς μηχανῆς. Τὸ μεταγενέστερον οὐσ. ἀδράκτιον. Παράβαλε τοπων. Ἀδράχτι Λακων. παρὰ τὸ τοπων. ὁ Ἄρδαχτος Κρήτ.

ἀδράχνω, ῥῆμ. μεταβατ.=συλλαμβάνω βιαίως· φρ. βρὲ τὸν ἄδραξα ἀπὸ τὸ λαιμό, ἴσαμε ποὺ νὰ ᾽πῇς κρομμύδι. Ἐκ τοῦ ἀρχ. ῥήμ. δράττομαι.

ἀδρύς, ἐπίθ.=τραχὺς τὴν ἐπιφάνειαν· φρ. ἀδρὺ ἠγίνηνε τὸ πανὶ (εἰς τὸν ἐργαλειόν). Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀδρός· διὰ τὸν σχηματισμόν του ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσ. καὶ Νέα Ἑλληνικά, Τόμ. Β', σ. 13.

ἀδυναμία, ἡ=σωματικὴ ἀπίσχνανσις· φρ. ἀδυναμία ποὺ τὴν ἔχει ὁ Λεωνίδης! ἀπὸ τὴν ἀδυναμία ἤγινεν ἀγνώριστος. 2) συμπάθεια, ἀγάπη πρός τινα· φρ. ἔχω μεγάλη ἀδυναμία ᾽ς τὸ ᾽γγονάτσι μου. Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἀδυναμία.

ἀδυνατίζω, ῥῆμ. μεταβ. = ἀπισχναίνω τινά, ἐξασθενῶ· φρ. ἡ ἀρρώστια του τὸν ἀδυνάτισένε !καὶ ἀμεταβ. φρ. ἀδυνάτισες πολὺ ἀπόντως ἤρθες. Τὸ μεσαιων. ἀδυνατίζω.

ἀδύνατος, ἐπίθ. 1) ἰσχνός, ἐπὶ σωματικῆς καταστάσεως· φρ.

γιατὶ εἶνε ἀδύνατος ὁ Λεωνίδης; 2) κατὰ τὸ οὐδ.=τὸ μὴ δυνατὸν γενέσθαι·

ὁ γεμιτζῆς σὰ στολιστῆ τσαὶ βγῆ τσαὶ σιργιανίσῃ
εἶνε τὸ μόν' ἀδύνατο καρδιὲς ἃ δὲ ῥαΐσῃ.

δίστ. ᾆσμ. 3)=ὁ ἄνευ ἰσχύος, ἄνευ ἐπιβολῆς· φρ. ἀδύνατο, γλέπεις, μέρος ἡ κόρη του. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀδύνατος.

ἀδικοθανατῶ, ῥῆμ. ἀμετάβ.=ὑποκύπτω εἰς βίαιον θάνατον·

σήκω, Σαριμπαγᾶ, νὰ φῆς· τσαὶ 'γὼ πάω ν' ἀνοίξω,
μὴν εἶσαι σὺ ὁ αἴτιος τσ' ἀδικοθανατήσω!

ᾆσμα Σούσας.

ἀδούλευτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ καλλιεργηθείς· φρ. τῆς Δεμοσᾶς τό 'χομε ἀδούλευτο. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. δουλεύω.

ἀγέρας, ὁ=ἡ ἄνωθεν οἰκοδομῆς ἐλευθέρα ἔκτασις· φρ. τῆς προιτσίζω τὸ σπίτι τῆς Μεσαρᾶς μὲ τὸν ἀγέρα του. 2)=ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ· φρ. μὴν πιστεύγῃς εἶνε λόγια τοῦ ἀγέρα, ἤτοι λόγοι κενοί· ἡ σημασία αὕτη ἤδη παρ' Εὐριπ. Ἑκάβ. 335 ἐ. ὦ θύγατερ, οὐμοὶ μέν, λόγοι πρὸς αἰθέρα | φροῦδοι μάτην ῥιφέντες ἀμφὶ σοῦ φόνου. Παράβαλε τὸ τοπων. 'ς τοὺς Ἀέρες Δημητσ., 'ς τὸν Ἀέρα τοπων. Γορτυν. Ἰδὲ καὶ κατωτ. τὸ λεξιλόγιον τοῦ ναυτικοῦ βίου, ὅπου καὶ ἡ λέξ. ἀεράτσι, τό. Ἐκ τούτου παράγονται αἱ λέξεις: ***ἀγερικὰ*** ἐπίρ. φρ. δωπάδα στέκα. εἶνε ἀγερικά. ***Ἀγερικό***, τὸ=1)=ἄνεμος σφοδρός· φρ. ἠσκώθηνε ἀγερικὸ μεγάλο. 2) =πνεῦμα δαιμόνιον κακοποιὸν τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι πρόξενον βαρείας παθήσεως, ὡς ἐπιληψίας, φρενοβλαβείας κ. τ. τ.

Ἐν Ἄνδρῳ οἱ ἄνεμοι καλοῦνται ἀγέρηδες. Ἐντεῦθεν αἱ φρ. τὸ Κούρβουλο χύνει ἀγέρα=τὸ ἀπόκρημνον ἀκρωτήριον πρὸς Α. τοῦ χωρίου Ἀσυνετὶ καταιγίζει σφοδρὸν ἄνεμον, κατερχόμενον ἀπὸ τὸ βουνὸν οἱ Γερακῶνες, ὃ ἰδέ· φρ. ὁ Ἀκαμάτης κατέβαζένε πολὺ ἀγέρα· φρ. τὰ μεσάνυχτα ἤπῆρεν ἀγέρας· φρ. τὸ πουρνὸ ἠσκώθην' ἀγέρας· φράσεις ἀνάλογοι πρὸς τὰς παρ' Ὁμήρῳ Ὀδυσ. γ, 17 ὦρτο δ' ἐπὶ λιγὺς οὖρος ἀήμεναι· Ἰλιάδ. Ψ, 212 τοὶ δ' ὀρέοντο (Βορέης καὶ Ζέφυρος) | ἠχῇ θεσπεσίῃ, νεφέα κλονέοντε πάροιθεν· φρ. πέφτει τώρα ὁ ἀγέρας. Παροιμ. φρ. οἱ κόρφοι τσαὶ τὰ πέλαα μοιράζουν τὸν ἀγέρα.

Ὅπως εἰς ὅλας τὰς φυσικὰς δυνάμεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ἐξαρτᾶται, ἡ πρωτόγονος, θρησκευτικὴ σκέψις πάντων τῶν λαῶν βλέπει καὶ εἰς τὸν ἄνεμον ἐνεργοὺς ὑπερανθρώπους δυνάμεις, δαίμονας, θεούς· καὶ φαντάζεται τοὺς ἀνέμους καὶ τὰς θυέλλας ὡς ὄντα προσωποποιημένα. Πράγματι ἐν Ἄνδρῳ προσωποποιεῖ ὁ λαὸς τὸν ἄνεμον διότι ἀποδέχεται ὅτι ὁ ἄνεμος κατακλίνεται σὰν ἄνθρωπος καὶ ἐγείρεται τῆς κλίνης· πέφτει ὁ ἀγέρας, σηκώνεται ὁ ἀγέ-

ρας, ἀγρίεψένε ὁ βορᾶς σήμερα. Πλὴν τούτου φυσᾷ ἀγέρας, βουΐζει ὁ ἀγέρας. Τοῦτο μᾶς μεταφέρει εἰς τοὺς κύκλους τῆς Βυζαντινῆς ζωγραφικῆς ἡ ὁποία ἀπεικόνιζε τοὺς ἀνέμους, ἀσωμάτους, μόνον μὲ κεφαλὰς αἱ ὁποῖαι ἐκφυσῶσιν ἀνέμους ἀπὸ τὰς γνάθους. Οὕτω εἰς τὴν πύλην τῆς μονῆς Βατοπεδίου τοῦ Ἄθω βυζαντινὴ ἀπεικόνισις οὐχὶ νεωτέρα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος παριστάνει τοὺς τέσσαρας κυρίους ἀνέμους· Αἱ αὐταὶ παραδόσεις ἀπαντῶνται καὶ εἰς γερμανικούς λαούς· ἴδὲ Zimermann ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Θ', Berlin, 1938-1941 στ. 634. Καὶ ὁ βυζαντινὸς τοῦ Ζ' αἰῶνος ποιητὴς τῆς θύραθεν ποιήσεως Γεώργιος Πισίδης πιστοποιεῖ τὰς τοιαύτας ἀπεικονίσεις· «οὐ γὰρ τοσοῦτον ἐξαπλώσει τὰς γνάθους | σφύζων ὁ βορρᾶς». Ἴδὲ Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα. Τόμ. Γ'. 1931. σ. 50. Ἄλλη προσωποποίησις τοῦ ἀνέμου εἶνε ὅτι ἐν Ἄνδρῳ τὸν φαντάζονται κατοικοῦντα, ὡς ἔχοντα δηλαδὴ τὴν κατοικίαν του εἰς ὑψηλὰ τῆς νήσου βουνά, ὅπως οἱ Γερακῶνες, ἡ Κουβάρα· αἱ φράσεις ὁ ἀγέρας κατεβαίνει ἀπὸ τὴν Κουβάρα, ὁ ἀγέρας κατεβαίνει ἀπὸ τοὺς Γερακῶνες, τοῦτο δεικνύουν· ἡ ἐπιτόπιος δηλαδὴ παρατήρησις ὅτι ἄνεμος ἀπὸ τὰ βουνὰ ταῦτα πάντοτε κατὰ τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν πνέει, καθώρισε τὴν κατοικίαν τῶν ἀνέμων ἐν Ἄνδρῳ.

Ἀπεικονίσεις ἀνέμων δὲν εὑρίσκονται παρὰ τοῖς γερμανικοῖς λαοῖς ἐξαιρουμένων παλαιῶν τινων ὡρολογίων, καλενδαρίων, οἰκιῶν, ὅπου κεφαλαὶ φυσῶσαι εἶνε ἀλληγορικοὶ ἄνεμοι. Ἐν τούτοις ἀναφέρεται περί τινος παλαιοῦ ἐθνικοῦ πρώσσου ὅτι εἰς τὸ πλοῖόν του ἔστησεν ἄγαλμα τοῦ Ἀνέμου, ὅπερ παριστάνει τὸν Ἄνεμον μὲ μορφὴν πτερωτοῦ ἀνθρώπου ἔχοντος δύο πρόσωπα μὲ ἀνοικτὰ στόματα. Οὗτος εἶνε ὁ λιταβὸς Wejopatis, ὁ κύριος τῶν ἀνέμων· τούτου εὑρίσκομεν παράλληλον εἰκόνα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Ἐπὶ ἐρυθρομόρφου δηλ. ἀγγείου ἐκ Chiusi παριστάνεται ὁ Βορέας κατὰ τὴν ἁρπαγὴν τῆς Ὠρυθυίας ἐπίσης μὲ διπλοῦν, πωγονοφόρον πρόσωπον. Ἡ διπλοκεφαλία αὐτὴ διεσώθη εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μυθολογίαν, ἀφοῦ ὁ Βορέας εἶχε δύο υἱοὺς τὸν Κάλαϊν καὶ Ζῆτιν. Ἴδὲ Usener, Kleine Schriften, Τόμ. Δ', σ. 351 ἑ. Τὸ ἐν Ἀθήναις σωζόμενον Ὡρολόγιον τοῦ Κυρρήστου, τὸ κοινῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καλούμενον Ἀέρηδες παριστάνει τοὺς ὀκτὼ ἀνέμους, ὁλοσώμους καὶ πτερωτούς.

Τὸ κακοποιὸν δαιμόνιον τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει μέσα εἰς τὸν σφοδρὸν ἄνεμον, διότι ὁ ἄνεμος ταυτίζεται εἰς τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν μὲ τὸν διάβολον. Ἴδὲ κατωτέρω τὴν λέξιν ἄνεμος. Καὶ εἰς ὅλους τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς ἀπαντῶμεν τὴν δοξασίαν ὅτι εἰς

τὸν ἀνεμοστρόβιλον κατοικοῦν πνεύματα πονηρὰ καὶ κακοποιά. Ὁ Πλίνιος, Natur. Histor. 2, 45 λέγει περὶ τῆς θυέλλης· specus in Dalmutiae ora, vasto in praeceps hiatu, in quem dejecto levi pondere quamvis tranquillo die, turbine similis emicat procella. Καὶ ὁ Λούθηρος ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του διηγεῖται· ὅτι μία πέτρα ἐρρίφθη εἰς ἕνα ἕλος καὶ διέλυσε τοὺς ἐκεῖ διωγμένους Διαβόλους καὶ ἐξήγειρε τρομερὸν ἀνεμοστρόβιλον.

Τὸ ἀγερικὸ καὶ εἰς παρακειμένην τῆς Ἄνδρου νῆσον, τὴν Χίον, σημαίνει τὸν ἀνεμοστρόβιλον· οὕτω κατὰ χρονικὸν σημείωμα ἔτους 1746 ἐκατέβηκεν ἀερικὸν καὶ ἐξερρίζωσεν 5 ῥίζες συκές... καὶ ἐκατέβην ὡσὰν σπαθὶν δίστομον, ὡσὰν φωτιὰ καὶ ἔκαυσεν πάντα· (Κανελλάκη, Χιακὰ Ἀνάλεκτα σ. 379).

Ὅτι δαιμόνια κακοποιὰ συνοδεύουν τοὺς ἀνέμους ἀναφέρει ἐκ τῶν νεωτέρων Λέων ὁ Ἀλλάτιος, De Graecorum opination. σ. 116 ἐ. πᾶν δαιμονικὸν καὶ πᾶν εἰδωλικὸν καὶ ἄεριον καὶ πᾶν πνεῦμα πονηρόν. Ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Μιχ. Ψελλὸς ἐκδ. Boissonade, ὅστις ἔξ γένη τῶν δαιμόνων διακρίνει, ὡς δεύτερον ἀναφέρει «τὸ περὶ τὸν προσεχέστατον ἡμῖν ἀέρα πλαζόμενον, ὃ καὶ καλεῖσθαι παρὰ πολλοῖς ἰδίως ἄεριον». Παράβαλε καὶ Πλάτων. Ἐπινομ. σ. 984.

«Μετὰ δὲ τούτους (τοὺς Θεοὺς) καὶ ὑπὸ τούτοις ἓξῆς δαίμονας, ἀέριον δὲ γένος, ἔχον ἕδραν τρίτην καὶ μέσην, τῆς ἑρμηνείας αἴτιον, εὐχαῖς τιμᾶν μάλα χρεὼν χάριν τῆς εὐφήμου διαπορείας. Τῶν δὲ δὲ δύο τούτων ζώων, τοῦτ' ἐξ αἰθέρος ἐφ' ἑξῆς τε ἀέρος, οὐδ' ὁρώμενον ὅλον αὐτῶν ἑκάτερον εἶναι· παρὸν δὴ πλησίον οὐ κατάδηλον ἡμῖν γίγνεσθαι μετέχοντα δὲ φρονήσεως θαυμαστῆς, ἅτε γένους ὄντα εὐμαθοῦς τε καὶ μνήμονος, γιγνώσκειν μὲν ξύμπασαν τὴν ἡμετέραν αὐτὰ διάνοιαν λέγωμεν...»

ἀγερᾶτος, ἐπίθ.=εὐκίνητος, χαριτωμένος· φρ. ἡ θυατέρα της εἶνε ἀγερά̃τη. Ἐκ τοῦ οὐσ. ἀέρας διὰ τῆς παραγ. καταλήξ. -ᾶτος.

ἀετονύχι τό,=εἶδος ὀψίμου μαύρης σταφυλῆς, μὲ ῥᾶγας ἐλλειψοειδεῖς, ἀπολῃγούσας εἰς ἄκρον ὀνυχοειδές, ἡ τῶν ἀρχ. δακτυλῖτις σταφυλή.

ἀετός, ὁ=τὸ πτηνὸν ὁ ἀετός, τοῦ ὁποίου εἴδη εἶνε· ἀετὸς ὁ γνήσιος aquila chrysaetus, ἀετὸς ὁ κοινὸς aquila fulva καὶ ἀετὸς ὁ αὐτοκρατορικὸς aquila imperialis. Ἰδὲ τὰς τοπων. Παράβαλε τὸ Ἀετόλιμα ὄρ. Φθιώτ., ἡ Ἀϊτοπατησιὰ Ἀρκαδ., ἡ Ἀϊτόπετρα Στερ. Ἑλλ., οἱ Ἀϊτόπιτρες Αἰτωλ., ἡ Κούπετρα (κατ' ἀνομοίωσιν: τοῦ ἀετοῦ πέτρα) Κύπρ., τὸ Ἀετοπήγαδο τοπων. Ἠπ., ἡ Ἀετόρραχη Ἀρκαδ., τὸ Ἀϊτόρρεμα Στερ. Ἑλλ., ὁ Ἀϊτὸς τοπῶν. Καλαβρ., ὁ Ἀετὸς ὄρ. Σεριφ., κόλπ. Κεφαλλ., Ἠπ. Σύρ., ὁ Ἀτὸς τοπων. Ῥόδ. ὁ Ἀετὸς ἐ-

πών. Κρήτ., ἡ Ἀϊτόσκαλα ὀρεινὴ ἀνάβασις Στερ. Ἑλλ., ὁ Ἀτόσκοπος Ῥόδ., τὸ Ἀϊτοστέφανο τοπων.Κύθν., ἡ Ἀετότρυπα τοπων. Νάξ., τὸ Ἀετοτρύπι Νάξ., ἡ Ἀϊτούδα τοπων. Σαμοθρ., ἡ Ἀετοῦσα Καρπ., Ἀετοφωλὰ Γυθ. Νάξ. Κύμ. Κέας, Πελοπον., Τήν., οἱ Ἀϊτουφουλὲς Παρνασσ., ἡ Ἀτοφουλὰ Κύπρ., οἱ Ἀϊτοφωλὲς, Καλάβρ. Παράβαλε τὸ τοπων. τὸ Ἀϊτοβούνι Πελοπον., τὸ Ἀετοβίγλι Πελοπον., ὁ Ἀτόβουνος, τοπων. Κύπρ., ὁ Ἀττόβουνος Ῥόδ., ἡ Ἀετοκαθίστρα Ἀρκαδ., τὸ Ἀϊτοκάθισμα Καλάβρ., τὸ Ἀετοκέλλι τοπων. Κορθ., τὸ Ἀϊτοκέλλι τοπων. Κύθν., οἱ Ἀετοκορφὲς Καλαβρ., τοὺ Ἀϊτουκούκλου βράχ. Ἠπ., τοὺ Ἀετουλίθ' τοπων. Δεσφ. Μοιρολόγ.

σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερι μαύρη μέρα
σήμερι ποὺ χωρίζεται ἀετὸς τὴν περιστέρα.

Ἐκ τούτου ἡ σύνθ. λέξ. ***Ἀετοφωλὰ*** ἡ,=τοπωνυμ. Χώρας (ἐκ τοῦ ὑποθηκοφυλ.). ***Ἀετονύχης*** ὁ, ἅρπαξ, πλεονέκτης· ὁ Ἀετονύχης ἐπών. Ἀθῆν.

Ἕνεκα τῆς σπανιότητος τῶν ἀετῶν ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ τὴν εὐρεῖαν καὶ μεγάλην σημασίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ ἀετὸς εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα, σχεδὸν τίποτε δὲν διεσώθη εἰς τὰς μετὰ ταῦτα προλήψεις τοῦ λαοῦ.Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὁ ἀετὸς ἐνομίζετο ὡς ὁ βασιλεὺς τῶν πτηνῶν· (ἀετὸς) θούριος ὄρνις, οἰωνῶν βασιλεύς, λέγει ὁ Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 112· ἰδὲ Πίνδαρ. Πυθ. 1, 13, Ὀλυμπ. 13,ιό· Ἴσθμ. 6,48 κ. ἀλλαχ. Διὰ τοῦτο ἐθεωρεῖτο ἱερὸς τῶν Θεῶν,ἰδίᾳ τοῦ μεγίστου τῶν θεῶν τοῦ Διός· διὰ τοῦτο ὁ ἀετὸς ὑπῆρξε σύμβολον τῶν βασιλέων καὶ τῶν αὐτοκρατόρων· Αἰσχύλ. Πέρσ. 250, Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. 7,1,8. Ἡ ἀποθέωσις τῶν βασιλέων καὶ ἰδίᾳ τῶν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων παριστάνετο δι' ἀετοῦ, ὅστις φέρει αὐτοὺς εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀπαντῶμεν δὲ τὸν ἀετὸν εἰς τὴν διακόσμησιν ναῶν, οἰκιῶν, τάφων, νομισμάτων. Ἰδὲ Pauly-Wissowa, Realencyklopädie, Τόμ. Α', στ. 374, 59, 62· Cabrol, Diction. d' Archeol. Chrétien 1,1,1037. Παροιμιώδης ἔμεινεν ὁ ὀξὺς τοῦ ἀετοῦ ὀφθαλμός, ὅστις δύναται ν' ἀτενίζῃ τὸν ἥλιον χωρὶς νὰ τυφλώνεται καὶ τὰ θύματά του ἀπὸ ἰλιγκιώδους ὕψους διακρίνει· Pauly-Wissowa, Αὐτόθ. 371, 50.

Ἐκ τῆς θειότητος τοῦ ἀετοῦ ἐξηγοῦνται αἱ μαντικαὶ καὶ οἰωνοσκοπικαὶ ἰδιότητες τοῦ ἀετοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· ἰδὲ Ὁμήρ. Ὀδυσ. ιθ', 538 ἑ., Θεοφρ. Περὶ φυτ. ἱστορ. IX, 8, 8· Pauly-Wissowa, Real Encyklop. 1, 68, 371-67, 374-5, 68-21, 373-20. Περὶ τῶν προλήψεων τῶν γερμανικῶν λαῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν ἀετὸν ἰδὲ Hoffmann-Krayer ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Α', 1927, στ. 174 ἑ.

Πρέπει ν' ἀναχθῶμεν εἰς ἐκείνους τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ ἄνθρωπος μεταξὺ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ζώων οὐδεμίαν εὗρισκε κυρίαν διαφοράν· διὰ τοῦτο βλέπομεν τὸν ἄνθρωπον νὰ μεταφέρῃ ἀνθρωπίνους σχέσεις καὶ εἰς τὰ ζῷα. Ἡ πίστις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ ζῷα εὗρεν ἐξ ἄλλου ἕνα στήριγμα εἰς τὴν παρατήρησίν του ὅτι ζῷα ἀγελαῖα ὑπακούουν ἄνευ ὄρων εἰς τὴν ὁδηγίαν ἑνὸς ἐξ ἑαυτῶν τρόπον τινὰ ἐκλεγέντος ἀρχηγοῦ, ὅπως εἶνε ἡ βασίλισσα τῶν μελισσῶν. Εἰς τὸ βασίλειον τῶν ζώων εὑρίσκομεν ἴχνη ἀρκετὰ ἀνθρωπίνων σχέσεων. Οὕτω ὁ Πλίνιος, Natural. Histor. λέγει περὶ τῆς διενέξεως τοῦ τροχίλου καὶ τοῦ ἀετοῦ τοῦ ἀρχαίου βασιλέως τῶν πτηνῶν· Χ, 74, 95 «Dissident aquilae et trochilus si credimus, quoniam rex appellatur avium»· καὶ ὁ Ἀριστοτέλης Ἱστορ. Ζῷ. IX, 2 λέγει «τροχίλος ἀετῷ πολέμιος». Περὶ τῶν προλήψεων ἐν γένει ἐπὶ τῶν ζώων εἰς τοὺς γερμανικοὺς λαούς, ἰδὲ Riegler ἐν Handwörterbuch des deutshen Aberglaubens, Τόμ. Ζ', 1936-37, στ. 843 ἑ.

ἀζαχάρωτος ἐπίθ.=μὴ ἐπισπασθεὶς μὲ λεπτὴν ζάχαριν· φρ. ἀζαχάρωτα τά 'χω ἀκόμα τὰ καλισούνια· τσαὶ πότε θὰ τὰ ζαχαρώσῃς; Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. ζαχαρώνω.

ἀζομάτιστος ἐπίθ.=μὴ περιχυθεὶς μὲ ζέον ὑγρόν· φρ. τά 'φησες ἄζομάτιστα τὰ φασούλια τσ' ἤνταγκώσανε (ἐπὶ λοβῶν).

ἀζευγάριστος, ἐπίθ.=ἐπὶ ἀγροῦ, μὴ ἀροτριωθείς· φρ. ἀκόμα τοῦ Καμαρᾶ τό 'χω ἀζευγάριστο· πότε νὰ σπείρω;

ἄζευτος, ἐπίθ.=ζῷον μὴ τεθὲν ὑπὸ τὸν ζυγόν· φρ. ἔχω τὴν ἀελάδα μου ἀκόμα ἄζευτη. Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ῥήμ. ζεύω.

ἀζούλιστος, ἐπίθ.=ὁ μὴ συνθλιβείς· φρ. ἄφησες τοὺς ντομάτες ζουλισμένες τσαὶ ἀζούλιστες· οὔλες θὰ ξινίσουνε. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. ζουλίζω.

ἀζύμωτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ ζυμωθείς· φρ. τ' ἄφησες ἀζύμωτα τὰ κουλλούρια τσαὶ γεννήκανε πέτρες. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. ζυμώνω.

ἀζώναρος, ὁ= τὸ σφυρὸν τοῦ ποδὸς χοίρου. Μεγεθυντ. οὐσ. τοῦ ἀντζώνι, ἐκ τοῦ οὐσ. τὸ ἀντζί=τὸ ἀπὸ τῶν γονάτων μέχρι τῶν ἀστραγάλων μέρος, καὶ τῆς παραγωγ. καταλήξ. -ώνι.

ἀζώυρχις, ὁ=τὸ φυτὸν ἀνάγυρος ὁ δύσοσμος (anagyris foedida). Τὸ μεσαιων. οὐσ. ἀζώγυρος· περὶ τῆς συμφύρσεως τῆς λέξ. ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην. Τόμ. Β', σ. 214, 502.

Ἀηδόνια, τὰ=τοπωνυμ. Κορθίου. Παράβαλε ἡ Ἀηδόνου γυν. ὄν. Θράκ., τὸ Ἀηδονοχώρι Μακεδ., ἡ Ἀηδουνουφυλὰ τοπων. Ἠπ., ἡ Ἀηδονόρραχη Στερ. Ἑλλ., οἱ Ἀηδονοὶ Κρήτ., ἡ Ἀηδονιὰ γυν. ὄν.

Σηλυβρ., Ἀηδόνησος χερσόνησος Νάξ., ἡ Ἀηδουνόλακκα τοπων. Αἰτωλ., ἡ Ἀηδονόβρυσι Βιθυν., ὁ Ἀηδόνης κύρ. ὄν. Ἠπ., ὁ Ἀηδόνης ὄν. κυνὸς Μεσσην., ἡ Ἀηδόνα ὄν. γυν. Πόντ., ἡ Ἀηδόνα ὄν. ἀγελάδ. Πόντ., ἡ Ἀδονίτσα ὄν. γυν. Μεγίστ.

Ἐπειδή, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω τοπωνυμίων τῆς Ἑλλάδος ἔγινε δῆλον, σχηματίζονται σύνθετα τοπωνύμια μὲ τὴν λέξιν ἀηδών, τὸ τὸ πτηνόν, καὶ τὰς λέξεις χωριό, φωλεά, ράχη, νῆσος, λάκκα, βρύση κ.τ.τ., τὰ ὁποῖα δηλοῦν ποία εἶνε ἡ φωλεὰ τῆς ἀηδόνος, ἡ ράχη, ἡ νῆσος, ἡ λάκκα, τὸ χωρίον ὅπου συχνάζουν ἀηδόνες, ἡ βρύση ἀπὸ τὴν ὁποίαν πίνει ἡ ἀηδών· τὸ δὲ χωρίον τοῦ Κορθίου δὲν ὀνομάζεται κατὰ τὰ ἀνωτέρω Ἀηδονοχώρι, ἀλλ' ἁπλῶς τὰ Ἀηδόνια, γίνεται φανερὸν ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Κορθίου ὠνομάσθη Ἀηδόνια ἀπό τινος οἰκιστοῦ αὐτοῦ καλουμένου ὁ Ἀηδόνης, διὰ τὴν γλυκεῖαν αὐτοῦ φωνήν, ὡς εἶνε ἡ τοῦ πτηνοῦ ἀηδών. Πράγματι ἐν Ἄνδρῳ εἶνε συνήθεις αἱ φράσεις· φρ. τραουδεῖ σὰν ἀηδόνι· ἡ φωνή του εἶνε ἀηδόνι· ὁ Ἀλέξανδρος εἶνε τ' ἀηδόνι τοῦ Λαμύρου. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ ὀνόματα γυναικῶν ἡ Ἀηδόνα, ἡ Ἀηδονιά, ἡ Ἀδονίτσα, ὄνομα ἀνδρὸς ἐξ Ἠπείρου ὁ Ἀηδόνης. Τὸ δ' ἐκ Μεσσηνίας ὄνομα κυνὸς ὁ Ἀηδόνης εἶνε σκωπτικόν. Ἐξ ἄλλου ἐπὶ τῆς νήσου Ἄνδρου παρετήρησα τοπωνύμια κτητορικά, ἤτοι ἐξ ὀνομάτων οἰκιστῶν, ἢ μή, τὰ ὁποῖα ἀπαρτισθέντα ἐκ πολλαπλῶν συνοικισμῶν ἐκφέρονται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, ὡς τ' Ἀϋπάτια, οἱ Χῶνες, τὰ Τρομάρχεια, τὰ Λειβάδια, τὰ Λάμυρα, οἱ Στραπουριές, τ' Ἀποίκια, οἱ Στενειές· ἰδὲ καὶ εἰκόνας ἐν τῷ κειμένῳ τοιούτων πολλαπλῶν συνοικισμῶν. Διὰ ταῦτα καὶ τὸ χωρίον Ἀηδόνια ἐσχηματίσθη κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμόν, διότι συνίσταται ἐκ πολλαπλῶν συνοικισμῶν εἷς ἐκ τούτων διακρίνεται ὡς Πέρα Ἀηδόνια, καθ' ἃ Ἀπάνω Λάμυρο, Κάτω Λάμυρο, Πίσω Λάμυρο.

ἀθάλη, ἡ= καπνιά, αἰθάλη. Τὸ μεσαιων. οὐσ. ἀθάλη, ὅπερ ἐκ τοῦ μεταγεν. ἡ αἰθάλη.

ἄθαφτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ ταφείς· φρ. ὁ σχωρεμένος ἠπομεινένε δυὸ μέρες ἄθαφτος.

Ἡ ταφὴ ἀρχικῶς εἶχε τὸν διπλοῦν σκοπόν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς περιλειπομένους ζῶντας ἀπὸ τὴν μίανσιν ἐκ τοῦ νεκροῦ· καὶ συγχρόνως, νὰ διευκολύνῃ τὴν μετάβασιν τοῦ μεταστάντος εἰς ἕνα ἄλλον κόσμον, διὰ νὰ μὴ ἀνησυχῇ περαιτέρω τοὺς ἐπιζῶντας καὶ τοὺς βλάπτῃ μὲ τὴν κακοβουλίαν του. Διὰ τοῦτο εὑρίσκομεν δύο συναισθήματα, τὰ ὁποῖα ἀναλάμπουν, ἐμφανῶς πολλάκις, ἀπὸ τήν ταφὴν τῶν ἀνθρώπων. Πρῶτον εἶνε τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου ἀπὸ τὸν νεκρόν, τὸν ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι φαντάζονται

ὡς κακόβουλον καὶ διὰ τοῦτο τὸν φοβοῦνται. Δεύτερον τὸ συναίσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς αὐτόν. Ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα συναισθήματα ἐξηγεῖται ἡ μεγάλη φροντὶς τῶν ἐπιζώντων, ἵνα τὰ πάντα κατὰ τὴν ταφὴν διεξαχθοῦν πρεπόντως, σύμφωνα μὲ τὰ παλαιὰ ἔθιμα, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐπικρατεῖ ἡ πίστις ὅτι ὁ νεκρὸς παρατηρεῖ καὶ αἰσθάνεται πάντα ὅσα περὶ αὐτὸν γίνονται. Διὰ τοῦτο παρατηρεῖται ἀκριβῶς περὶ τὴν ταφὴν ἄκαμπτος ἐμμονὴ εἰς τὰ παλαιὰ ἤθη. Ἰδὲ Pauly-Wissowa, Real Encyklopädie, Τόμ. Γ', στ. 333, 347. Σήμερον δυνατὸν ἡ αὐτὴ περὶ τὴν ταφὴν πρᾶξις ὑπ' ἄλλου μὲν νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ἄμυνα κατὰ τοῦ νεκροῦ, ὑπ' ἄλλου δὲ ὡς καθῆκον, ἔμπλεων σεβασμοῦ καὶ τιμῆς πρὸς τὸν μεταστάντα.

Πρὸ παντὸς σημαντικὸν εἶνε ὁ νεκρὸς νὰ ταφῇ καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν πατρίδα του, κοντὰ εἰς τοὺς οἰκείους του. Διὰ τοῦτο πᾶσαν προσπάθειαν καταβάλλουν διὰ ν' ἀνευρεθῇ τὸ πτῶμα, π. χ. τοῦ ἐν τῇ θαλάσσῃ πνιγέντος. Ἀπὸ τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπεδίδετο σημασία εἰς τὴν κανονικὴν τῶν ἀνθρώπων ταφήν, διότι διέβλεπον ὅτι ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κανονικῆς ταφῆς ἥτις τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τοῦ μεταστάντος διηυκόλυνε. Ἡ ἄρνησις ἐντίμου ταφῆς ἐθεωρεῖτο πάντοτε ὡς τιμωρία ἐπιβαλλομένη εἰς ἐγκληματίας. Ὁ χριστιανισμὸς τιμωρίαν θεωρεῖ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ ἄνευ ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας.

Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου εἶνε κρίσιμος τῆς ταφῆς στιγμή. Διότι τότε ὁ νεκρὸς ὁριστικὰ πλέον εἰς τὴν νέαν του κατοικίαν ἀπέρχεται, οἱ δὲ ἐπιζῶντες φροντίζουν νὰ μὴ γίνῃ οὐδεμία παράλειψις, ὥστε ὁ μεταστὰς μονίμως νὰ παραμείνῃ ἐν αὐτῇ. Δὲν ἐπέρχεται ὁ χωρισμὸς τοῦ μεταστάντος ἀπὸ τοὺς ἐπιζῶντας διὰ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς ταφῆς. Τοῦτο εἶνε ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἐν Ἄνδρῳ ὁ νεκρὸς θάπτεται ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερα· τοῦτο ἐπεκράτει καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ Ὁμήρου, Ἰλιάδ. Ψ, 71, Ἰσαίου περὶ Φιλοκτ. κλήρου 143· ἰδὲ Εὐστάθιον εἰς Ἰλιάδα Θ' 410. Οἱ παριστάμενοι κατὰ τὴν ταφὴν ῥίπτουν ὀλίγον χῶμα ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, ὡς καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι αὐτοῦ, ἐπιφωνοῦντες· Θεός σχωρέσ' τονε. Ὁμοίως Ἀττικὸς νόμος ἐπέττατε ἐπιβάλλειν γῆν εἰς τοὺς ἀνευρισκομένους ἀτάφους, κατ' Αἰλιαν. Ποικίλ. Ἱστορ. Ε', 14. Τοῦτο πιθανῶς εἶνε ὑπόλειμμα ἀρχαιοτέρου ἔθους, καθ' ὃ ὤφειλαν νὰ μετάσχουν τῆς ἐπιχώσεως πάντες οἱ οἰκεῖοι, πάντες οἱ μετέχοντες τῆς ἐκφορᾶς τοῦ νεκροῦ, ἡ ὅλη ἡ κοινότης, ὡς τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τοὺς γερμανικοὺς λαούς· ἰδὲ Geiger ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Α', 1927, στ. 984 Καὶ τοῦτο διὰ νὰ καταστῇ τὸ χῶμα τοῦ τάφου ἐλαφρότερον· ὡς καὶ ἡ ἡσυχία τοῦ

μεταστάντος ἐν τῷ τάφῳ διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρα. Ἀλλ' ὁ πραγματικὸς σκοπὸς ἐπιρρίψεως χώματος ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ἐν τῷ τάφῳ φαίνεται ὅτι εἶνε νὰ παραμείνῃ σταθερῶς ὁ μεταστὰς ἐν τῷ τάφῳ, ἕνεκα τοῦ ἀπ' αὐτοῦ φόβου. Ἰδὲ κατωτέρω τοῦ παρόντος γλωσσαρίου τὴν λ. τάφος.

Κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ ἐνταφιασμοῦ προσέχουν ἐν Ἄνδρῳ «νὰ πέφτῃ ὁ ἥστσος (τῶν παριστ*α*μένων) ὄξω ἀπὸ τὸν ἀνοιχτὸ τάφο»· διότι «ἂν ὁ ἥστσος πέσῃ μέσα *ς* τὸν τάφο τοῦ πεθαμένου, ἀπάνω *ς* τὸ χρόνο θά τονε θάψουνε τσαὶ δαύτονε»· ἤτοι ἐκεῖνον ἐκ τῶν παριστ*α*μένων τοῦ ὁποίου ἡ σκιὰ πίπτει ἐντὸς τοῦ ἀνοικτοῦ τάφου.

Σήμερον ἐν Ἄνδρῳ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων πρὸς τοὺς μεταστάντας λογίζεται ἱερὰ ὑποχρέωσις, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται καὶ ὑπὸ τῆς θρησκείας καὶ ὑπὸ τῆς κοινωνίας εἰς τοὺς ἐπιζῶντας οἰκείους, ἐν ἐλλείψει δὲ τοιούτων, ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς συνανθρώπους. Διότι πιστεύεται ὅτι ἄν ὁ μεταστὰς στερηθῇ τῆς ταφῆς, περιπλανᾶται ἐπὶ τῆς γῆς, ὑφιστάμενος βασάνους· ὁμοίως ἐπίστευον καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὅτι οἱ στερηθέντες ταφῆς περιεπλανῶντο περὶ τὰ ὕδατα τῆς Στυγός. Διὰ τοῦτο ἐν Ἄνδρῳ μὲ θρησκευτικὴν εὐλάβειαν ἐκτελοῦν τὰ πρὸς τὸν νεκρὸν καθήκοντα οἱ οἰκεῖοί του, μηδὲν παραλείποντες· διότι πᾶσαν παράλειψιν θεωροῦν ὡς ἔλλειψιν ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας πρὸς τὸν μεταστάντα· καὶ διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἐν Ἄνδρῳ θεωρεῖ μέγιστον δυστύχημα τὸ ν' ἀποθάνῃ τις εἰς τὴν ξένην μακρὰν τῶν οἰκείων του καὶ φίλων. Ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, Τόμ. Γ', σ. 323 ἑ.

ἀθεόπιστος, ἐπίθ.=ὁ μὴ ἔχων πίστιν εἰς τὸν Θεόν· φρ. βρὲ τὸν ἀθεόπιστο τί μοῦ *ν*καμένε ! Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ *θεόπιστος.

ἀθεόφοβος, ἐπίθ.=ὁ μὴ φοβούμενος τὸν Θεόν· φρ. ἀθεόφοβε, θεοκριμένε, νὰ σὲ κρίνῃ ὁ Θεός !

ἀθερίνα, ἡ καὶ ἀθερινός, ὁ= ὁ ἰχθὺς ἀθερίνη (atherina hepsetus), τοῦ γένους τῶν ἀθερινῶν (atherinae), τῆς τάξεως τῶν ἀκανθοπτερυγίων (mugiloidei) ἀλλὰ καὶ ἄλλα εἴδη τοῦ αὐτοῦ γένους. Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἀθερίνη.

ἀθέρας, ὁ=ἡ ἀκμὴ κοπτερῶν ἐργαλείων· φρ. ἠχάλασένε ὁ ἀθέρας τοῦ ξουραφιοῦ. 2) τὸ λεπτότερον παντὸς πράγματος· φρ. μοῦ πήρενε τὸν ἀθέρα τοῦ λεμονιοῦ (τῆς συγκομιδῆς τοῦ λεμονοκαρποῦ). Τὸ ἀρχ. οὐσ. ὁ ἀθήρ. Παράβαλε τοπων. ὁ Ἀθέρας Ἰκαρ. Κεφαλ. Ζάκ.

ἀθέριστος, ἐπίθ.=ἐπὶ ἀγροῦ ἢ φυτοῦ, ὁ μὴ θεριοθείς· φρ. τὸ

σμιγάδι ἀκόμ' ἀθέριστο τό 'χομε· φρ. τῆς Δεμοσᾶς τό 'χω ἀθέριστο. Ἐκ τούτου ἐπίρ. ἐν Ἄνδρῳ *ἀθέριστα*.

ἀθεώρατος, ἐπίθ.=ὑπερμεγέθης, ἐπὶ δένδρων, τοίχων, πλοίων κ. τ. τ. φρ. ἄραξένε 'ς τὰ Γιάλια ἕνα καράβι ἀθεώρατο.

ἀθόνερο, τὸ=ἀπόσταγμα ἀνθέων, ἢ φύλλων κυρίως τῶν ἐσπεριδοειδῶν.

ἀθός, ὁ=ἡ ἄνθησις· φρ. τὸ χιόνι ηὗρήτσενε τοὺς ἀμυγδαλιὲς ἀπά-



Οἱ ἀνατολικοὶ αἰγιαλοὶ τῆς νήσου Ἄνδρου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ τῆς πρωτευούσης Χώρας. Οὗτοι ἀπετέλεσαν τὸ Μέτωπον τῆς Ἄνδρου κατὰ τὴν προϊστορικήν, τὴν βυζαντινὴν καὶ τὴν νεωτέραν περίοδον τῆς ἱστορίας της.

νω 'ς τὸν ἀθό. 2)=τὸ ἐκλεκτόμερον μέρος παντὸς πράγματος, συνώνυμον ὁ ἀθέρας. Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἄνθος, τό.

ἀθοῦλα, ἡ=εἶδος σταφυλῆς μὲ μικρὰς ῥᾶγας. Μετοχὴ τοῦ ἀρχ. ῥήμ. ἀνθῶ· ἰδὲ περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΛΖ΄, σ. 180 ἑ.

θράκα, ἡ=μέγας σωρὸς ἀναμμένων ἀνθράκων. Μεγεθυντικὸν τῆς λ. τὸ ἀθράκι.

ἀθροπλέει, τὸ=εἶδος κολυμβήματος καθ' ὃ ὁ κολυμβητὴς καθέτως κολυμβᾷ, οἱονεὶ εἰς τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης. Τὸ ἀθροπλέει εἶνε ἀπαρέμφατον τοῦ ῥήμ. ἀφροπλέω, σωζομένου ἐν Κερκύρᾳ, μεταστὰν εἰς ὀνοματικὴν χρῆσιν, οἷον τὸ φιλεῖ, τὸ φαγεῖ, τὸ ἰδεῖ κ. τ. τ. καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλληνικά, Τόμ. Α΄, σ. 587 ἑ. Περὶ τῆς τροπῆς τοῦ φρ>θρ. ἰδὲ K. Foy, Lautsystem der Griech. Vulgärsprache, Leipzig, 1879, σ. 31

ἑ. καὶ περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΙϚ′ 223, ΜΕ′ 341, 351.

ἀθρωπεύω, ῥῆμ. μεταβ.=κάμνω τινὰ εὐπρεπῆ, κόσμιον· φρ. τὸν Ἀρεστείδη τὸν ἀνθρώπεψένε ἡ γυναῖκά του· ἀποντῶς παντρεύτηνε ἀθρωπεύτηνε. Τὸ μεταγεν. ἀνθρωπεύομαι.

ἀθρωπιά, ἡ=συμπεριφορά, ἀνθρώπου καθὼς πρέπει. 2)=ἐκλεκτὴ ποιότης· φρ. δὲν τὰ θέλω τ' ἀμύγδαλά του, δὲν εἶνε τῆς ἀθρωπιᾶς. (συνών. δὲν εἶνε ἀθρωπινά). Παροιμ. Ἀὲς τὰ μάτιά του· πιάσε τὴν ἀθρωπιά του.

Ἀθυμαρωπό, τὸ=τοπων. Κορθίου (ἐκ τοῦ ὑποθηκοφυλ.), ση μαίνει τόπον ὅπου φυτρώνει θυμάρι, ἀρχ. θύμος, φυόμενος εἰς τραχεῖς καὶ ἀγόνους τόπους.

ἀιδάνι, τὸ=εἶδος σταφυλῆς λευκῆς, εὐώδους. Τὸ μεταγεν. οὐσ. ἐδάνη, ἡ=εἶδος ἀμπέλου. Ἰδὲ καὶ περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. Δ′, σ. 471, Ἰ.Κ. Βογιατζίδην ἐν περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΚΖ′, παραρτ. σ. 127.

αἱματοστάτης, ὁ=εἶδος ἰάσπιδος λίθου, χρώματος ἐρυθροῦ ἢ πρασίνου μὲ στίγματα ἐρυθρά, κατὰ τὴν δοξασίαν τοῦ λαοῦ τῆς Ἄνδρου, ἱκανοῦ νὰ σταματᾷ τὴν αἱμορραγίαν. Κατὰ Διοσκουρίδην 4, 126 λίθος αἱματίτης. Ἰδὲ Μ. Στεφανίδην ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ., Τόμ. Ε′, σ. 74.

Ἡ ὀνομασία ὡς εἶνε προφανὲς προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ, ὡς τὸ αἷμα, χρώματος· καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν ὅτι similia similibus curantur = τὰ ὅμοια διὰ τῶν ὁμοίων θεραπεύονται, τὸ χρῶμα ἔδωκε λαβὴν εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν, ὅτι ὁ λίθος εἶνε ἐξαίρετον μέσον εἰς ἐπίσχεσιν παντὸς εἴδους αἱμορραγίας. Ἡ γνώμη αὕτη ἐπικρατοῦσεν ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διήλασε διὰ τῶν μέσων χρόνων καὶ φθάνει μέχρι τῆς σήμερον· ἰδὲ Pauly-Wissowa, Real Encyklopädie, 7,2215 ἑ. Μετεχειρίζοντο δὲ τὸν αἱματίτην εἰς τὰς αἱμορραγίας τῆς ῥινός, πρὸ παντὸς ὅμως ἐπὶ μεγάλης ἐμμηνορραγίας τῶν γυναικῶν. Παρὰ τοῖς γερμανικοῖς σήμερον λαοῖς ὁ αἱματίτης φέρεται ἢ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρός, ἢ πίνεται διαλυόμενος. Ἰδὲ Olbrich ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Α′, 1927, στήλ. 1456 ἑ. Ἐν Ἄνδρῳ τὸν αἱματοστάτην πιέζουν εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου ἄνωθεν τῆς ῥινὸς διὰ νὰ σταματήσῃ ἡ ῥινορραγία· ἢ ἐπὶ αἱμορροϊκῶν ἐπιθέτουν τὸν αἱματοστάτην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πάσχοντος. Ἰδὲ Διοσκουρίδ. V 143, Πλίν. 36, 144 ἑ. 158, Κέλσ. V, 7, Γαλην. X 330, 388, XII 195, 732, 775, XIII 316. Ἐχρησιμοποιεῖτο δηλαδὴ ὁ αἱματίτης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς ὁ λεγόμενος φρύγιος λίθος κατὰ Διοσκουρ. IV 143 καίεται δ' ἐμφερῶς τῷ φρυγίῳ λίθῳ, τοῦ οἴνου περιρραινομένου, χωρὶς δηλ. νὰ διαλυθῇ εἰς οἶνον.

Ὁ αἱματίτης σημειωτέον ἦτο ἐν χρήσει εἰς τὴν ἀρχαίαν γλυ-

πτικήν. Ἐν Ἑλλάδι εὑρίσκομεν ἤδη αὐτὸν εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχήν, εἰς τοὺς οὕτω λεγομένους νησιωτικοὺς λίθους· ἰδὲ Milhöfer, Die Anfänge der Kunst in Griechenland σ. 42. Ὡς καὶ εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν. Ἡ κλασσικὴ ὅμως ἐποχὴ τὸν ἐπεριφρονοῦσε καθ' ὁλοκληρίαν, ὡς καὶ ἡ ἑλληνο ρωμαϊκὴ γλυπτική.

αἷμας καὶ **γαῖμας,** τὸ=τὸ αἷμα. 1) φρ. ἡ Σοφουλιὼ ξερνᾷ αἷμας (ἐπὶ αἱμοπτυσίας)· τό φεγγαράκι τὸ λαμπρὸ ᾽ς τὸ αἷμας βουτημένο (=κατέρυθρον) μοιρολ. Παναγίας. Παροιμ. φρ. ἀπὸ ψηλὴ γενεὰ τσ᾽ ἀπὸ καθάριο αἷμας· ἤδη παρ' Ὁμηρ. Ζ,211 ταύτης τοι γενεῆς τε καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι. Παροιμ. τὸ αἷμας νερὸ δὲ γίνεται· μ᾽ ἂ᾽ γίνεται, δὲν πίνεται. (κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν τὸ αἷμα μεταδίδεται σταθερῶς ἀπὸ τοὺς γονεῖς εἰς τὰ τέκνα καὶ ἀνήκει εἰς αὐτὰ ὡς κτῆμα· διὰ τοῦτο παραμένει ἀναλλοίωτον εἰς τὰ μέλη τοῦ γένους καὶ διαφέρει ἀπὸ τὸ αἷμα ἄλλου γένους). 2) ἐπὶ ψυχικῶν παθῶν· φρ. μοῦ κοψένε τὸ γαῖμας! (μὲ κατετρόμαξε)· μονεμιᾶς ἀνάψανε τὰ αἵματά του (ἐπὶ ὀργῆς). 3) ᾽ς τὸ κάτω Λάμυρο φωνάζει ἀκόμη τὸ αἷμας τοῦ Κουσουλιᾶ=ζητεῖ ἐκδίκησιν· ἤδη παρ' Αἰσχύλ. Χηοφ. 400 ἑ. ἀλλὰ νόμος μὲν φονίας σταγόνας | χυμένας ἐς πέδον ἄλλο προσαιτεῖν | αἷμα· βοᾷ γὰρ λοιγὸς Ἐρινύν. 4) φρ. ἤπιενε τὸ αἷμας τῆς καρδιᾶς μου (ὅ,τι πολυτιμότατον εἶχα· διότι ἄνευ τοῦ αἵματος ἀδύνατος ἡ ζωή)· ἤδη παρὰ Σοφοκλ. Ἠλ. 785 ἑ. ξύνοικος ἦν μοι, τούμὸν ἐκπίνουσ' ἀεὶ | ψυχῆς ἄκρατον αἷμα.

Τὸ αἷμα ἐνσωματώνει, ὡς ἤδη ἐκ τῆς Πεντατεύχου Ε′, 12, 23, «Πρόσεχε ἰσχυρῶς τοῦ μὴ φαγεῖν αἷμα, ὅτι αἷμα αὐτοῦ ψυχή»· Γ′, 17, 11, «Καὶ ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἔσθουσαν τὸ αἷμα καὶ ἀπολῶ αὐτὴν ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς», μανθάνομεν, τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς· ἐκρέει τὸ αἷμα, σβήνει ἀμέσως ἡ ζωή. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος παρετήρησε τοῦτο καὶ συνήγαγεν ἐκ τούτου τὸ συμπέρασμα. Ἡ πρωτόγονος αὕτη παρατήρησις ἐπανέρχεται εἰς τὰς πολλὰς παραδόσεις, αἵτινες διηγοῦνται περὶ τῆς φύσεως τοῦ αἵματος. Ἐν τῷ αἵματι κεῖται ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς. Ἐκ τούτου ἡ συνήθεια τοῦ πίνειν τὸ αἷμα. Διότι μὲ τὴν πόσιν τοῦ αἵματος ἐπίστευαν οἱ ἄνθρωποι ὅτι ἠδύναντο νὰ προσλάβουν τὴν ψυχικὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ ζώου· ἰδὲ Wundt, Elemente der Völkerpsychologie σ. 207. Ἐντεῦθεν τὸ ἔθος νὰ πίνουν ζώων τινῶν τὸ αἷμα. Ὁ Μωϋσῆς ἀπηγόρευσε τὴν πόσιν αἵματος· Πεντατ.3,17, 11. Ἐπίσης τὸ Κοράνιον, Σουρᾶ, 6, 146-47 ἀπηγόρευσε τὴν πόσιν αἵματος. Δὲν εὑρίσκω ἄλλην ἀπαγόρευσιν, εἰς τὰ ἀποκαλυφθέντα μοι, λέγει ὁ Μωάμεθ, «εἰμὴ τὴν ἀπαγόρευσιν θνησιμαίων ζώων, τοῦ χυθέντος αἵματος καὶ τοῦ κρέατος χοίρου». Σήμερον παρὰ τοῖς γερμανικοῖς λαοῖς κρατεῖ ἡ δεισιδαιμονία νὰ πίνουν αἷμα διὰ μαγικούς ἐρωτικοὺς σκοπούς. Ἐ-

πειδὴ εἰς τὸ αἷμα ἐνυπάρχει ἰδιαιτέρα δύναμις, οἱ νεκροὶ δι' αὐτοῦ ἐπιδιώκουν, νὰ ἐνισχυθοῦν. Ἀπὸ τὴν πρόληψιν ταύτην ἐξεπήδησεν ἡ ἀποτρόπαιος δοξασία περὶ βρυκολάκων. Ὅλως ἰδιαιτέραν χρῆσιν ἔχει τὸ αἷμα, διὰ σκοποὺς θεραπευτικούς, ἀποτελασματικήν. Ζώων τινῶν τὸ αἷμα εἶνε ἰαματικόν, πρὸ παντὸς τῶν θυμάτων ὡς καὶ σήμερον παρὰ τοῖς κατὰ φύσιν λαοῖς. Ὁ Διοσκουρίδης, II, 97 ἐξαίρει τὴν ἰαματικὴν ἐπίδρασιν τῶν καθ' ἕκαστα ζώων.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐνοχοποιοῦσαν ἰδίᾳ τοὺς ἑβραίους διὰ τὸ ἔγκλημα τῆς θανατώσεως ἀνθρώπων διὰ σκοποὺς δεισιδαιμονικούς.

Τὸ ἀθῶως ῥεῦσαν αἷμα διὰ θαυμασίων φαινομένων ἐκδηλοῦται· τοῦτο δὲ ὑπῆρξε παναρχαία εὐρύτατα διαδεδομένη πίστις.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, Πεντατ. 1,4,10, λέγει. «Καὶ εἶπε Κύριος (πρὸς Κάϊν)· τί πεποίηκας; φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρός με ἐκ τῆς γῆς, ἣ ἔχανε τὸ στόμα αὐτῆς δέξασθαι τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκ τῆς χειρός σου»· Ἡσαΐα 26,21 λέγει ὅτι τὸ χυθὲν αἷμα βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν ζητοῦν ἐκδίκησιν. Παρὰ τοῖς γερμανικοῖς λαοῖς ἐπανέρχεται εἰς μέγαν ἀριθμὸν παραδόσεων ἡ ἰδέα ὅτι κηλῖδες αἵματος δολοφονηθέντος ἀθώου δὲν γίνονται πλέον ἐξίτηλοι. Ἰδὲ Stemplinger, ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Α', στ. 1434 ἑ. Ἰδὲ καὶ τὴν λέξιν ἀδικοσκοτωμένος.

Μασιά, ἡ=τοπων. Κορθίου· ᾽ς τὴ Μακρειὰ Μασιὰ (ἐκ. κώδ. Πανάχραντου, ἔτους 1750). Παράβαλε τὸ τοπων. Αἱμασιὰ Σῦρ., ἡ Μασιὰ Σκῦρ. Ἰδὲ κατωτ. τοῦ γεωργικοῦ βίου λ. αἱμασιά.

ματιά, ἡ=εἶδος ἁλλᾶντος ἐκ τοῦ χονδροῦ ἐντέρου τοῦ χοίρου, ὅπερ γεμίζεται μὲ κοψὸν καὶ τηγανίζεται κατὰ τὰ χοιροσφάγεια. 2) αὐτὸ τὸ χονδρὸν ἔντερον. Τὸ μεταγεν. οὐσ. αἱματία ἡ, ἤδη παρὰ Πολυδεύκ. 6, 56 κοιλία καὶ ἔντερα μετὰ αἵματος ἐσκευασμένα. . . ἔστι δὲ ἡ καλουμένη αἱματία. Ἰδὲ περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΚΒ', σ. 255, Ἐπιστημον. Ἐπετηρ. Τόμ. ΙΔ' σ. 20.

ματσίτικος, ἐπίθ. μόνον ἐπὶ τῶν πορτοκαλίων τῶν ὁποίων αἱ ἶνες εἶνε ἐρυθραὶ ὡς αἱματίτιδες φλέβες. Ἐκ τοῦ μεταγεν. οὐσ. αἱματίτης.

νίτικο, τὸ=εἶδος ἁλιπάστου ἰχθύος ἁλιευομένου εἰς τὸν ποταμὸν Ἕβρον, παρὰ τὴν Αἶνον. Ἐκ τοῦ ἐπιθ. Αἰνίτικος.

γεῖρα, ἡ=τὸ ζιζάνιον τῶν σιτοφόρων ἀγρῶν αἶρα ἡ μεθιστική, lolium temulentum, τῆς τάξεως τῶν ἀγρωστωδῶν, graminaceae.

αἰστάνομαι, ῥῆμ.=ἔχω συναίσθησιν, σύνοιδα· φρ. μωρή, δὲν αἰστάνεσαι, μπρὸς ᾽ς τὸν ἀφέντη σου! Τὸ ἀρχ. ῥῆμ. αἰσθάνομαι.

αἴστησι, ἡ=συναίσθησις, συνείδησις· φρ. μωρὴ δὲν ἔχεις αἴστησι, δὲν τρέπεσαι; Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἡ αἴσθησις.

αἴσωπος, ὁ=πονηρός, πανοῦργος. Παράβαλε οὐ Αἴσουφους κύρ. ὄν. Μακεδ. Ἐκ τοῦ Αἴσωπος, μυθοποιοῦ ἀρχαίων.

αἰτιγιά, ἡ=τὸ αἴτιον τῆς πράξεως· φρ. τί αἰτίγια ἔχεις νὰ τονε δείρῃς; χωρὶς αἰτίγια συμπέθερε, 'ς τὰ καλὰ καθούμενα! Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἡ αἰτία.

αἴτσυλας, ὁ=τὸ ἁρπακτικὸν ζῷον mustella vulgaris, τοῦ γένους τῶν ἰκτίδων. Ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιθέτ. αἴθων; Ἰδὲ Μ. Στεφανίδην ἐν περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΚΗ', παράρτημ. σ. 81.

ἀναιώνιος, ἐπίθ.=αἰώνιος, ἄφθορος. φρ. ἀναιώνιο χτήριο εἶνε ὁ πύργος τοῦ Καΐρη. Παρασυνεσχετίσθη πρὸς τὰ ἐκ τοῦ στερητ. ἀν- σύνθετα, ὡς νὰ ἦτο στερήσεως σημαντικόν· ἰδὲ περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΚΗ', παραρτήμ. σ. 22.

ἀκαβούρδιστος, ἐπίθ.=ὁ μὴ πεφρυγμένος. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. καβουρδίζω.

ἀκαθάριστος, ἐπίθ.=ὁ μὴ καθαρισθείς· φρ. ἀκαθάριστο μὴν ἀφήνῃς τὸ σουσάμι· τὰ τσυδώνια εἶνε ἀκαθάριστα.

ἄκακος, ἐπίθ.=ἀφελής, ἀνύποπτος· ἤδη παρὰ Δημοσθ. 1153 προσποιούμενος ἄκακος εἶναι ἐξηπάτησε τοὺς δικαστάς. φρ. εἶνε ἄκακο ἀρνὶ ὁ Μινδρινός.

ἀκαλαφάτιστος, ἐπίθ.= ἐπὶ πλοίου τοῦ ὁποίου οἱ ἁρμοὶ δὲν ἐπληρώθησαν μὲ στυπεῖον καὶ πίσσαν· ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. καλαφατίζω.

ἀκάλεστος, ἐπίθ.=1) ὁ ἀπρόσκλητος εἰς γάμον ἢ ἑορτήν. 2) ὁ αὐτόκλητος εἰς γάμον· ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, Παροιμίαι, Τόμ. Α', σ. 365 ἑ.

ἀκάλλη, τὸ=ἐντεταμένη βλάστησις τοῦ δένδρου, χωρὶς καρποφορίαν. Τὸ ἀρχ. οὐσ. τὸ κάλλος· παράβαλε ὡς πρὸς τὴν σημασίαν Πλάτ. Νόμ. 625, c ἔστι γε... κυπαρίττων τε ἐν τοῖς ἄλσεσιν ὕψη καὶ κάλλη θαυμάσια. Περὶ τοῦ ἑνικ. ἀριθμοῦ τὸ κάλλη ἀντὶ τοῦ τὸ κάλλος, ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην., Τόμ. Α', σ. 401 ἑ. φρ. οἱ πορτοκαλιές μας ἠρρίξανε ἀκάλλη.

ἀκαμάτης, ὁ· θηλ. ἡ ἀκαμάτρα=φυγόπονος, ὀκνηρός. Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ κάματος. Τοπωνυμ. ὁ Ἀκαμάτης=τὸ ἀκρωτήριον τὸ Α. τοῦ κόλπου τοῦ Κορθίου. Ἐπειδὴ τὸ προσηγορικὸν ἀκαμάτης εἰς τὰς ναυτικὰς νήσους σημαίνει καὶ 1) ἐλαφρὰν πνοὴν ἀνέμου, ὡς ἐν Κεφαλλην. δὲ φτάνουμ' ἀπόψε γιατ' εἶν' ἀκαμάτης. 2)=τὴν μετὰ τὴν τρικυμίαν γαλήνην, Σύμ. ἔκαμέν μου 'ναν νακαμάτην κ' ἤρτα· διὰ τοῦτο καί εἰς τὴν Ἄνδρον ὁ ναυτικὸς λαὸς τῆς νήσου θὰ ὠνόμασε, φαίνεται, τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Κορθίου Ἀκαμάτην ἐκφράζων τὴν εὐχὴν νὰ εἶνε πάντοτε εὔνους εἰς τοὺς ναυτιλλομένους παρέ-

χων γαλήνην καὶ εὐδίαν. Παράβαλε τοπων. ἡ Ἀκαμάτρα=ἡ πλατεῖα Ἰκαρ., συνοικία Κύθνου (ὅπου ἀργοσχολοῦν αἱ γυναῖκες).

ἀκαμάτευτος, ἐπίθ.=ἐπὶ ὑποζυγίου τὸ ὁποῖον δὲν ἐτιθασσεύθη ἀκόμη· φρ. τό 'χω ἀκαμάτευτο ἀκόμα τὸ γαϊδουράτσι! Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ καὶ καματεύω.

ἀκάμωτος, ἐπίθ.=ἐπὶ καρποῦ, ἄωρος, ἀγίνωτος. Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ῥήμ. καμώνω· φρ. μὴν τρῶς μπουρνέλλες γιατ' εἶν' ἀκάμωτες.

ἀκαπλάντιστος, ἐπίθ.=ἐπὶ κλινοσκεπασμάτων τὰ ὁποῖα δὲν ἐκαπλαντίσθησαν· ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. καπλαντίζω.

Ἀκαππαρική, ἡ=τοπων. Ἀυπατίων Κορθίου (ἐκ τοῦ ὑποθηκοφυλ.) σημαίνουσα τόπον ὅπου φυτρώνουν καππάρεις.

ἄκαρδος, ἐπίθ.=ἀσυγκίνητος, ἀπαθής. Ἐκ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ οὐσ. καρδία· φρ. ἆ τὸν ἄκαρδο τί μᾶς ἤκαμε.

Κατὰ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα ἡ καρδία ἐθεωρεῖτο ὡς κεντρικὸν σημεῖον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἡ λέξις καρδία ἔχει τὴν διττὴν σημασίαν· καρδίας καὶ στομάχου. Καὶ εἰς τὴν Ἄνδρον ἡ φρ. μὲ πονεῖ ἡ καρδιά μου συνήθως σημαίνει ἔχω στομαχικὸν πόνον· λιεύγ' ἡ καρδιά μου=πεινῶ· ἔχω 'λιούρα 'ς τὴν καρδιά μου = πεινῶ· παράβαλε καὶ τὴν φράσιν· ἠλιοθύμησ' ἀπὸ τὴν πεῖνα, ἔνθα παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ σύγχυσις καρδίας καὶ στομάχου. Ἡ αὐτὴ ἐναλλαγὴ μεταξὺ καρδίας καὶ στομάχου παρατηρεῖται καὶ εἰς τοὺς γερμανικοὺς λαούς· ἴδε Bargheer, ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Γ′, 1930—31, στ. 1795. Διαδεδομένη ὑπῆρξεν ἡ γνώμη ὅτι ἡ καρδία εἶνε ὄχι μόνον ἕδρα τῆς δυνάμεως τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Πλίνιος, Natur. Histor. XI, 37 (69) λέγει· «Domicilia intra se animo et sanguini praebet... ibi mens habitat». Πρὸς τοῦτο συνάπτεται ἡ μαγγανεία τῆς καρδίας, συνήθης εἰς τὴν ἀρχαιότητα, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ὁ Πλίνιος Αὐτόθι, VIII, 83, IX, 79, 142, XX, 32, XXV, 160 κ. ἑ.

Ὁ Ἀνδριακὸς λαὸς ἐπίσης θεωρεῖ τὴν καρδίαν ὡς ἕδραν τῆς ψυχῆς. Αἱ φρ. τὸ λέει ἡ καρδιά του! (περὶ τοῦ γενναίου)· δὲν ἔει καρδιὰ (περὶ τοῦ ἀσπλάχνου ἀνθρώπου)· ἀνεγάλλιασεν' ἡ καρδιά μου (εἰς περίπτωσιν εὐχαρίστου συναισθήματος)· ἠδροσίστην' ἡ καρδιά μου (ἐπὶ συναισθήματος ἀναψύξεως)· ἔει πλάκωσι 'ς τὴν καρδιὰ (ἐπὶ δυσαρέστου συναισθήματος)· ἔει μεγάλη καρδιά (ἐπὶ μεγάλου φιλανθρώπου)· ἡ καρδούλλα του τὸ ξαίρει (ἐπὶ ἀνθρώπου δειλοῦ)· παράβαλε καὶ τὰς λέξεις· τὸ καρδιοχτύπι (τοῦ δειλοῦ ἀνθρώπου), μεγαλόκαρδος (μέγας φιλάνθρωπος).

ἄκαρπος. ἐπίθ.=ὁ μὴ φέρων καρπόν· φρ. τ' ἀγρέλια εἶνε ἄκαρπα, δὲ χρειάζουνται. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄκαρπος.

ἀκατέβατα, ἐπίρ.=χωρὶς ἔκπτωσιν τοῦ τιμήματος· φρ. δαὶ δεκάρες ἢ ὀκᾶ τὰ κουτσὰ ἀκατέβατα· πουλεῖ τὰ φασούλια δαὶ δεκάρες ἀκατέβατα. Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἀκατέβατος.

ἀκατάδεχτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ καταδεχόμενος, ἀλλαζών· φρ. νά 'ρχεσαι 'ς τὸ φτωχικό μας, μὴν εἶσαι ἀκατάδεχτος. Τὸ μεσαιων. ἐπίθ. ἀκατάδεκτος.

ἀκατέλυτος, ἐπίθ.= ἄφθαρτος, στερεός· φρ. ἀκατέλυτο εἶνε



Ὁ ἐντὸς τοῦ κάστρου τῆς Χώρας ναὸς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας, τῆς θεοσκεπάστου, προστάτιδος τῶν ναυτικῶν.

τὸ φουστάνι μου· ἀκατέλυτα εἶνε τὰ στιβάλια σου! Τὸ μεταγεν. ἐπίθ. ἀκατάλυτος.

ἀκαταστάλαχτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ κατασταλαγμένος· φρ. ὁ μοῦστος εἶνε ἀκόμη ἀκαταστάλαχτος. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. καταστα λάζω.

ἀκατάστατος, ἐπίθ.=ἄτακτος, μὴ ἔχων τάξιν· φρ. ἄ, ἀκατάστατη εἶνε ἡ Μαρουλιὼ (κατὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ οἴκου της). Τὸ μεταγεν. ἐπίθ. ἀκατάστατος.

ἀκατοίτσητος, ἐπίθ.=ὁ μὴ κατῳκημένος, ἢ μὴ δυνάμενος νὰ κατοικηθῇ· φρ. τὸ σπίτι μας ἤγινε πιὰ ἀκατοίτσητο. Τὸ μεταγεν. ἐπίθ. ἀκατοίκητος.

ἀκατούρητος, ἐπίθ.=μὴ κατουρημένος. 2)=ὁ μὴ οὐρήσας φρ. βρὲ Δημήτρη, ἀκατούρητος εἶσαι ἀκόμη;

ἀκατσάρωτος, ἐπίθ.=ἐπὶ γυναικείας κόμης, ὅταν δὲν ἔχῃ κατσαρά· φρ. μωρὴ Ἐλέγκω ἀκατσάρωτα τ' ἄφησες τὰ μαλλιά σου; ἐν Ἀνδρῳ καὶ ἐπὶ γυναικός· ἀκατσάρωτη εἶσ' ἀκόμα;

ἀτσέρκστος, ἐπίθ.=ὁ μὴ λαβὼν κέρασμα, οἴνου ἢ ἄλλου ποτοῦ· φρ. ὁ Στεφανῆς ἠπόμεινε 'ς τὸ τέλος ἀτσέραστος. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. κερνῶ· τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀκέραστος=ἄμικτος.

ἀκκουμβῶ. Ἐκ τούτου παράγεται ἐν Ἀνδρῳ τὸ ***ἀκούμβημα***= τὸ νὰ ἀκκουμβᾷ τις. Τὸ ***ἀκκουμβιστήρι***=τὸ ἐφ' οὗ τις στηρίζει ἢ στηρίζεται.

ἀκλείδωτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ κλειδωθεὶς μὲ κλειδί· μωρὴ Ἐρήνη ἄφησες ἀκλείδωτο τὸ σπίτι τσ' ἤφηες;

ἀκληριά, ἡ=τὸ νὰ μὴ ἔχῃ τις τέκνα. Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἡ ἀκληρία.

ἄκλωστος, ἐπὶ νήματος τὸ ὁποῖον δὲν ἐκλώσθη. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄκλωστος.

ἀτσοίμητος, ἐπίθ.=ἄσβεστος· φρ. τ' ἄϊ Γιάννη τοῦ Ἰχμε ἀτσοίμητο καντήλι. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀκοίμητος.

ἀτσοινώνητος. Ἤδη παρὰ Πλάτ. Νόμ. 774α ἂν δ' ἄρα τις μὴ πείθηται ἑκών, ἀλλότριον δὲ αὐτὸν καὶ ἀκοινώνητον ἐν τῇ πόλει ἔχῃ. 2) ἤδη παρ' Ἀθανασ. 2,704 α ἐκδ. Migne, Patrol. Graec. Τόμ. ΚΣ' ἀκοινωνήτους δὲ πεποιήκασιν Ἀστέριον, Εὐσέβιον κλ.

ἀκόλλητος, ἐπίθ.=ὁ μὴ συγκολληθεὶς διὰ κολλητικῆς ὕλης. Τὸ μεταγεν. ἀκόλλητος.

ἀκόνι, τὸ=σκληρὸς λίθος, κυρίως σμύρις, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀκονίζουν κοπτερὰ ἐργαλεῖα, ὡς ξυράφι, μαχαίρι κ. τ. τ. 2)=ὁ ἔχων μεγάλην σκληρίαν· φρ. τὸ ψωμί μας ἤγινεν ἀκόνι (ἐκ τῆς πολυκαιρίας). Τό μεσαιων. οὐσ. ἀκόνιον.

ἀκονυζός, ὁ=τὸ φυτὸν Inula graveolens, ἡ τοῦ Διοσκουρίδου κόνυζα μικρά, χρησιμοποιούμενον ἐν Ἀνδρῳ πρὸς καθαρισμὸν τῶν περιστερεώνων καὶ τῶν ὀρνιθώνων ἀπὸ φθεῖρας, διὸ ἀλλαχοῦ ὡς φονεῦον καὶ τοὺς ψύλλους καλεῖται ἡ ψυλλίστρα, ἡ ψυλλήθρα. Παράβαλε περὶ τῆς χρήσεως Διοσκουρίδου, ἐκδ. Kühn, Lipsiae, 1829. Τόμ. Α', σ. 468 δύναται δὲ ὁ θάμνος ὑποστρωννύμενος σὺν τοῖς φύλλοις καὶ θυμιώμενος θηρία διώκειν καὶ κώνωπας ἀπελαύνειν, κτείνει δὲ καὶ ψύλλας.

ἀκονῶ, ῥῆμ. μεταβ.=θήγω, ὀξύνω κοπτερὰ ἐργαλεῖα· φρ. ἀκόνησ' τὸ ξουράφι σου. 2) μεταφορ. ἐπὶ ὀδόντων, γλώσσης· φρ. ἔει τὴ γνῶσσά της ἀκονισμένη γιὰ καβγά· ἤδη ἐν Παλ. Διαθ., Ψαλμ. 63, 4

ἠκόνησαν ὡς ῥομφαίας τὰς γλώσσας αὐτῶν. Ἐκ τούτου παράγεται τὸ ἀκόνισμα ἐν Ἄνδρῳ.

ἀκοστσίνιστος, ἐπίθ.=ὁ μὴ καθαρισθεὶς διὰ κοσκίνου. Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ῥήμ. κοστσινίζω· φρ. ἀκοστσίνιστο τό ἔχομε τ' ἀλεύρι.

ἀκεύραστος, ἐπίθ.=ἀκαταπόνητος· φρ. ἀκούραστη πάντα ἡ συμπεθέρα μας. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. κουράζω.

ἀτσέραιος, ἐπίθ.=ὁλόκληρος, ἄρτιος· φρ. ἤβαλα τὴν κόττα ἀτσέραια νὰ βράσῃ. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀκέραιος. Ἤδη παρὰ Θουκυκ. 3,3 ναυτικὸν ἔχουσαν καὶ δύναμιν ἀκέραιον.

-άτσι. Ἡ παραγωγικὴ κατάλ. αὕτη σχηματίζει ὑποκοριστικά· 1) ἐπὶ προσηγορικῶν καὶ κυρίων ὀνομάτων· καὶ μὲ σημασίαν θωπευτικὴν ἢ σκωπτικήν, λ. χ. τὸ ἀρνάτσι, τὸ γατάτσι, τὸ ἀθρωπάτσι, τὸ Κατινάτσι, τὸ Ἀσημνάτσι, τὸ Ἐρηνάτσι, φρ. ἐμέτρησα ἑκατὸ γρόσα τῆς ἀρχόντισσας τοῦ Μαρουλακιοῦ, χρονικὸν σημείωμα ἔτους 1819, ἐν Ἀνδριακῷ Ἡμερολογίῳ 1930, σελ. 57. 2) ὡς πατρωνυμικὴ κατάλ. εὔχρηστος ὡς ἑξῆς: τὸ Μπειρικάτσι ὁ Γιῶργος=ὁ Γεώργιος Ἐπειρίκος (ἀπὸ τῆς παιδικῆς μέχρι τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας)· τὸ Καϊράτσι ὁ Νικολὸς=Νικόλαος Καΐρης, τὸ Πρωάτσι ὁ Λινάρδος=Λεονάρδος Πρώης· κ.τ.τ. Ἐκ τῆς μεταγεν. καταλ. -άκιον, περὶ τῆς ὁποίας ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην., Τόμ. Α', σ. 422, Ἐπιστημον. Ἐπετηρ. Τόμ. ΙΒ', σ. 31 ἑ. W. Petersen, Greek diminutives in -ιον, σ. 249 ἑ.

ἀτσίνητος, ἐπίθ.=ὁ μὴ δυνάμενος νὰ κινήσῃ τὰ μέλη του ἕνεκα νόσου· συνήθ. μετὰ τῶν ῥήμ. εἶμαι, πομένω· φρ. τσεῖνος τσαὶ μοναχός του ἠτόμεινένε ἀτσίνητος! Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀκίνητος.

ἀκκουμβῶ, ῥῆμ. μεταβ.=καταθέτω, τοποθετῶ τι· φρ. ἀκκούμβα τὸ σταμνὶ στὴ σταμνοθάτση. Καὶ ἀμεταβ.=κατακλίνομαι νὰ κοιμηθῶ· φρ. τὸ μεσημέρι ἀκκούμβησα λιάτσι. 2) ἀποθέτω τὸ φορτίον μου· φρ. ἄργησα, ἀκκούμβησα νὰ ξεκουραστῶ. Ἐκ τοῦ μεσαιων. ἀκκουμβίζω, ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην. Τόμ. Α', σ. 304. Παράβαλε τὸ τοπων. ἡ Ἀκκουμβιστήρα Γύθ., τὸ Ἀκκουμβιστήρι Γορτυν., οἱ Ἀκκουμβίστρες (=λίθοι ὅπου αἱ γυναῖκες φέρουσαι φορτία ξύλων ἀκκουμβοῦν πρὸς ἀνακούφισιν) Γορτυν. Ἰδὲ καὶ ἐν σελ. 160.

ἀκλάδευτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ κλαδευθείς, ἐπὶ δένδρων. Τὸ μεταγεν. ἐπίθ. ἀκλάδευτος. Παράβαλε τὸ ἐπών. ὁ Ἀκλάδευτος Χίος.

ἄκλαυτος, ἐπίθ.=τὸν ὁποῖον κανεὶς δὲν ἐθρήνησε· ἤδη παρ' Ὁμήρ. Χ 386 κεῖται πὰρ νήεσσι νέκυς ἄκλαυτος, ἄθαπτος. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄκλαυτος.

Τὸ μοιρολόϊ διὰ τοῦ ὁποίου θρηνοῦν τὸν θάνατον τοῦ μετα-

στάντος οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι αὐτοῦ, εἶνε ἡ ἔκρηξις τοῦ φυσικοῦ τῶν ἀνθρώπων συναισθήματος τῆς θλίψεως καὶ τοῦ πένθους διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ οἰκείου των. Τὸ μοιρολόϊ ἀποτελεῖ μέρος τῶν πρὸς τὸν νεκρὸν καθηκόντων τῶν οἰκείων του. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ καθῆκον δύναται νὰ μεταβιβασθῇ καὶ εἰς ξένα πρόσωπα καὶ δὴ καὶ γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι ἐν Ἄνδρῳ ὀνομάζονται οἱ μοιρολοΐστρες. Χαρακτηριστικὸν τοῦ θρήνου τούτου εἶνε ὅτι ἀπευθύνεται πρὸς τὸν νεκρὸν μὲ διαφόρους προθέσεις. Ἐπιδιώκει δηλαδὴ ν' ἀποσείσῃ τὴν ὑπόνοιαν ἐνοχῆς διὰ τὸν θάνατόν του· ἢ νὰ συμφιλιώσῃ τὸν νεκρὸν μὲ τοὺς περιλειπομένους. Πιστεύουν ἐν Ἄνδρῳ ὅτι ὁ θρηνούμενος νεκρὸς ἐπακούει τοὺς θρήνους καὶ ὅτι τοῦ κάμνουν ζωηρὰν ἐντύπωσιν ὅταν οἱ θρηνῳδοὶ τραβοῦν τὰ μαλλιὰ τῆς τσεφαλῆς τως, ἢ ὀδύρονται, χτυποῦν τὴν τσεφαλή τως, ἢ τραυματίζουν μὲ τοὺς ὄνυχας τὸ πρόσωπον, γδέρνουνται μὲ τὰ νύχια τως.

Εἰς ταῦτα κατὰ βάθος διαφαίνεται ἡ πίστις τῶν Ἀνδρίων ὅτι ὁ μεταστὰς ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ἐν ὅλῃ τῇ ἀντιπαθείᾳ του τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται διότι ἀναγκαστικῶς ἀποχωρίζεται τοῦ Κόσμου τούτου. Τὸ περιεχόμενον τῶν μοιρολογίων συνίσταται ἀπὸ μομφὰς ἀπευθυνομένας πρὸς τὸν νεκρὸν ὅτι ἤθελε νἀποθάνῃ· καὶ ἀπὸ ἐξύμνησιν τῶν ἀρετῶν του. Κατὰ περιστάσεις δυνατὸν τὸ μοιρολόγι νὰ περιέχῃ καὶ ὑπόσχεσιν ἐκδικήσεως τοῦ θανάτου τοῦ μεταστάντος. Τὸ μοιρολόγι διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς λόγος μαγγανικὸς ἰδιάζων, πρὸς καθησύχασιν τοῦ νεκροῦ. Καὶ ἐπειδὴ παρὰ τὸν φόβον τὸν ὁποῖον συναισθανόμεθα ἀπὸ τοὺς νεκρούς, συγχρόνως ἡ ἀγάπη ἐπίσης πρὸς αὐτοὺς σφύζει, διὰ τοῦτο ἡμποροῦμεν τὸ μοιρολόγι νὰ τὸ θεωρήσωμεν καὶ ὡς μίαν ἀπόπειραν τῶν οἰκείων τοῦ νεκροῦ νὰ τὸν κρατήσουν πλησίον των, ἢ νὰ τὸν ἀνακαλέσουν ἀπὸ τὸν ἄλλον Κόσμον. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα εὑρίσκομεν διαμορφωμένον μοιρολόϊ γυναικῶν· ἰδὲ Rohde, Psyche, Τόμ. Α', σ. 221 ἑ. Ἤδη ὁ Σόλων ἠναγκάσθη νὰ ἐπέμβῃ κατὰ τῶν ὑπερβάσεων τοῦ μοιρολογίου. Ὁ Böckel εἰς τὸ βιβλίον του Psychologie, ἔκδ. Β', σ. 97 ἑ. περιέγραψε διεξοδικῶς τὸ μοιρολόγι διαφόρων λαῶν. Καὶ εἰς τοὺς γερμανικοὺς λαοὺς ἀπαντῶμεν τὸ μοιρολόγι καὶ πρὸ τῆς διαδόσεως εἰς αὐτοὺς τοῦ χριστιανισμοῦ. Κατὰ τοὺς τελευταίους μεσαιωνικοὺς χρόνους εὑρίσκομεν παρ' αὐτοῖς τὸ μοιρολόγι εἰδικῶν γυναικῶν ὡς μίαν ἑορτὴν τῶν νεκρῶν ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν τάξεως. Ἰδὲ Geiger, ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Η', 1936-37, στ. 1072 ἑ.

ἄκληρος, ἐπίθ.=ἄτεκνος· φρ. τί νὰ τὰ κάμῃ τὰ πλούτη; εἶνε ἄκληρος! Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄκληρος. Παράβαλε τοπων. ἡ Ἀκληρία=ἀγρὸς

λόγῳ ἀκληρίας περιελθὼν εἰς τὴν κυριότητα μονῆς Ἀμοργοῦ, ἰδὲ Ἰ. Κ. Βογιατζίδου, Ἀμοργός, σ. 87, παρων. τὸ Ἄκληρο Θήρ.

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπίστευαν ὅτι στειρότης τῶν γυναικῶν προκαλεῖται ἀπὸ δαίμονας καὶ κακοβούλους ἀνθρώπους (τοὺς γόητας, διὰ τῆς Ligatio= δέσις). Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δέσεως μετεχειρίζοντο τὴν Benedictio thalami. Ἰδὲ M. Beth ἐν Handwörterbuch des deutschen Abergl., Τόμ. Η', 1936 7, στ. 1409 ἑ.

Ἡ πανίσχυρος βούλησις τῶν ἀνθρώπων πρὸς διαιώνισιν τοῦ εἴδους των ἐπιβάλλει εἰς τὸν λαὸν βαθεῖαν ἀποστροφὴν πρὸς πᾶσαν στειρότητα. Διὰ τοῦτο θεωροῦν τὴν στειρότητα τῆς γυναικὸς ὡς μέγα ἀτύχημα καὶ σήμερον ἐν Ἄνδρῳ.

Εὐνόητον εἶνε ὅτι στεῖραι γυναῖκες ἱκετεύουν τὸν Θεόν, πρὸς τεκνοποίησιν, ὅπως καὶ σήμερον ἐν Ἄνδρῳ. Ἀλλὰ καὶ εἰς μαγικὰς πράξεις προβαίνουν στεῖραι γυναῖκες ἐν Ἄνδρῳ διὰ νὰ τεκνοποιήσουν· οὕτω διασκελίζουν ἀνεστραμμένην πυροστιὰν τεσσαρακοντάκις. Ἰδὲ περιοδ. Λαογραφία, Τόμ. Ε', 1915, σ. 409. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἀνακοινώσεις ἐξ Ἐπιδαύρου ἀναφέρουν στείρας γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι κατόπιν ἐγκοιμήσεως εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ θεοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν μορφῇ ὄφεως, διαρκοῦντος τοῦ ἰαματικοῦ ὀνείρου, ἐθεραπεύθησαν ἀπὸ τὴν στειρότητα. Ἰδὲ Inscr. Graec. IV 952, 116 ἑ. 60 ἑ.

Θρησκευτικὴ δηλ. συνήθεια ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα νὰ ἐγκοιμῶνται οἱ πάσχοντες εἰς ἱερὸν χθονίου Θεοῦ, ἢ ἥρωος, νὰ κατακλίνωνται κατὰ γῆς πρὸς πρόκλησιν ἰαματικοῦ ὀνείρου. Ὁ ἐγκοιμώμενος προπαρεσκευάζετο ἐκτελῶν θρησκευτικά τινα νόμιμα διὰ νὰ ἐξαγνισθῇ καὶ προσελκύσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἰδὲ Deubner, De Incubatione, σ. 5 ἑ. Erwin Rohde, Psyche, ἔκδ. Γ', Τόμ. Α' σ. 119 ἑ. Οὕτω καὶ σήμερον ἐν Ἄνδρῳ ἀσθενεῖς ἐγκοιμῶνται εἰς τοὺς ναοὺς κυρίως ὅταν πανηγυρίζεται ἡ ἐπέτειος αὐτῶν κατὰ τὰς ὁλονυκτίας.

Ἡ ἀκληρία ἐν Ἄνδρῳ θεωρεῖται ὡς, ἐξ ὀργῆς τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν συζύγων, προερχομένη. Εἰς τοὺς παλαιοτέρους χρόνους ὁ ἄκληρος διὰ τοῦτο προσήρχετο τελευταῖος διὰ τὴν μετάληψιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων καθὼς καὶ τοῦ ἀντιδώρου εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἀναλόγως καὶ ἐν Ἄνδρῳ ὁ λαὸς πιστεύει ὅτι κακόβουλοι ἄνδρες ἢ γυναῖκες δύνανται νὰ προκαλέσουν ἀναφροδισίαν τοῦ γαμβροῦ καταδένοντες αὐτόν. Δένουν δηλαδὴ κόμβους τινὰς εἰς τὸ μαντήλι των καὶ ἀπαγγέλλουν χαμηλοφώνως ἐπῳδὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ ὄνομα τοῦ γαμβροῦ· τοιουτοτρόπως ἀμποδένουνε τὸ γαμβρὸ καὶ

προκαλοῦν τὴν ἀναφροδισίαν του· αὕτη διὰ νὰ παρέλθῃ χρειάζεται ἡ ἀντίστοιχος μαγικὴ πρᾶξις λύσεως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κακοβούλου προσώπου· τὸν ἠλύσανε τὸ γαμβρό. Ἰδὲ καὶ τοῦ παρόντος γλωσσαρίου τὴν λ. ἀγνός. Καὶ εἰς τὴν σελ. 160 τὴν λ. ἀκληριά.

ἀτσοινώνητος, ἐπίθ.=ὁ ἀποφεύγων τὴν κοινωνίαν μετ' ἄλλων· φρ. ἡ Μαγιὼ εἶνε ἀτσοινώνητη· 2) ὁ μὴ κοινωνήσας τῶν ἀχράντων μυστηρίων· φρ. δὲν τὸν προκάμαμε· ἠπόθανένε ἀτσοινώνητος.

ἀκλουθῶ, ῥῆμ. μεταβατ.=βαδίζω κατόπιν τινός· φ. ἀκλούθα με, νὰ πάμε 'ς τὴ Μεσαρεά. 2)=ἀπάγομαι ἐκουσίως, ἐπὶ γυναικός. φρ. ἡ Σμαράγδα τὸν ἀκλούθησένε τὸν ἴμελλο. Ἐκ τούτου ἐν Ἄνδρῳ παράγ. τὸ ἀκλούθημα=ὅταν τις ἀκολουθῇ.

ἀκοπάνιστος, ἐπίθ.=ὁ μὴ κοπανισθεὶς, κυρίως εἰς ἰγδίον.

ἄκοπος, ἐπίθ. ἐπὶ ὑφασμάτων=ὁ μὴ κοπεὶς διὰ ψαλίδος. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄκοπος.

ἀκόπριστος, ἐπίθ. ἐπὶ γεωκτημάτων, κήπων, δένδρων=ὁ μὴ λιπανθεὶς διὰ κόπρου· φρ. ἔχομε τοὺς λεμονὲς ἐφέτο ἀκόπριστες. Τὸ μεταγ. ἐπίθ. ἀκόπριστος.

ἀκουή, ἡ=μόνον κατὰ γενικ. φρ. τὸ 'χω ἀκουῆς=τὸ ξαίρω ἐξ ἀκοῆς· ἤδη παρὰ Πλάτ. Φαῖδ. 61d κἀγὼ ἐξ ἀκοῆς περὶ αὐτῶν λέγω.

ἀκούμβωτος, ἐπίθ. ἐπὶ ἐνδυμάτων=μὴ θηλυκωθεὶς μὲ κομβία.

ἀκούρευτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ κουρευθείς, ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ ζῴων.

ἀκουστά, ἐπίρ.=συνήθως μετὰ τοῦ ῥημ. ἔχω, ἐξ ἀκοῆς· φρ. ἔχω ἀκουστὰ ἀπὸ τὴ βαβᾶ μου τί ἤτανε ὁ Γκριζώτης. Ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιθ. ἀκουστός.

ἀκουστός, ἐπίθ.=ὁ ἐξ ἀκοῆς ἐγνωσμένος· φρ. δὲν τό'χω ποτές μου ἀκουστό.

ἀκουσούρευτος, ἐπίθ.=ὁ χωρὶς φυσικὸν ἢ ἠθικὸν ἐλάττωμα· φρ. μὰ τσαὶ ποιὸς εἶνε ἀκουσούρευτος ἄθρωπος; Ἐκ τοῦ ἀ-στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. κουσουρεύω.

ἀκούω, ῥῆμ. ἐνεργητ. 1)=ἀντιλαμβάνομαι διὰ τῆς ἀκοῆς· φρ. οὔλη νύχτα ἄκουα τὰ στσυλλιὰ νὰ βαβίζουνε· σοῦ φωνάζω τόσην ὥρα τσαὶ δὲν ἀκούς, γιὰ κάνεις τὸν κουφό; ἀκοὺς ἔτσεῖ καμώματσ, ἢ ἁπλῶς χωρὶς ἀντικείμ. ἀκοὺς ἔτσεῖ! (μετὰ σφοδρᾶς ἀγανακτήσεως). ἤδη παρ' Ἡσιοδ. ἀποσπ. 271 ἐκδ. Rzach μηδὲ δίκην δικάσῃς πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. Fragm. Philosop. Graec. ἔκδ. Mulach ἄκουε πολλά, λάλει ὀλίγα. 2)=ὀσφραίνομαι· φρ. μωρή, δὲν ἀκοὺς τὴ βρόμα; ἤδη Ἐρωτοπαίγν. 16 ἔκδ. Hesserling-Pernot καὶ ὅσοι διαβοῦν καὶ βλέπουν τα τὴν μυρωδιὰν ἀκοῦσι. 3)=πληροφοροῦμαι ἀπὸ ἄλλους· φρ. ἔ! τί ἀκούτε, 'ς τὴ Χώρα. 4) = ὑπακούω· φρ. τοῦ τὰ λέμε κάθα μέρα, μὰ

᾽φτὸς δὲν ἀκούει κανενοῦς. Παροιμ. Ὅποιος δὲν ἀκούει γονεῶ, σὲ παραγωνιὰ καθίζει· ἤδη παρὰ Μενάνδρ. 4,351 ἔκδ. Meineke νέος ὢν ἀκούειν τῶν γεραιτέρων θέλε. 5)=φέρω τὸ ὄνομά τινος· φρ. ὁ Γεώργης ἀκούει τοῦ πάππου του· παθητ. =γίνομαι γνωστός, διαδίδομαι διὰ τῆς ἀκοῆς· φρ. βρὲ ποῦ ἀκούστηνε νὰ βάνῃς τὸ λάδι ᾽ς τὸ σταμνί! Ὁ ἐνεστὼς κλίνεται ὡς ἑξῆς· ἀκούω-ἀκοὺς ἀκούει· ἀκούμε-ἀκούτε-ἀκούνε· προστακτ. ἄκου. Ἤδη παρὰ Δημοσ. 241, 46 κόλακες καὶ θεοῖς ἐχθροὶ καὶ τἄλλ᾽ ἃ προσήκει πάντ᾽ ἀκούουσιν· ἔτι δὲ παρὰ Προδρόμ. 4, 104 ἔκδ. Hesseling-Pernot σ. 77 κυρά, κυρὰ πριγκήπισσα, τὸ πῶς ἀκούεις οὐκ οἶδα.

ἀκρᾶτος, ἐπίθ.=γνήσιος, εἰλικρινής· φρ. ἤτανε μὲ τὸν ἀφέντη μου ἀκρᾶτοι φίλοι. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄκρατος. Διὰ τὸν καταβιβασμὸν τοῦ τόνου ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλληνικά, Τόμ. Β′, σ. 127.

ἄκραχτος, ἐπίθ.=ἐπὶ πτηνῶν, ὁ μὴ κράξας ἀκόμη· φρ. τὰ πουλλιὰ εἶνε ἄκραχτα ἀκόμα· (ὥστε δὲν διακρίνεται ἂν εἶνε ἄρρενα ἢ θηλυκά). Ἰδὲ καὶ ἀλάλητος.

ἀκριανός, ἐπίθ.=ὁ εὑρισκόμενος εἰς τὸ ἄκρον. Ἐκ τοῦ οὐσ. ἡ ἄκρια ὅ ἰ. καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -ανός.

ἀκριγια, ἡ = ἡ ἄκρα, ἡ ἐσχατιά· φρ. παιδιὰ νὰ καθῆστε ᾽ς τὴν ἀκριγια. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλληνικά, Τόμ. Β′, σ. 309· 2)=τὸ ἀκραῖον τεμάχιον ἄρτου, γλυκίσματος. Παράβαλε τὸ τοπων. οἱ Ἀκράδες Κύπρ., ἡ Ἄκρα Καρπ., ἡ Ἀκρία Καρπ., τὸ Ἀκρὶ συνοικισμὸς Κάσ. Καρπ., ἡ Ἄκρια τοπων. Κρήτ., οἱ Ἀνεκρίες τοπων. ἀκρωρείας Καρπ.

ἀκριβοπληρώνω, ῥῆμ. μεταβ.=πληρώνω ἀκριβά· φρ. ὁ κολλήας μας μᾶς ἤφερεν ἕναν πετεινό, μὰ τὸν ἀκριβοπληρώσαμε.

ἀκριβός, ἐπίθ.=φειδωλός φιλάργυρος· παροιμ. ἀκριβὸς ᾽ς τὰ πίτουρα τσαὶ φτηνὸς ᾽ς τ᾽ ἀλεύρι. 2) ὁ πωλούμενος εἰς τιμὴν ἀνωτέραν τῆς συνήθους. Παράβαλε τὸ κύρ. ὄν. ἡ Ἀκριβὴ Πελοπον., ἡ Ἀκρίβου Ἤπ., ἡ Ἀκρίβω Λακων. Θεσσαλ. Λευκ., οὐ Ἀκρίβς Ἤπ.Ἐκ τούτου εἰς τὴν Ἄνδρον τὸ ἐπίρ. **ἀκριβά,** τὸ οὐσ. ἡ **ἀκρίβεια,** τὸ ῥῆμ. **ἀκριβένω,** μεταβατ. καὶ ἀμεταβ. φρ. ἐφέτο ἀκρίβυνένε τὸ κρασί, τὰ σύνθετα, **ἀκριβοθώρητος** =ὁ σπανίως ἐμφανιζόμενος, **ἀκριβοπουλῶ.**

ἀκρίδα, ἡ=τὸ ἔντομον μὲ μικράς, ἢ μεγάλας κεραίας, τῆς τάξεως τῶν ὀρθοπτέρων, orthoptera.

ἄκριτος, ἐπίθ.=ἀπερίσκεπτος· φρ. ὁ Διαμαντῆς ἤτανε πάντα ἄκριτος· ἤδη παρὰ Πολυβ. 3,19,9 θάρσος καὶ τόλμα ἀλόγιστος καὶ ἄκριτος.

ἀκρογιάλι, τὸ=αἰγιαλός, παραλία· παροιμ. ὅποιος θέλει νὰ μισσέψῃ 'ς τ' ἀκρογιάλι κάθεται (=πρὸς ἐπιτυχίαν χρειάζεται ἐπαγρύπνησις). Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄκρος καὶ τοῦ οὐσ. γιαλός. Διὰ τὴν σύνθεσιν ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην. Τόμ. Β', σ. 190. Ἐκ τούτου εἰς τὴν Ἄνδρον, ἡ *ἀκρογιαλιά*.

κρόδωμα, τὸ=ὀγκώδης πέτρα· φρ. ἤφραξένε ὁ δρόμος ἀπὸ κροδώματα. Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄκρος καὶ τοῦ οὐσ. δῶμα.

ἀκροδώμητος, ἐπίθ.=τοῖχος μὴ ἐπιστεγασθεὶς μὲ κρόδωμα.

ἀκροθαλασσιά, ἡ=παραλία, αἰγιαλός, ἀκρογιαλιά. Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄκρος καὶ τοῦ οὐσ. ἡ θάλασσα, ἰδὲ καὶ τὴν λ. ἀκρογιαλιά, ὡς καὶ τὴν λ. Ἀκρωτήρι.

ἄκρουστος, ἐπίθ. = ἀραιῶς ὑφασμένος. Τὸ μεσαιων. ἐπίθ. ἄκρουστος.

ἀκρούτης, ὁ=ἀνεπίδεκτος συμβουλῶν· φρ. νά, νά, εἶσαι τσεφαλὴ ἀκρούτης. Ἐν Αἰτωλίᾳ κρούτης εἶνε ὄνομα βοός.

ἀτσυβέρνητος, ἐπίθ.=ἐπὶ πλοίου ὅπερ δὲν δύναται νὰ πηδαλιουχηθῇ· ἤδη παρὰ Λουκιαν. Ζεὺς τραγωδ. 46 ἡ ναῦς μὲν οὐκ ἂν ἔπλει μὴ κυβερνωμένη, τὸ δὲ ὅλον τοῦτο ἀκυβέρητον οἴει. 2)=ἐστερημένος τῶν πρὸς τὸ ζῆν.

Ἀκρωτήρι, τὸ καὶ Κρωτήρι=τοπωνυμ. Κορθίου παρὰ τὴν Καππαρὲὰν (ἐκ τοῦ ὑποθηκοφ.). Τὸ Κρωτήρι θέσις πέρα τοῦ Χαλκολιμένος. Τὸ προσηγορικὸν ἀκρωτήρι εἰς τὴν Ἄνδρον σημαίνει ἀγρὸν κείμενον πλησίον τῆς θαλάσσης. Τὸ ἀρχ. ἀκρωτήριον. Παράβαλε : ἡ Ἀκρωτήρα τοπωνυμ. Νισύρ. Ῥόδ., τὸ Ἀγρωτήριν Κύπρ., τ' Ἀκρουτήρ' Λέσβ., τὸ Κριτήρι Μάν. καὶ τ' Ἀκρωτήρι πολλαχοῦ τῶν Κυκλάδων νήσων, τὰ Κουρτήρια Μάν., τὸ Κρωτήρι Κύμ. καὶ ὑποκορ. τὸ Ἀκρωτηράκι Νάξ., τὸ Κρωτηράκι Πάρ. Μύκ.

ἄλαδος, ἐπίθ. καὶ ἀνάλαδος=1) ἐπὶ φαγητοῦ τὸ ὁποῖον ἐμαγειρεύθη χωρὶς ἔλαιον, ἢ μὲ ὀλίγον ἔλαιον. 2) ἐπὶ ἀνθρώπου, ὅστις νηστεύει τὸ λάδι διὰ νὰ κοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων· φρ. τὴν ἔχω τὴν κόρη μου πέντε μέρες ἄλαδη.

ἀλάλητος, ἐπίθ.=ἐπὶ νεοσσῶν οἱ ὁποῖοι δὲν ἐλάλησαν ἀκόμη ὥστε νὰ γίνῃ διάκρισις, ἂν εἶνε ἄρρενες, ἢ θηλυκοί· φρ. τὰ πουλλιὰ εἶνε ἀλάλητα ἀκόμα. Ἰδὲ καὶ ἄκραχτος.

ἄλαλος, ἐπίθ.=ἄναυδος, ἄφωνος· φρ. ἠπόμεινε βουβὸς τσ' ἄλαλος. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄλαλος=ἄναυδος.

ἀλαλιάζω, ῥῆμ. μεταβατ. καὶ ἀμεταβ.=καθιστῶ τινα ἄλαλον, ἀναίσθητον· φρ. τὸν ἀλάλιασένε 'ς τὸ ξύλο· θὰ σ' ἀλαλιάσω 'ς τὸ ξύλο (ἀπειλή). 2)=καταλαμβάνομαι ὑπὸ ἀναισθησίας· φρ. ἡ Σοφουλιὼ σή-

μερα, ἀλάλιασένε ἀπὸ τοὶς δουλειές. Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄλαλος. Ἐκ τοῦ ἀλαλιάζω ἐν Ἄνδρῳ παράγωγον οὐσ. **ὁ ἀλαλιασμὸς**=κατάστασις ἀναισθησίας· φρ. βρὲ τὶ ἀλαλιασμὸς ἠγίνηνε δωμέσα, ἀπὸ τοὶς φωνές;

λαλόφωνος, ἐπίθ.=ἐπὶ τῶν περιπτόντων εἰς βαρεῖαν νόσον καὶ ἀναισθητούντων· φρ. ὁ Γληγόρης ἤπεσένε λαλόφωνος. Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄλαλος καὶ φωνή, ἡ.

Ἀλαμαννᾶ, ἡ=χωρίον τοῦ Κορθίου, ἤδη ἐκ κώδικ. Παναχράντου αἰῶνος ΙΖ΄. Τὸ προσηγορικὸν ὁ ἀλαμμάννος πολλαχοῦ, ὡς ἐν Ἠπείρ., Κρήτ., Πελοπον., σημαίνει ἀλλόθρησκον, ἄπιστον· ὡς ἐπώνυμον ὁ Ἀλαμάννος ἐν Ἄνδρ., Κερκ., Ἀλαβάννος Θῆν., Ἀλαμαννῆς Θεσσαλ. Ὡς τοπωνυμ. ὁ Ἀλαμάννος Πελοπον., Χίου, τ' Ἀλαμάννου Ῥόδ., ἡ Ἀλαμάννα Ῥόδ., Φθιώτ. Κατὰ ταῦτα ἡ Ἀλαμαννᾶ Κορθίου μὲ τὴν κατάλ. -ᾶ, ἡ ὁποία σημαίνει εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν φορτίον, μέτρον, πλῆθος εὐσύνοπτον, ὡς ἡ ἀγκαλᾶ, ἡ ἁλωνησᾶ, ἡ φουρνᾶ, ἡ καζανᾶ, θὰ σημαίνῃ περιοχὴν ὅπου συνωκίσθησαν μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀλαμάννου. Τὸ δὲ Ἀλαμάννος παρήχθη ἐκ τοῦ μεταγεν. ἐθνικοῦ ὀνόμ. ὁ Ἀλαμαννός. Ἀλλ' ὁ τόνος ἀνεβιβάσθη κατ' ἀναλογίαν τῶν πολλῶν εἰς -ᾶνος ἐθνικῶν, ὁ Καταλᾶνος, ὁ Βενετσᾶνος κ.τ.τ. ἰδὲ N. Βέη, Imber. und Margar. σ. 102 ἑ. Περὶ δὲ τῆς καταλήξ. -ᾶ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην. Τόμ. Β΄, σ. 254 ἑ. 269 ἑ. Τὸ θηλ. ἡ ἀλαμάννα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐσήμαινε πλοῖον ταχύπλουν, μὲ 26 κώπας καὶ ἕνα ἱστίον λατίνι, πειρατικόν. Ἐν Κύπρῳ ἡ ἀλαμάννα σημαίνει γυναῖκα μεγαλόσωμον, ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸ ἡ φριγάδα=γυναῖκα μεγαλόσωμος ἐν Ἄνδρῳ.

ἀλάνι, τὸ=χῶρος ὑπαίθριος ἐκτεταμένος καὶ ἀκάλυπτος. Ἐκ τῆς τουρκ. λέξ. alan=δίοδος ἐντὸς δάσους.

ἀλαφροζυάζω, ῥῆμ. ἀμεταβ.=εἶμαί μωρός· φρ. ἡ γριὰ ἡ Τσουρανιὼ ἀλαφροζυάζει κομμάτι. Ἐκ τοῦ ἐπιρ. ἀλαφρᾶ καὶ τοῦ ῥήμ. ζυγιάζω.

ἀλαφρόμπαλος, ἐπίθ.=μωρός, ἀνόητος· φρ. βρὲ τὸν ἀλαφρόμπαλο τά 'πενε οὔλα;

ἀλαφροϊστσωτος, ἐπίθ.=ὅστις βλέπει φαντάσματα, δαιμόνια, ἐξωτικά, στοιχειὰ κ.τ.τ. εἰς τοὺς ἄλλους ἀφανῆ. Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἀλαφρὸς καὶ τοῦ ῥήμ. ἡσκιώνω· φρ. μὴν τὸν πιστεύγῃς τὸ Σταματάτσι, εἶνε ἀλαφροήστσωτος.

Ἡ δοξασία τοῦ λαοῦ τῆς Ἄνδρου ὅτι, ἐξαιρουμένων τῶν ἀλαφροηστσώτων, οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ διακρίνουν τὰ

ὑπερφυσικὰ ὄντα, στηρίζεται εἰς τοῦτο· ὅτι οἱ λοιποὶ θνητοὶ ἔχουν σήμερον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των ὁμίχλην, ἀχλύν, ἕναν ἴστσο, ἡ ὁποία ἐμποδίζει αὐτοὺς νὰ διακρίνουν τὰ ὑπερφυσικά. Οὕτω δὲ ἀκριβῶς βλέπομεν καὶ παρ' Ὁμήρ., Ἰλιάδ. Ε' 127, τὴν Ἀθηνᾶν νὰ συνιστᾷ εἰς τὸν Διομήδην ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὴν ἀχλὺν ἣ ὡς λέγουν σήμερον ἐν Ἄνδρῳ τὸν ἴστσο κατὰ δὲ τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν τὴν σκοτίαν, ἀορασίαν τῶν ὀφθαλμῶν.

ἀχλὺν' δ' αὖ τοι ἀπ' ὀφθαλμῶν ἕλον, ἣ πρὶν ἐπῆεν
ὄφρ' εὖ γιγνώσκῃς ἠμὲ Θεόν, ἠδὲ καὶ ἄνδρα.

Κατὰ ταῦτα ἡ πρόληψις αὕτη περὶ τῶν ἀλαφροστσώτων τῆς Ἄνδρου δύναται ν' ἀναχθῇ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου.

Καὶ ὁ Ψελλός, Περὶ ἐνεργείας δαιμόνων, σ. 62, ἐκδ. Παρισ. ἀναφέρει μαγικὸν τρόπον οἱ' οὗ τὰ δαιμόνια γίνονται ὁρατὰ εἰς τοὺς θνητούς· ἐλθεῖν γὰρ αὐτῷ τὰ δαιμόνια ἔργα παρά τινος ἀλήτου Λίβυος ἔφη, ὅς με νύκτωρ εἰς ὄρος ἀπαγωγὼν καί τινος βοτάνης μετασχεῖν κελεύσας, ἐμπτύσας τέ με τῷ στόματι καὶ ἐγχρίσματα τινα περιχρίσας τῷ ὀφθαλμῷ παρέσχεν ὁρᾶν δαιμονίων πλῆθος.

Ἀόρατοι εἶνε οἱ θεοί, οἱ δαίμονες καὶ ἐν γένει τὰ ὑπερφυσικὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι φαντάζονται ὑπὸ μορφὴν ἀέρος. Ἐπίσης τὰ πνεύματα τῶν μεταστάντων, τὰ ὁποῖα συχνὰ ἀόρατα εἰσέρχονται εἰς τὰ σπίτια.

Κατὰ τὰς δοξασίας τῶν γερμανικῶν λαῶν τὸ δῶρον ὁρατότητος δαιμονίων θεωρεῖται ἀτύχημα. Ἐπίσης ἕνεκα τῆς διεγέρσεως εἰς ἣν παρατεταμένως ὑπόκεινται, ἀσθενοῦν καὶ γίνονται φιλάσθενοι· καί τινες διὰ τοῦτο πρόωρον θάνατον εὑρίσκουν. Συνήθως κατέχουν τὸ δῶρον τοῦτο παιδιά, ἰδίᾳ ὅσα ἔρχονται εἰς τὸν κόσμον μὲ τὰ πόδια. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως, ἰδίᾳ δὲ τῆς βαπτίσεως, ἰδιαίτερα περιστατικὰ εἶνε ἄξια παρατηρήσεως. Ἰδὲ Mengis ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Γ', 1930 31, στ. 1454.

ἀλ»φιάζομαι, ῥῆμ.=τρομάζω, ξιππάζομαι, ὅπως τὸ ἐλάφι. Περὶ τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ ἀρκτικοῦ ἐ- πρὸς τὸ ἀκόλουθον α ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιωνικαὶ Νέα Ἑλλην., Τόμ. Α', σ. 233 φρ. ἀλαφιάστηκα ἄκουσα τὸ μουγκρητὸ τοῦ βουδιοῦ.

ἄλᾰτι, τὸ καὶ ἀλάτι=τὸ μαγειρικὸν ἅλας· φρ. τὸν ἤκαμένε τοῦ ἅλατιοῦ=τὸν ἐξυλοκόπησεν ἀνηλεῶς, μέχρι θανάτου, οὕτως ὥστε ἔχει ἀνάγκην ἅλατος, διὰ νὰ μὴ βρομήσῃ. Ἐκ τούτου παράγωγον ἐν Ἄνδρ. ἡ **ἁλατέρα**, καὶ ἁλασὲρα=δοχεῖον ἅλατος ἐπιτραπέζιον, τὸ ῥῆμ. **ἁλασίζω**, καὶ ἁλατίζω, μεταβ.=ἁρτύω δι' ἅλατος. 2) ἐπιπάσ-

σω δι' ἅλατος· φρ. τὸν ἁλάτισένε ?ς τὸ ξύλο (ἰδὲ ἀνωτ.). Ἐκ δὲ τοῦ ρήμ. ἁλατίζω ἐν Ἄνδρῳ παράγωγον τὸ **ἁλάτισμα**, ἐπίθ. **ἁλατιστός**. Παράβαλε τὸ τοπων. ἡ Ἁλατσαριὰ Φολέγ., οἱ Ἁλαταριὲς Λῆμν. Στερ. Ἑλλ. (πρὸς ἁλατισμὸν ποιμνίου) καὶ Ἁλαταρούλλα Στερ. Ἑλλ., ὁ Ἁλατᾶς ὄρ. Καρπ., ἡ Ἁλατιστέρα Χαλδ., τὸ Ἁλατονήσι Ἰκαρ., ὁ Ἄλατος ἀκρωτ. Ἀμοργ., ἡ Ἁλατσιὰ Ἤπ., οἱ Ἁλατσόγουρνες Καλύμν. (ὅπου τὸ θαλάσσιον ὕδωρ ἐξατμιζόμενον μεταβάλλεται εἰς ἅλας), ἡ Ἁλατόπετρα Χίου.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι μετεχειρίζοντο τὸ θαλάσσιον ὕδωρ, ἢ ἂν ἔλειπε τοῦτο, νερὸ μὲ ἅλας καθ' ἑαυτό, ὡς ἀποτρόπαιον. Ἀπέδιδαν εἰς τὸ ἅλας καὶ εἰς τὸ νερὸ μὲ ἅλας δύναμιν ὄχι μόνον συντηρητικήν ἀλλ' ἐπίσης καθαρτήριον. Ἰδὲ Pauly Wissowa, Real Encyklop. Zweite Reihe 1, 2089 ἑ. 2093 ἑ.

Εἰς τὴν γενικὴν τὸ ἅλας χρῆσίν του, εἰς τὴν μεγάλην του ὠφελιμότητα χρεωστεῖ τὸν μεγάλον ῥόλον τὸν ὁποῖον ἔπαιξεν εἰς τοὺς Ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους, εἰς μεταφορικὴν σημασίαν καὶ παροιμίας· ἰδὲ Pauly Wissowa, Real Encyklopädie, Zweite Reihe, 1, 2091 ἑ.

Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία ἐπίσης ἀποδίδει εἰς τὸ ἅλας δύναμιν καθαρτήριον.

Εὐχὴ ἐπὶ ἅλατος

Εὐχολόγιον τὸ Μέγα, ἐπιμελείᾳ Ν. Παν. Παπαδοπούλου, ἐν Ἀθήναις, 1927, σ. 375.

Ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ παραγενόμενος ἐν Ἰεριχῷ ἐπὶ Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου καὶ τὰ βλαβερὰ ὕδατα ἅλατι θεραπεύσας· αὐτὸς εὐλόγησον τὸ ἅλας τοῦτο καὶ μετάβαλε αὐτὸ εἰς θυσίαν ἀγαλλιάσεως.

Τὸ ἅλας ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπῆρξε τὸ ἀναγκαιότατον βιωτικὸν στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἐθεωρεῖτο ἐπίσης ὡς σύμβολον τῆς αἰωνιότητος καὶ τῆς εὐσταθείας. Εἰς τὴν Ἁγ. Γραφὴν Πεντατ. 4, 18, 19 ἀδιάλυτος δεσμὸς καὶ αἰώνιος καλεῖται «δεσμὸς ἅλατος». Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ χρῆσις ἅλατος εἰς ὁμαιχμίας καὶ φιλίας εἶχε συμβολικὴν σημασίαν. Κατὰ τὴν σύναψιν ἐπισήμων ὁμαιχμιῶν, ὡς σύμβολον τοῦ ἀδιαλύτου αὐτῶν, πινάκιον μὲ ἅλας προσεκομίζετο ἐξ οὗ ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων ἐλάμβανε καὶ ἔτρωγε κόκκους ἅλατος. Ἰδὲ Pauly Wissow. Real Encyklop. Zweite Reihe, 1, 2089 καὶ 2092. Καὶ εἰς τοὺς γερμανικοὺς λαοὺς ἐπίσης ἀπαντῶμεν τὴν αὐτὴν χρῆσιν τοῦ ἅλατος. Οὕτω τὸ 1379 μ. Χ. ἡ γερμανικὴ πόλις τοῦ Μαγδεμβούργου μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς διενέξεως πρὸς Ἰωάννην Β' τὸν Biberstein ὑπεσχέθη νὰ παρέχῃ ἐτησίως βυτίον ἅλατος. Τοῦτο δὲν ἦτο καταβολὴ συνήθους φόρου· ἀλλὰ μᾶλ-

λον παρεχομένη ὑπὸ τοῦ Μαγδεμβούργου συμβολικὴ ἐγγύησις ὅτι ἡ περὶ εἰρήνης συμφωνία θὰ συνεχισθῇ. Ἰδὲ Olbrich ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Ζ', Berlin-Leipzig, 1935-36 στήλ. 916. Διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἅλατος εἰς ποικίλας δεισιδαιμονίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, Τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις, 1921, σ. 294 ἑ.

Ἡ ἐξ Ἄνδρου φράσις, ψωμὶ τσ' ἁλάτι ἠφάαμε μὲ τὸ Γιαννούλη, σημαίνει ὅτι ἐπειδὴ τὸ ψωμὶ καὶ τὸ ἁλάτι ἀποτελοῦν τὰ οὐσιωδέστατα συστατικὰ τῆς τροφῆς τοῦ ἀνθρώπου, συνεμερίσθημεν μὲ τὸ Γιαννούλη ἐν πνεύματι φιλοξένῳ τὴν καθημερινὴν ζωὴν καὶ ἀνελάβαμεν στενότατον ἐγκάρδιον σύνδεσμον μὲ αὐτόν. Ἔτσι ἄρτος καὶ ἅλας καὶ μόνον ἅλας ἔγινεν ἡ λυσία λίθος τῆς φιλίας καὶ πίστεως τῶν ἀνθρώπων. Ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, Παροιμίαι, ἐν λ. ἁλάτι.

Κατὰ Ἀρχίλοχ. ἀπόσπ. 96 ἐκδ. Bergk, ὅρκον δ' ἐνοσφίνθης μέγαν ἅλας τε καὶ τράπεζαν. Ὡς παροιμίαν δ' ἀναφέρει ὁ ῥήτωρ Αἰσχίν. περὶ παραπρ. 22 ἅλας καὶ τράπεζα. Ὁ δὲ Δημοσθ. XIX, 189 ποῦ δ' ἅλες; ποῦ τράπεζα; ποῦ σπονδαί;

ἀλαφρόστοιχος, ἐπίθ.=ἐπὶ ἀνθρώπου, ὅστις ὁραματιζόμενος βλέπει φαντάσματα. Περὶ τῶν τοιούτων πιστεύεται ἐν Ἄνδρῳ ὅτι κατὰ τὸ βάπτισμά των παρελείφθη τι εἰς τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως καὶ συνεπείᾳ τούτου ἔγιναν ἀλαφρόστοιχοι. Ἰδὲ καὶ τοῦ παρόντος γλωσσαρίου τὴν λ. ἀλαφροήτσωτος.

ἀλαφρύς, ἐπίθ. θηλ. -ειά, οὐδ. -ὐ=ὁ μὴ ἔχων πολὺ βάρος, ἐλαφρός· φρ. αὐτὴ ἡ πέτρα εἶνε ἀλαφρειά· τὸ μπαοῦλο εἶνε ἀλαφρύ, δὲν πάει εἴκοσι ὀκάδες. 2)=ἀμβλύς, ἐξησθενημένος. 3)=ἀνόητος, κοῦφος· ἤδη παρὰ Πολυβ. 6,56,11 πᾶν πλῆθός ἐστιν ἐλαφρὸν καὶ πλῆρες ἐπιθυμιῶν παρανόμων, ὀργῆς ἀλόγου, θυμοῦ βιαίου. 4) = ἀσήμαντος· φρ. αὔριο ἔχομε ἀλαφρειὰ γιορτή· ἤδη παρὰ Πολυβ. 5,62,6 τῶν δὲ πόλεων αἱ μὲν ἐλαφραὶ καταπεπληγμέναι τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, αἱ δὲ πιστεύουσαι ταῖς παρασκευαῖς. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἐλαφρὸς μετασχηματισθὲν κατὰ τὸ ἀντίθ. βαρύς. Ἐκ τούτου παράγ. ἐν Ἄνδρῳ ἐπίρ. **ἀλαφρᾶ**= ἀσθενῶς· φρ. περπάτα γιέ μου ἀλαφρά, ἀλαφρά.

ἀλαφρώνω, ῥῆμ. μεταβ.=ἀφαιρῶ μέρος τοῦ βάρους· φρ. εἶμαι παραφορτωμένος, ἀλάφρωσέ με. Ἐκ τοῦ μεσαιων. ἐλαφρῶ. Ἐκ τούτου ἐν Ἄνδρῳ παράγ. τὸ **ἀλάφρωμα.**

ἀλαφρόπετρα, ἡ 1)=ἡ κίσσηρις τῆς νήσου Θήρας. 2) μεταφορ. πᾶς Θηραῖος, διότι ἡ Θήρα βρίθει κισσήρεως. 3)=ἐλαφρόνους, ἀνόητος· φρ. μὴν τὸν ἀκοῦτε τί σᾶς λέει, εἶνε ἀλαφρόπετρα. Ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπίθ. ἐλαφρὸς καὶ πέτρα.

ἀλέθω, ῥῆμ. μεταβ. 1)=κονιορτοποιῶ διὰ τοῦ μύλου δημητρια-

κοὺς καρποὺς κ.τ.τ. φρ. ἡ μάνα μου ἠπήενε 'ς τὸ μύλο ν' ἀλέσῃ τὸ μιγάδι. 2) μεταφορ. φρ. ἀλέθει τὸ στομάχι του ὅ,τι θὲς (ἐπὶ τοῦ ἔχοντος ὑγιᾶ τὸν στόμαχον). Ἐκ τοῦ μεταγεν. ἀλήθω.

ἀλείβγω, ῥῆμ. μεταβ.=ἐπαλείφω τι· φρ. ἄλειψ' τὰ κουλλούρια μὲ ἀβγά· τοῦ ἄλειψα τὰ φαλάτζα=ἐπέτυχα νὰ τὸν ἀπατήσω (ἐκ μεταφορᾶς τῆς καθελκύσεως εἰς τὴν θάλασσαν τῶν πλοίων· ὅπως ἐκεῖ ἀλείφονται δι' ἀλείμματος αἱ φάλαγγες τῆς ἐσχάρας πρὸς διευκόλυσιν τῆς καθελκύσεως, ἔτσι διὰ παραπλανήσεως ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπάτη τῶν ἀνθρώπων). Ἤδη παρὰ Ματθ. Εὐαγγελ. 6, 16 σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νῖψαι. Τὸ ἀρχ. ἀλείφω. Ἰδὲ κατωτ. καὶ παασσαλείβγω.

ἄλειμμα, τὸ=1) ἡ ἐπάλειψις δι' ἀσβέστου τῆς ἐπιφανείας τοίχου. 2)=τὸ λίπος τῶν ζῴων. Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἄλειμμα=ἀλοιφή. Παράβαλε τοπων. οἱ Ἀλειμματάδες Κέρκ., ὁ Ἀλειμματᾶς Κεφαλ.

ἀλειτούργητος, ἐπίθ.=φιλάργυρος. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀλειτούργητος=ἀπηλλαγμένος τῶν βαρειῶν εἰσφορῶν τοῦ δημοσίου. Ἡ σημερινὴ σημασία προῆλθεν ἐκ τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Παράβαλε τὸ τοπων. τὸ Ἀλειτρούγι χωρίον Μεσσην.

ἀλειφτός, ἐπίθ.=ἐπαλειμμένος· φρ. τοὶς κουλλοῦρες, τοὶς ἤκαμα ἀλειφτές. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀλειπτός. Παράβαλε τὸ Ἀλειφτὸ ὄρμος Σύρ., ὁ Ἀλειφτὸς τοπων. Ῥόδ.

ἄλειωτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ διαλυθείς, ἄτηκτος· φρ. ἠβαστάξανε πέντε μέρες τὰ χιόνια ἄλειωτα· τὸν εὑρήκανε τὸ μακαρίτη τὸν Ἀνδρέα ἄλειωτο (ἐν τῷ τάφῳ· τοῦτο θεωρεῖται ἐν Ἄνδρῳ ἀπόδειξις τοῦ ἁμαρτωλοῦ βίου τοῦ ἀποθανόντος, ἢ ὅτι ὑπέπεσεν εἰς ἐκκλησιαστικὸν ἀφορισμόν). Ἐκ τοῦ ἀ στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. λειώνω.

Ἂν ἡ σορὸς τοῦ μεταστάντος δὲν διαλυθῇ ἐντὸς τοῦ τάφου, τοῦτο κατὰ τὰς δοξασίας τῶν πρωτογόνων λαῶν εἶνε σημεῖον ὅτι ὁ μεταστὰς ἀκόμη δὲν εἶνε πλήρως νεκρός· διὰ τοῦτο τὴν διάλυσιν τῆς σοροῦ θεωροῦν ὡς δεύτερον θάνατον. Κατὰ δὲ τὰς δοξασίας τῶν γερμανικῶν λαῶν ἐφ' ὅσον ἡ σορὸς δὲν διαλύεται δύναται ὁ μεταστὰς νὰ ἐμφανίζεται ὡς ζωντανὸς νεκρὸς καὶ ἡ ψυχή του ἐφεξῆς εὑρίσκεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ σῶμα.

Δύο κατηγοριῶν μεταστάντων παραμένουν αἱ σορεὶ ἀδιάλυτοι, κατὰ τὰς δοξασίας τῶν Ἀνδρίων, τῆς τῶν ἁγίων καὶ τῆς τῶν ἐγκληματιῶν. Ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος ἐκκλησία κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν δέεται νὰ διαλυθῇ ἐγκαίρως τὸ σῶμα εἰς τὰ ἐξ ὧν συνέστη. Εὐχολόγιον τὸ Μέγα, ἐπιμελείᾳ Ν. Π. Παπαδοπούλου, ἐν Ἀθήναις, 1927, σ. 167.

Φιλανθρώπως κέλευσον τὴν κρᾶσιν καὶ μῖξιν ταύτην (τοῦ σώ-

ματος) καὶ τὸν ἄρρητόν σου τοῦτον δεσμόν... ἀποτέμνεσθαί τε καὶ διαλύεσθαι· ὥστε τὴν μὲν ψυχὴν ἐκεῖσε χωρεῖν, ἔνθα καὶ τὸ εἶναι προσελάβετο, μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως· τὸ δὲ σῶμα εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη ἀναλύεσθαι.

Ἂν ἡ διάλυσις δὲν ἐπέλθῃ, τοῦτο εἶνε ἀπόδειξις τῆς ἁμαρτωλῆς ζωῆς τοῦ μεταστάντος.' Ἰδὲ Geiger, ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Η', 1936-37 στ. 1496. Ἰδὲ καὶ τὴν λέξιν τοῦ παρόντος γλωσσαρίου νάδης.

ἀλεποῦ, ἡ=τὸ ζῷον ἡ ἀλώπηξ· φρ. ἀλεποῦ κατάμονη ἡ Φρόσω!=εἶνε πανοῦργος σὰν ἀλεποῦ. Ἤδη εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγ. 13, 32 πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ (τῷ Ἡρώδῃ). Παράβαλε τὸ τοπων. ὁ Ἀλέπακας (μετὰ τῆς παραγωγ. καταλ. ακας) Μάν.,τὸ Ἀλπάκ' Αἰτωλ., ἡ Ἀλουπακὰ Κεφαλ., ἡ Ἀλεπάρα Μάν., ἡ Ἀλουπιὰ Καλάβρ., οἱ Ἀλουπιὲς Κύπρ., ὁ Ἀλέπης (λόγῳ τῆς πανουργίας του) ἐπών. Μάν., τὸ Ἀλούπι τοπων. Ἀρκαδ., τὸ Ἀλεποβούνι Ἀττ., τὸ Ἀλποβούνι Κεφαλ., τὸ Ἀλπόβουνο Ἀρκαδ., ὁ Ἀλεπόβουνος Χίος, ὁ Ἀλπόκαμπους Αἰτωλ., ὁ Ἀλέπορος ἐπών. Κεφαλ., ὁ Ἀλωπὸς,ἀκρωτ. Καρίας, ὁ Ἀλουπὸς τοπων. Κύπρ., τὰ Ἀλπόσπιτα τοπων. Λοκρ., ἡ Ἀλεπότρουπα τοπων. Μάν., ἡ Ἀλεποῦ τοπων. Ἠπ., κώμη Κερκ., ὁ Ἀλεπούδας παρων. Θρακ., καὶ ὑποκορ. ὁ Ἀλεπουδέλλης Ἀθῆν., ἡ Ἀλεπουδιὰ τοπων. Χίου, οἱ Ἀλεποῦνες τοπων. Γυθ. (μετὰ τῆς παραγ. καταλ. -ούνα περὶ ἧς ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην., Τόμ. Β' 307), ἡ Ἀλουπούνα Κύπρ., τὸ Ἀλεπουνὸ τοπων. Μάν., οἱ Ἀλουπόφουρνοι Κύπρ., τὰ Ἀλουποχώραφα Λάστ., τὸ Ἀλποχώρι Μεσσην. Ἠπ. Αἰτωλ.

Ἐκ τῆς μελέτης τῶν, ὡς ἄνω τοπωνυμίων, βλέπομεν πῶς ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἐν γένει, μετὰ προσοχῆς ἐξετάζει, εἰς ποῖον κάμπον, τρύπαν, χωράφι, χωρίον ἐμφανίζεται ἡ ἀλεποῦ, ἐνδιαφερόμενος νὰ τὴν ἐνεδρεύσῃ καὶ νὰ τὴν φονεύσῃ διὰ τὸ δέρμα αὐτῆς.

Ἡ ἀλώπηξ ἐθηρᾶτο ἤδη ἀπὸ τῆς νεωτέρας παλαιολιθικῆς γεωλογικῆς περιόδου. Τὴν ἀνευρίσκομεν εἰς ζωγραφίας σπηλαίων τῆς νεωτέρας παλαιολιθικῆς περιόδου καθὼς καὶ εἰς τὴν Μινωϊκὴν Κρήτην· ἰδὲ Ebert, Reallexikon der Vorgeschichte, Τόμ. Ζ', σ. 139 καὶ Archiv für Religionswissenschaft, Τόμ. Η' σ. 149. Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα τὸ κρέας τῆς ἀλώπεκος ἐτρώγετο, Γαλην. VI, 665, Μνησίθ. παρ' Ὀρειβασ. 1, 181, ἐνῷ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ἐπεριφρονοῦσαν.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρχιλόχου ἐγνώριζαν 860 παροιμίας περὶ τῆς πανουργίας τῆς ἀλώπεκος· Köhler, Das Tierleben im Sprichwort σ. 55 ἑ. ἰδὲ Pauly-Wissowa, Real. Encyklopä-

die, Τόμ. Ζ', 1, 191. Περὶ δὲ τῶν νεοελληνικῶν περὶ ἀλεποῦς παροιμιῶν ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, Παροιμίαι, Τόμ. Α', 1899, σ. 451 ἑ. Ἐν Ἄνδρῳ σήμερον λέγεται ἡ παροιμία·

Ἡ ἀλεποῦ εἶχεν ἀργατειά, τσ' ἐτσείν' ἀργατολόα

ἐπὶ τῶν παραμελούντων τὴν κυρίαν ἐργασίαν των καὶ ἀσχολουμένων εἰς ἔργα ἐπουσιώδη· ὅπως ἡ ἀλεποῦ, ἡ ὁποία ἂν καὶ εἶχε προσλάβει ἐργάτας διὰ νὰ θερίσῃ τοὺς ἀγρούς της, αὐτὴ εἰργάζετο εἰς ξένους ἀγροὺς ἐπὶ ἡμερομισθίῳ.

Κατὰ τοὺς ἀρχαϊκωτάτους μύθους τὰ ζῷα, ἀπὸ ὅλα τὰ φυσικὰ ὄντα καὶ φαινόμενα, εἶνε προνομιοῦχοι καὶ δεσπόζοντες φορεῖς δράσεως. Ἰδίᾳ κατὰ τοὺς μύθους συνήθεις εἶνε αἱ μεταμορφώσεις θεῶν καὶ ἀνθρώπων εἰς ζῷα. Ἐπίσης εἰς τοὺς μύθους ἀπαντῶμεν γάμους μεταξὺ ζώων, ἢ ζωομόρφων θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως οἱ περὶ ζώων μῦθοι, κατὰ τοὺς ὁποίους τὰ ζῷα καὶ οἱ ἄνθρωποι ἵστανται παραλλήλως μὲ ἴσα δικαιώματα μεταπίπτουν εἰς ποιητικήν τινα διήγησιν. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νεωτέρους περὶ ζώων μύθους ἀνάγονται εἰς τοὺς λεγομένους Αἰσωπείους μύθους. Ἰδιαιτέρως προσφιλὲς θέμα εἶνε ἡ πονηρία τῆς ἀλώπεκος. Ἐὰν οἱ ἀρχαῖκοὶ περὶ ζώων μῦθοι ἦσαν πιστὴ εἰκὼν τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, τότε θὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ δρᾶσις τῶν ζώων ἀποτελεῖ ἐπὶ τούτῳ εἰκόνας τῆς δράσεως τῶν ἀνθρώπων, ἐνῷ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐξαλείφεται ἀπὸ τὴν πλοκὴν τῶν μύθων.

Ἡ πλοκὴ δὲ αὕτη ἀποβαίνει διδακτική, τὰ δὲ δρῶντα κατὰ ταύτην ζῷα τυποποιοῦνται. Οὕτω προέκυψε τὸ ἀρχαιότατον εἶδος μύθου τὸ περὶ ζώων· τὸ ὁποῖον πρωϊμώτατα εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα τεχνικώτατα διεμορφώθη. Παρὰ τὰς μεγάλας διαφορὰς τῶν ἐπὶ μέρους ζώων ἠδύνατο ὁ μῦθος περὶ ζώων, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει μέγαν θησαυρὸν πραγματικῶν παρατηρήσεων τῆς φύσεως, νὰ παραστήσῃ κατὰ τρόπον ἁπλοῦν καὶ εὔληπτον ὡρισμένους τύπους χαρακτηριστικοὺς τῶν ζώων. Ἔτσι ὁ περὶ ζώων μῦθος περιγράφει ἀνθρωπίνην δρᾶσιν καὶ συνεπείας ταύτης, ὑπὸ μορφὴν καθαρᾶς δράσεως τῶν ζώων. Ἰδὲ Tylor Cultur 1, 403 ἑ. Wundt, Mythus und Religion 2, 219 ἑ. Ἀπὸ τὴν μεταμόρφωσιν τῶν ζώων προέκυψαν αἱ περὶ ζώων παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι ἀνάγονται μέχρι τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων λαῶν ποιμενικῶν καὶ θηρευτικῶν, ὅπως ἦσαν οἱ Ἕλληνες. Ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, ἐν Ἀθήναις, 1904, Μέρ. Α'. σ. 181-204 καὶ Μέρ. Β', σ. 923-953.

Οἱ ἕλληνες τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων ὤφειλαν τὴν περὶ τῶν ζώων γνῶσίν των εἰς μίαν ἁπλῆν παρατήρησιν τῶν γνωστῶν ἐν Ἑλλάδι ζώων ὅπως ἡ ἀλώπηξ· ἐνῷ τῶν ἀγρίων ζώων ἰδίᾳ δὲ τῶν ἐπικινδύ-

νων εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἁρπακτικῶν αἱ λαϊκαὶ δοξασίαι ἐπληροῦντο παντὸς εἴδους φανταστικῶν καὶ θαυμαστῶν ἰδιοτήτων τῶν τοιούτων ζώων. Ζῶα ξένων τόπων οἱ Ἕλληνες ἐγνώριζαν ἀφ' ἑνὸς διὰ τῶν ἐμπορικῶν των ἐπικοινωνιῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου δὲ δι' ἐκθέσεων, ἄνευ ἰδίας παρατηρήσεως, περιηγητῶν. Ὅπως ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος ἐξέθηκε τὰς παραδόσεις περὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ φοίνικος. Κύριαι πηγαὶ τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς ἰνδικῆς ζωολογίας ὑπῆρξαν ὁ Κτησίας καὶ Μεγασθένης. Ἀλλ' ἐπιστημονικὴ φυσικὴ ἱστορία ἀνεφάνη παρὰ τοῖς Ἕλλησι διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ πρῶτον. Ἐν τούτοις αἱ μυθώδεις διηγήσεις σταθερῶς περαιτέρω ἐπολλαπλασιάσθησαν, πρὸ παντὸς ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ καὶ τοῦ ῥωμαίου Πλινίου. Εἰς τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων ἐπληθύνθησαν αἱ περὶ ξένων ζώων εἰδήσεις τῶν Ἑλλήνων λόγῳ τῆς βελτιώσεως τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων. Κέντρον τοιούτων εἰδήσεων ζωολογικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀπετέλεσεν ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τοῦ Πλινίου μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἔλειψε παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τῆς Δυτ. Εὐρώπης ἡ ἰδία παρατήρησις τῆς φύσεως.

Μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὰς λαϊκὰς δοξασίας καὶ λαϊκὰς ἀντιλήψεις περὶ τοῦ κόσμου τῶν ζώων, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἤσκησεν ὁ Φυσιολόγος. Ὁ πρῶτος Φυσιολόγος κατάγεται ἀπὸ μὴ χριστιανικοὺς αἰγυπτιακοὺς κύκλους τῆς Ἀλεξανδρείας· ὑπεδύθη ὅμως ἔπειτα χριστιανικὸν ἔνδυμα κατὰ τρόπον δημώδη θεολογικόν. Ἕνεκα τῆς δογματικῆς χριστιανικῆς τάσεώς του ὁ φυσιολόγος ἀπέκτησεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς λογοτεχνίας μεγαλυτέραν ἀπὸ κάθε ἄλλην δημώδη διακλάδωσιν τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης. Πρὸ παντὸς δὲ τοῦτο εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην· ὁ φυσιολόγος δηλ. τὸ ἐπιστημονικὸν ἐγχειρίδιον τοῦ μεσαίωνος, ἡ πηγὴ πάσης θαυμασίας ἀφηγήσεως καὶ περιγραφῆς πραγματικῶν καὶ μυθωδῶν ζώων, φυτῶν καὶ λίθων, ἑρμηνευομένων θρησκευτικῶς καὶ συμβολικῶς κατὰ τὰς ἀληθεῖς ἢ ὑποτιθεμένας αὐτῶν ἰδιότητας, ἤτοι ὡς τύπων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ διαβόλου, τῆς ἐκκλησίας, ἢ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἰδέα τοῦ παραδειγματισμοῦ ἐκ φαινομένων τῆς φύσεως ἰδίᾳ δὲ ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν ζώων ἀπαντᾶται ἤδη εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες ἠκολούθησαν τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἡ προσπάθεια τῶν ἀνθρώπων ν' ἀνευρίσκουν εἰς τὴν φύσιν μυστηριώδεις προρρήσεις καὶ ἀναλογίας τῶν χριστιανικῶν θεσμῶν χαρακτηρίζει τὴν εὐσέβειαν τῶν ἀνθρώπων. Ἰδὲ Fr. Lauchert, Geschichte des Physiologus. Περὶ δὲ τοῦ δημώδους ἑλληνικοῦ φυσιολόγου ἰδὲ E. Legrand, Collection des monuments, Τόμ. ις', 1873.

Περὶ τῶν προλήψεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀλώπεκα παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις ἰδὲ Pauly-Wissowa, Real-Encyklopädie, Τόμ. Α' σ. 71· παρὰ δὲ τοῖς νῦν εὐρωπαϊκοῖς λαοῖς, ἰδὲ Peuckert, ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Γ', 1930-31, 175 ἑ.

ἀλειχήνα, ἡ=ἐξάνθημα τοῦ δέρματος τῶν ἀνθρώπων, ἰδίᾳ τοῦ πώγωνος· φρ. ἤβγαλα γιὰ μεγάλη ἀλειχήνα 'ς τὸ μάουλο.

ἀλέρωτος, ἐπίθ. = ὁ μὴ ρυπανθείς. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. λερώνω.

ἀλεσιά, ἡ=ποσότης καρποῦ ἄνευ διακοπῆς ἀλεθομένη· φρ. ἔχω ἀκόμα ν' ἀλέσω μιὰν ἀλεσιὰ καφέ. Ἐκ τοῦ ῥήμ. ἀλέθω.

ἄλεσμα, τὸ=1) τὸ νὰ ἀλέθῃ τις καρπούς· φρ. δὲν ἔχομε πιὰ μιγάδι γιὰ ἄλεσμα. 2) ὁ παρασκευασμένος πρὸς ἄλεσιν καρπός. Ἡ προπαρασκευὴ γίνεται ὡς ἑξῆς· ποσὸν σίτου ἢ σμιγοῦ κοσκινίζεται εἰς κόσκινον διὰ νὰ καθαρισθῇ ἀπὸ χῶμα, αἶραν κ.τ.τ. φρ. τώρα θὰ κάμω ἄλεσμα. Τὸ μεσαιων. οὐσ. ἄλεσμα.

ἀλετράπιδε, τὸ=εἶδος ἀπίου.

λεντρίδα, ἡ=ἐδώδιμον χόρτον φυόμενον ἐπὶ τῶν κρημνῶν.

ἀλευρένιος, ἐπίθ.=ὁ κατεσκευασμένος ἐξ ἀλεύρου· φρ. ἐμεῖς τρῶμε ἀλευρένιο ψωμὶ (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐκ σεμιδάλεως). Ἐκ τοῦ οὐσ. τὸ ἀλεύρι καὶ τῆς παραγ. καταλ. -ένιος, περὶ ἧς ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην., Τόμ. Β', σ. 118.

ἀλευρώνω, ῥῆμ. μεταβ.=ἐπιπάσσω δι' ἀλεύρου· φρ. ἀλεύρωσ' τὰ ψάρια, νὰ τὰ τηγανίσῃς· ἀλευρώθητσες μεσ' 'ς τὸ μαεργειὸ (ἐκ τῆς ἐπαφῆς μὲ σακκὶ ἀλεύρου). Ἐκ τοῦ οὐσ. ἀλεύρι. Ἐκ τούτου παράγ. οὐσ. ἐν Ἄνδρῳ τὸ ***ἀλεύρωμα***.

ἀλήθεια, ἡ=ἡ ἀλήθεια· φρ. θέλω, Ἀσημινιώ, νὰ μοῦ πῇς οὔλη τὴν ἀλήθεια· ἡ σημασία αὕτη ἤδη παρ' Ὁμήρῳ, λ. 507 πᾶσαν ἀληθείην μυθήσομαι. Ἐν συντάξει μὲ τὴν πρόθ. ἀπὸ ἔχει ἐπιρρηματ. σημασίαν· φρ. ἀλήθεια τσ' ἀπ' ἀλήθεια, Δημητρούλλη, τὶ σοῦ 'πανε. Ἐπιρρημ. φρ. ἀλήθεια, τὶ σοῦ 'λεένε γὲς τὸ βράδυ ὁ ἀρβανίτης; (ὅταν θέλωμεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν τινος εἰς τὸ ἐνδιαφέρον σημεῖον τοῦ λόγου)· νὰ 'χω, ἀλήθεια, τὸ δικό μου σπίτι! (ἀπαραίτητον μοῦ εἶνε νὰ ἔχω ἰδικόν μου σπίτι). Παροιμ. θὰ πῇς ψέματα, νὰ γευτῇς· θὰ πῇς ἀλήθεια τσαὶ δὲ θὰ δειπνήσῃς. Παροιμ. ἀπὸ μικρὸ τσ' ἀπὸ τρελλὸ μαθαίνεις τὴν ἀλήθεια.

ἀληθινός, ἐπίθ.=ἀληθής· φρ. βγήκανε ἀληθινὰ τὰ λόγια τῆς Μαργιῶς· 'ς τ' ἀληθινὰ 'πέ μου τί ἄκουσες; Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀληθινός. Παράβαλε ἡ Ἀληθινὴ χωρ. Κρήτ. Νάξ. Σῶρ., κύρ. ὄν. ἡ Ἀληθινὴ Σάμ., Χίος, Σύμ. Ἰκαρ., Παναγία Ἀλεθινὴ Σύμ.

ἁλιά, ἡ=πρασιὰ λαχανοκήπου. Τὸ μεσαιων. οὐσ. ἡ ἁλιά. Ἤδη παρ' Ἡσυχίᾳ ἁλιὰς=πρασιάς.

ἁλιδώνα, ἡ=εἶδος ὀκτάποδος τῆς οἰκογενείας τῶν ἐλεδωνιδῶν eledonidae, μὲ λεπτοὺς καὶ μακροὺς πλοκάμους συνήθως μὴ ἐδώδιμος ἐν Ἀνδρῳ. Ἰδὲ Μιχ. Στεφανίδην ἐν Λαογραφ., Τόμ. Θ', σ. 448, Τόμ. Ι', σ. 206. Παράβαλε τὸ τοπων. τὸ Ἁλιδωνήσι Ἄνδρου.

ἁλικοντίζω, ῥῆμ. μεταβ.=ἐμποδίζω τινά, κωλύω· φρ. μ' ἁλικοντίσανε ψὲς βράδυ τὰ παιδιὰ τῆς Κατερνιῶς. Ἐκ τοῦ τουρκ. alikomak. Ἐκ τούτου παράγ. οὐσ. ἐν Ἀνδρῳ τὸ **ἁλικόντισμα**=ἡ παρακώλυσις.

ἄλικος, ἐπίθ.=ὁ ἔχων βαθὺ ἐρυθρὸν χρῶμα. Ἐκ τοῦ τουρκ. al=ἐρυθρὸς καὶ τῆς καταλήξ. -ικος.

ἁλισιβερίσι, τὸ=δοσοληψία, ἐμπορικὴ σχέσις· φρ. δὲν ἠκάμαμε 'ς τὸ πανηγύρι μας τῆς Κούμουλος ἁλισιβερίσι. Ἐκ τοῦ τουρκ. alisveris.

ἁλισάχνη, ἡ=τὸ λεπτότατον ἅλας, τὸ ὁποῖον μένει εἰς τὰ κοιλώματα βράχων παραλιακῶν μετὰ τὴν ἐξάτμισιν τοῦ θαλασσίου ὕδατος. Τὸ μεταγεν. οὐσ. ἡ ἁλοσάχνη=εἶδος ζωοφύτου. Περὶ τῆς ἀναλογικῆς μεταβολῆς αὐτοῦ ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην., Τόμ. Α', σ. 245.

ἁλισφακόσταχυ, ἡ=φυτὸν τοῦ γένους ἐλελισφάκου, τῆς τάξεως τῶν χειλανθῶν. Παράβαλε τὸ τοπων. τὰ Λιουσφάκια Θάσ., ὁ Ἁλισφακόουας Ῥόδ., τὸ Λουσφάκι ὄρος Θεσσαλ. (ἐξ ὑποκοριστ. ἐλελισφάκιον).

ἁληφαρμάτσης, ὁ=φθονερὸς πολύ, φαρμακομύτης. Ἐκ τῆς φράσεως ἁλόη φαρμάτσι, (τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ εἶνε πλήρης ἁλόης, πλήρης δηλητηρίου).

ἁλιφόνι, τὸ=ἐδώδιμον χόρτον φυόμενον παρὰ τὴν ῥίζαν ἁλιφοῦ, ὃ ἰ.

ἁλιφός, ὁ=τὸ παράλιον φυτόν, κενταύριον τὸ ἀκανθῶδες (centaurea spinosa). Ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. ἅλς=θάλασσα καὶ φόνος (εἶδος φυτοῦ). Διὰ τούτων καίουν τὰς ἀγβεστοκαμίνους ἐν Ἀνδρῳ. Παράβαλε τοπων. οἱ Ἁλιφοὶ Κέας.

ἀλλαγή, ἡ=ἀντικατάστασις, μεταβολή· ὁ Διαμαντῆς ἠαρρώστησένε βαρὲ τσαὶ θέλει ἀλλαγὴ=ἀποδημίαν. 2)=ἀνταλλαγή· φρ. νὰ σοῦ δώκω τὸ ἀμπέλι τοῦ Ἀλαδινοῦ τσαὶ νὰ μοῦ δώκῃς τὸ περβολάτσι, νὰ κάκάμωμε ἀλλαγή.

ἀλλάργα, ἐπίρ.=πόρρω, μακράν· φρ. εἶνε ἀλλάργα νὰ πὰς 'ς τὴ Μεσαρέ; ἀλλάργα ἀπὸ τέτοιοι ἀθρώποι! Ἐκ τοῦ ἰταλικ. alla larga=μακράν. Ἐκ τούτου παράγ. ἐν Ἀνδρῳ τὸ ῥῆμ. **ἀλλαργεύω**=ἀπομακρύνομαι· φρ. ἀλλάργευε ἀπὸ 'δῶ! Ἐκ δὲ τοῦ ἰταλικ. allargare πα-

ρήχθη ἐν Ἄνδρῳ καὶ ῥῆμ. **ἀλλαργάρω**, μεταβ. καὶ ἀμεταβ. φρ. μὴν ἀλλαγάρῃς τὸ καΐτσι ἀπὸ τοὺς Πλακοῦρες!

ἀλατζᾶς, ὁ=ὕφασμα ἐγχώριον τῆς Ἄνδρου μετὰ ποικίλων χρωματιστῶν ῥαββώσεων. Ἐκ τοῦ τουρκ. alaca. Παράβαλε τὸ ἑπών. ὁ Ἀλατζᾶς Νάξ., ὁ Ἀλατζᾶς παρων. Ἀθῆν. Ἐκ τούτου παράγ. ἐν Ἄνδρῳ τὸ ἐπίθ. **ἀλατζαδένιος**=κατεσκευασμένος ἐξ ἀλατζᾶ.

ἀλεστικό, τὸ=ἡ ἀμοιβὴ τοῦ μυλωνᾶ διὰ τὴν ἄλεσιν· παροιμ. ἐμβάτε τσύλλ' ἀλέστε τσ' ἀλεστικὰ μὴ δῶστε· ἐπὶ κάθε οἰκογενειακῆς ἀκαταστασίας· ὅπως ὁ μυλωνᾶς ἂν ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς σκύλλους, οἱ ὁποῖοι καιροφυλακτοῦν νὰ καταφάγουν τὰ ἄλευρα τοῦ μύλου, ὄχι μόνον νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν μύλον, ἀλλὰ καὶ δωρεὰν νὰ ἀλέσουν· ἔτσι κάθε οἰκοδεσπότης ἂν παραδίδῃ τὰ τοῦ οἴκου του εἰς διαρπαγήν.

ἀλλάζω, ῥῆμ. μεταβ. καὶ ἀμεταβ.=1) μεταβάλλω· φρ. τὸ βράδυ ἄλλαξένε τὰ λόγια της=ἄλλα ὑπεσχέθη καὶ ἄλλα ἐκτελεῖ· τοῦ ἄλλαξένε τὴν πίστι ᾽ς τὸ ξύλο=τὸν ἐξυλοκόπησε παραπολὺ (ἐκ τοῦ βιαίου ἐξαναγκασμοῦ τῶν χριστιανῶν πρὸς ἐξωμοσίαν, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας κυρίως). 2)=ἀνταλλάσσω· φρ. ἄλλαξέ μου ἕνα εἰκοσιοχτάρικο (ἕνα εἰκοσιπεντάδραχμον διὰ νομισμάτων μικροτέρων ἀλλ' ἴσης ἀξίας)· τρεῖς βάρτσες ἴσαμε τατόρα ἔχω ἀλλαμένες (μεταπωλῶν αὐτὰς ἀλληλοδιαδόχως). 3)=ἀντικαθιστῶ τὰ ρυπαρά ἐσώρουχα διὰ καθαρῶν· φρ. δὲν ἄλλαξα σήμερα· βρεμένος εἶσαι ἄμε ν' ἀλλάξῃς. Παροιμ. ἄλλαξεν ὁ Μανωλιὸς τσ' ἤβαλένε τὰ ῥοῦχά του ἀλλεῶς· (καὶ ἐπὶ ἐξωτερικῶν ἐνδυμάτων). Ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀλλάσσω. Παράγ. οὐσ. ἐν Ἄνδρῳ ἡ **ἀλλαξιὰ** καὶ ἀλλαξά. 1)=ἀνταλλαγή· φρ. ἠκάμαμε ἀλλαξιὰ τὰ γαϊδούρια μας· ἐκάμαμε μὲ τὸν ἅγιο δεσπότη ἀλλαξιὰ τὰ μουλάρια καὶ τοῦ ᾽δωσα τὸ δικό μου τὸ φουντούκι καὶ μοῦ ἔδωσεν τὸ ἐδικό του, Χρονικὸν σημείωμα, ἔτους 1825, ἐν Ἀνδριακῷ Ἡμερολογίῳ 1930 σελ. 65. 2)=τὰ ἐσώρουχα, ἡ ἐξώρουχα· φρ. ἤβαλα ᾽ς τὴν πλύσι τρεῖς ἀλλαξὲς τοῦ καθενοῦς· πόσες ἀλλαξὲς ἔει; Τὸ **ἄλλαμα**.

ἀλλάϊ, τὸ=πλῆθος· φρ. τοῦ δωκα ἕνα καλὸ ἀλλάϊ=τὸν ἐξυλοκόπησα πολύ. Ἐκ τοῦ μεσαιων. οὐσ. τὸ ἀλλάγιον=ἀνταλλαγή. Ἰδὲ Σ. Ψάλτην ἐν περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΚΖ', παραρτ. σ. 99 ἑ. 106. Παράβαλε ἡ Ἀλλαγὴ χωρίον Μεσσην., οἱ Ἀλλαγὲς τοπων. Εὐρυτ. (ἰδὲ Εὐστάθ. εἰς Ἰλιάδ. Ε: αἱ δὲ ἱστορίαι σταθμοὺς οἴδασι λέγειν καὶ τὰς ὡρισμένας εἴτ' οὖν τεταγμένας ἐνοδίους ἀναπαύλας τοῖς εἴτε ἱππεῦσι, εἴτε πεζοδρόμοις, ἃς καὶ ἀλλαγὰς ἔλεγόν τινες). Ἀλλαὴ κώμη Συλάτων, Αἰτωλ., τὸ Ἀλλάϊ τοπων. Καρπ., τὰ Λάγια τοπων. Χίου, ὁ Ἀλλάης παρων. Κυθήρ.

ἀλλακάπα, ἐπίρ.=ἀντιστρόφως· φρ. ἀναποδογύρισένε ἡ βάρκα

τσαὶ τὸν πήρενε ἀλλακάπα=ἐκάλυψε τὸν ἐπιβάτην ἀνατραπεῖσα ἡ λέμβος· φρ. τοῦ ᾽πα πολλά, μὰ ὁ συμπέθερος τὰ πήρενε ἀλλακάπα. Τὸ βενετικ. alla cappa.

ἀλλαμπουρνέζικος, ἐπίθ., συνήθ. εἰς πληθυντ. οὐδ.=ἀκατάληπτος, ἀκατανόητος· φρ. εὐτὰ εἶνε ἀλλαμπουρνέζικα τσαὶ δὲν τὰ καταλαβαίνω! Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἀλλαμπουρνέζος, ὅπερ σύνθετον ἐκ τῆς προθ. ἀλλά, ἰταλ. à la alla (ἰδὲ Π. Λορεντζᾶτον ἐν Λαογραφ. Τόμ. Ζ′, σ. 97 ἑ.) καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόμ. Λιβουρνέζος (ἐκ Livorno, νεολατιν. Liburnum)· ἐκ τοῦ ἀλλαλιμπουρνέζος, καθ᾽ ἁπλολογίαν, ἀλλαμπουρνέζος=ἀλλόκοτος, παράδοξος. Περὶ τῆς ἁπλολογίας ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην., Τόμ. Α′, σ. 323 ἑ.

ἀλλαξοτσαιριά, ἡ=ἡ μεταβολὴ τοῦ καιροῦ, τῆς μετεωρολογικῆς καταστάσεως· φρ. περίμενε θὰ ᾽χωμε ἀλλαξοτσαιριά. Ἐκ τοῦ ῥήμ. ἀλλάζω καὶ τοῦ οὐσ. ὁ καιρός.

ἀλλαξομιλῶ, ῥῆμ. ἀμεταβ.=ἀνταλλάσω λόγους ὑβριστικοὺς μὲ ἄλλους· φρ. μὰ θὰ ἀλλαξομιλήσῃ τὸ παιδὶ ἅμα βγῇ ᾽ς τοὺς δρόμοι. Ἐκ τῶν ῥημάτ. ἀλλάζω καὶ μιλῶ.

ἀλλαξοστεγιάζω, ῥῆμ. μεταβ. = ἀνανεώνω τὴν ἐφθαρμένην στέγην τῆς οἰκίας· φρ. τὴν ἄνοιξι θ᾽ ἀλλαξοστεγιάσωμε τὸ τσελλί. Ἐκ τοῦ ῥήμ. ἀλλάζω καὶ τοῦ οὐσ. ἡ στέγη. Παράγ. οὐσ. ἐν Ἄνδρῳ τὸ ***ἀλλαξοστέγιασμα***=ἡ ἀνανέωσις τῆς ἐφθαρμένης στέγης οἰκίας· φρ. ἀλλαξοστεγιάσματα, Ἀντωνάτση, γλέπω ἔεις!

ἀλλαχτός, ἐπίθ., μόνον εἰς οὐδέτ. εὔχρηστον· φρ. εἶδές τηνε, τὴν Ἀννέζα τὸ ἀλλαχτό!=τὴν καχεκτικὴν καὶ ἰσχνήν. Κατὰ τὴν δοξασίαν καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Ἄνδρου αἱ νεράϊδες ἀνταλλάσσουν τὸ ἰδικόν των παιδί, τὸ ὁποῖον ἔχει πλῆθος σωματικῶν καὶ ψυχικῶν ἐλαττωμάτων, οἷον εἶνε ἰσχνόν, καχεκτικόν, ἠλίθιον, λαίμαργον κ. τ. τ. πρὸς τὰ ὑγιῆ παιδιὰ τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ ταύτην πάντα τὰ παιδιὰ τὰ ἔχοντα σωματικὰ καὶ ψυχικὰ ἐλαττώματα εἶνε παιδιὰ νεράϊδων.

ἀλλαχτιασμένος, μετοχ. ὡς ἐπίθ.=ἀλλαχτός, ὃ ἰ.

ἀλλέγρος, ἐπίθ.=εὔθυμος, φαιδρός. Ἐκ τοῦ ἰταλ. allegro. Ἐκ τούτου παράγ. ἐν Ἄνδρῳ ἡ ***ἀλλεγρία***, ἡ ***ἀλλεγροσύνη***=εὐθυμία.

ἀλλέστα, ἐπίρ.=ἀμέσως, ταχέως· φρ. ἔλα γλήγορα Δημήτρη· ἀλέστα! Ἐκ τῆς ἰταλικ. φράσ. alla lesta. Ἰδὲ G. Meyer, Neugriech. Stud. 4, 8. Ἐκ τούτου τοπωνυμ. Κορθίου τοῦ Ἀλλέστα.

ἀλλεσταρίζω, παθητ. ἀλεσταρίζομαι, ῥῆμ.=προετοιμάζω, προθυμοποιοῦμαι εἴς τι· φρ. ἀλλεσταρίζουνται οἱ νὲς γιὰ τὸν κλῆδονα. Ἐκ τοῦ ἰταλικ. allestrare=διευθετεῖν.

ἀλλέστος, ἐπίθ.=πρόθυμος, ἕτοιμος· φρ. ἔλα Θανάση· ἀλλέστος!

Ἐκ τοῦ Ἰταλικ. lesto=ταχύς. Ἐ τούτου παράγ. ἐν Ἄνδρῳ ἡ ***ἀλλεστοσύνη***=προθυμία, ἑτοιμότης.

ἀλλᾳῶς, ἐπίρ.=ἄλλως, κατ' ἄλλον τρόπον· φρ. σὰ μπορῇ ὁ Λινάρδος ἂς κάμῃ τσ' ἀλλᾳῶς. 2)=εἰδεμή, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει· φρ. ἂ μπορῇ ὁ πεθερός μου ἂς κατεβῇ 'ς τὴ Χώρα, ἀλλᾳῶς θ' ἀνέβωμε ἐμεῖς. Τὸ μεσαιων. ἐπίρ. ἀλλέως. Ἰδὲ Στ. Ψάλτην ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ., Τόμ. Ϛ', σ. 97.

ἀλλᾳώτικός, ἐπίθ.=διάφορος· φρ. ὁ πατέρας της μᾶς τά 'πενε ἀλλεώτικα. 2)=παράδοξος· φρ. ἀλλᾳώτιτση γυναῖκα ἡ Ἀννεζιώ. Ἐκ τοῦ ἐπιρ. ἀλλᾳῶς καὶ τῆς παραγ. καταλήξ. -ώτικος. Ἐκ τούτου παράγ. ἐπίρ. ἐν Ἄνδρῳ ***ἀλλᾳώτικα***=εἰδεμὴ φρ. ἂ θέλουνε νὰ πάρω ἀπὸ φύλλο τὸ λεμόνι καλά. ἀλλᾳώτικα δὲν τὸ παίρνω.

ἀλλήθωρος, ἐπίθ. =ἄνθρωπος παραβλώψ, ἢ ἐπὶ ὀφθαλμοῦ, = διάστροφος· φρ. τοῦ Παναῆ ἡ γυναῖκα εἶνε ἀλλήθωρη· τὸ 'να του μάτι εἶνε ἀλλήθωρο. Τὸ μεσαιων. ἐπίθ. ἀλλήθωρος. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ ἰδὲ Στ. Ψάλτην ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ., Τόμ. Ϛ', σ. 88 ἑ. Ἐκ τούτου παράγωγον ἐν Ἄνδρῳ ἡ ***ἀλληθωράδα***=ὁ στραβισμός· φρ. ἔχει ἀλληθωράδα τὸ δεξί του μάτι· τὸ ῥῆμ. ***ἀλληθωρίζω***=εἶμαι παραβλώψ· παροιμ. ὅποιος καθίσῃ μὲ στραβὸ τὸ πρωῒ ἀλληθωρίζει, παράβαλε τὸ ἀρχ. εἰ χωλῷ παροικήσεις, ὑποσκάζειν μαθήσει. Ἡ σημασία τῆς παροιμίας ταύτης εἶνε προφανής· ἡ κακὴ συναναστροφὴ φθείρει τὰ χρηστὰ ἤθη. Παράβαλε τοπων. ἡ Ἀλληθωρίτσα Κάρπ. (ἐκ κυρίου ὀνόμ. ὑποκοριστ.).

Ἐν Ἄνδρῳ τὸν ἀλλήθωρο ἡ λαϊκὴ δοξασία θεωρεῖ ὡς πονηρᾶς φύσεως ἄνθρωπον, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σημειωμένον, διὰ ν' ἀναγνωρίζεται μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων ἡ ἐκ γενετῆς κακὴ αὐτοῦ φύσις.

Περὶ τῶν προλήψεων τῶν γερμανικῶν λαῶν περὶ τῆς ἀλληθωράδας, ἰδὲ Seligmann ἐν Handwörtebuch des deutschen Aberglaubens, Τόμ. Α', στ. 714 καὶ Τόμ Ζ' στ. 1056 ἑ.

ἀλογάριαστος, ἐπίθ.=ἀναμέτρητος, ἀμέτρητος· φρ. ὁ Διαμαντῆς ξοδεύγει ἀλογάριαστα γρόσα 'ς τὸ περβόλι. Ἐκ τοῦ ἀ· στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. λογαριάζω. Ἐκ τούτου παράγ. ἐπίρ. ἐν Ἄνδρῳ ***ἀλογαριαστα***=ἀσυνέτως.

ἀλλογυρίζω, ῥῆμ. μεταβ.=μεταλλάσσω τι· φρ. ν' ἀλλογυρίζῃς τὰ ῥοῦχά σου γιὰ νὰ περάσῃς ἴσαμε τὸ χειμῶνα. 2)=περιφέρομαι τῇδε κἀκεῖσε· φρ. ἔτσι ἀλλογύριζα οὔλη τὴν ἡμέρα μέσ' 'ς τὸ σπίτι. Ἐκ τῶν ῥημάτ. ἀλλάζω καὶ γυρίζω, παράβαλε ἀλλαξομιλῶ.

ἄλλος, ἀντωνυμ. ἀόρ., γενικ. ἀλλονοῦ -νῆς-νοῦ=ἕτερος· φρ. ἠβαστούσενε ἀλλονοῦ λαοῦ μάλαξι ὁ στσύλλος. 2)=ἀλλοῖος, διάφορος, φρ. ὁ Μαστροσταμάτης ἠγίνηνε ἄλλος 'ξ ἄλλου (ἐκ τῆς ὀργῆς του). 3)

κατ' οὐδέτ.=τὸ σημαντικώτερον πάντων· φρ. εὐτή, νὰ σοῦ πῶ τσαὶ τ' ἄλλο, Ἀποιτσανὴ ἤτανε. 4) κατὰ θηλ. γέν. ἡ προτέρα χρονικῶς· φρ. τὴν ἄλλη πῆρα τὸ ἀλεύρι=πρὸ ἡμερῶν· τοὶς ἄλλες ἡμάθαμε πῶς ἔρχεται ὁ Νικολός.

ἄλλοιμονό, ἐπιφών. μετὰ διπλοῦ τονισμοῦ = φεῦ, σχετλιαστικῶς· φρ. ἄλλοιμονό! χωρὶς μιγάδι τί θ' ἀπογίνωμε; Ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀλλ' οἴμοι. Ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτην ἐν Byz. Zeit., Τόμ. Ζ', σ. 158 καὶ Παροιμ. Τόμ. Α', σ. 503. Ὁ Ἀλλοίμονας ἐπών. Ἀνδρ. Πελοπόν.

ἀλλότες, ἐπίρ. χρονικ.=ἄλλοτε· φρ. ἐδῶ εἴχαμε τὸ Μαργετάτσι ἀλλότες. Περὶ τοῦ τονισμοῦ ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην. Τόμ. Β', σ. 100.

ἀλλοτινός, ἐπίθ.=παλαιός, ἀρχαϊκός. Ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιρρήμ. ἄλλοτε καὶ τῆς καταλ. -ινός. Ἐκ τούτου ἐν Ἀνδρῳ τὸ ἐπίρ. ***ἀλλοτινὰ***=κατὰ παλαιὸν νόμον· φρ. ἀλλοτινὰ πάει ὁ παπᾶ Λεωνίδης (κατὰ τὴν λειτουργίαν). Ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην., Τόμ. Α', σ. 563.

ἀλλοῦ, ἐπίρ. τοπικ.=εἰς ἄλλον τόπον· φρ. νὰ πὰς ἀλλοῦ νὰ τὰ λές!=ἐγὼ δὲν ἀπατῶμαι. Τὸ μεσαιων. ἐπίρ. ἀλλοῦ.

ἀλοιφή, ἡ=φαρμακευτικὴ σκευασία πρὸς ἐπάλειψιν ωάσχοντος καὶ θεραπεία. 2) χημικὸν μεῖγμα πρὸς γάνωσιν ἐσωτερικὴν τῶν πηλίνων ἀγγείων· φρ. ἠφαώθηνε ἡ ἀλοιφὴ τοῦ τσουκαλιοῦ. Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἡ ἀλοιφή.

ἀλοιφωτός, ἐπίθ.=ὅμοιος πρὸς ἀλοιφήν· φρ. ἡ μαστίχα μας ἠγίνητσε ἀλοιφωτή· (ἐπὶ σκευασίας μὲ ζάχαριν καὶ μαστίχην).

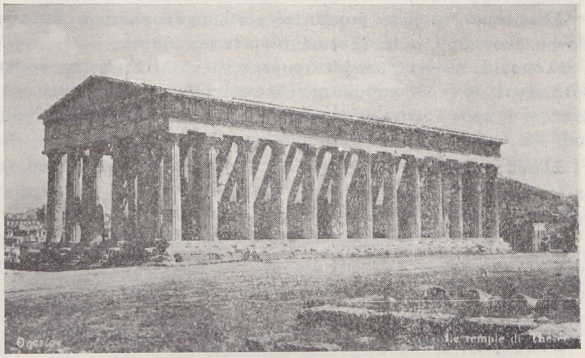
ἀλόγα, ἡ=γυνὴ μεγαλόσωμος, στερουμένη χάριτος, ἢ ἤθους χρηστοῦ. Ἐκ τοῦ οὐσ. τὸ ἄλογο· ἰδὲ ἀνωτ. περὶ τῆς καταλ. -α.

Ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀντιλήψεως ὅτι ὁμοιάζει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ ζῷα ἐξηγεῖται ἡ δοξασία τοῦ λαοῦ τῆς Ἄνδρου ὅτι τὸ ἄλογο προαγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ κυρίου του. Τὸ ἄλογο προαισθάνεται τὸν θάνατον, διότι διακρίνει τὰ κακοποιὰ δαιμόνια, τὰ ὁποῖα ἀπειλοῦν τὴν ζωὴν τοῦ κυρίου του, καταλαμβάνεται εἰς τὸν σταῦλόν του ἀπὸ ἀνησυχίαν, μυκᾶται. Ταῦτα προαγγέλλουν τὸν ἐπικείμενον θάνατον τοῦ κυρίου. Παροιμ. ὅποιος καβαλλίτσεύῃ ξένο ἄλογο μεσοστρατὶς πεζεύγει.

Ἡ σημασία τῆς παροιμίας εἶνε προφανής. Κάθε ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ στηρίζεται εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του.

Διατί ὁ ἵππος ὠνομάσθη ἄλογο; Διατὶ δηλ. ἡ σημασία ζῶον ἄνευ λόγου, ἄνευ λογικοῦ, περιωρίσθη ἐξ ὅλων τῶν ζώων μόνον εἰς τὸν ἵππον; ὥστε τὸ κατ' ἐξοχὴν ἄλογον ζῶον εἶνε ὁ ἵππος; Ὁ

περιορισμὸς τῆς σημασίας ἔγινεν ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων. Ἐκ τῆς καθημερινῆς δηλ. ἀντιθέσεως ἐν τῷ στρατῷ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τοὺς ἵππους τοῦ στρατοῦ. Ὁ Διόδωρος ΚΓ΄ 31 ἀναφέρει ναῦς ἱππαγωγούς, ἤτοι πλοῖα μεταφέροντα ἵππους τοῦ στρατοῦ, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἵππους καλεῖ ἄλογα· «ἀπώλεσαν μακρὰς ναῦς τριακοσίας τεσσαράκοντα, ἱππαγωγοὺς δὲ καὶ πλοῖα ἕτερα τριακόσια· ἀπὸ δὲ Καμαρίνης ἕως Παχύνου τὰ σώματα καὶ τὰ ἄλογα καὶ τὰ ναυάγια (τὰ ἄψυχα) ἔκειντο». Θεοφάν. Χρονογρ. Ἐκδ.



Τὸ Θησεῖον Ἀθηνῶν μετασκευασθὲν κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν εἰς ἐκκλησίαν Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀκαμάτη.

Bonn. 49, 20 ἀνάπαυσις τοῦ τε στρατοῦ καὶ τῶν ἀλόγων. Ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά, Τόμ. Α΄, σ. 142 ἑ.

Τὸ ζῶον τοῦτο εἰσήχθη ἐξ Ἀμερικῆς εἰς Εὐρώπην. Πατρὶς αὐτοῦ ὑπῆρξεν κυρίως ἡ Βόρειος Ἀμερική, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην, μέσῳ τῆς καταποντισθείσης ἠπείρου Godwana. Εἰς τὴν Εὐρώπην συνετηρήθη ἐπιμελῶς τὸ ζῶον τοῦτο, διότι ἐξυπηρετοῦσε πολλαπλῶς τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκας. Ἰδὲ C. Kronacher, Allgemeine Tierzucht, ἔκδ. γ΄, Berlin, 1928, μέρ. α΄, σ. 190. Ἀλλ' εἰς τὴν νῆσον Ἄνδρον, λόγῳ τῆς ὀρεινότητος αὐτῆς, ἡ διατροφὴ ἵππων εἶνε λίαν περιωρισμένη· ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ ἡμιόνου, τοῦ ὄνου καὶ τῆς φορφάδος.

Συνώνυμον ἐν Ἄνδρῳ ἡ **ἀλογάρα**, διὰ τῆς παραγ. καταλ. -άρα. Παράβαλε ἡ ἀλογοπατημέα τοπων. Φωκ. (ἔτ. 1811), τὸ Λογοπάτι ὄρ.

Βοιωτ. τὸ Ἀλογοπάτι Θεσαλλ., τὰ Ἀλογοπεράματα τοπων. Μεσολογγ., τὸ Ἀλογοπήδημα Καλαβρ., ὁ Ἀλοοπιάστης Καρπ., ἡ Ἀλουγόπλακα Λῆμν., ὁ Ἀλογόπορος λιμὴν Θεσσαλ., ἡ Ἀλουγόρραχ' Αἰτωλ., τὸ Ἀλογάκι Ἀρκαδ., τὸ Ἀλογατάρι τοπων. Σκῦρ., ἡ Ἀλογόπετρα Ἀττ.

Παράβαλε τὸ ἐπών. ὁ Ἀλουγᾶς Θάσ., ὁ Ἀλόγα, τους παρων. Ἀκαρν., ὁ Ἀλογοβορὸς Γορτυν., ἡ Ἀλουγόβρυσι Αἰτωλ., ἡ Ἀλογόλακκα Πελοπον., τὸ Ἀλογολίβαδο Πελοπ., ἡ Ἀλογέμανδρα Σῦρ., ἡ Ἀλεόμανδρα Μύκ., τὸ Ἀλογοπάτημα Καλάβρ.

ἀλογόμυια, ἡ=μυῖα παράσιτος κεντῶσα ἐνοχλητικὰ τὸν ἵππον, ἡμίονον, ὄνον, ἀρχ. μυῖα ἵππειος, hippobosca equina.

ἀλουσιά, ἡ=νερὸ θερμὸν ἀναμεμειγμένον μὲ στάκτην, καὶ κατασταλαγμένον, πρὸς καθαρισμὸν λευκῶν ἐνδυμάτων, πινακίων τῆς τραπέζης ἢ πρὸς λοῦσιν. Ἐκ τοῦ βενετ. lissia· ἰδὲ G. Meyer, Neugr. Stud. 4,8.

ἄλουστος, ἐπίθ.=ὁ μὴ λουσθείς. Τὸ μεσαιων. ἐπίθ. ἄλουστος, ἤδη ἐν Γεωργηλ. θανατ. Ῥόδ. στίχ. 390 ἐκδ. Wagner, ἄπλυτος καὶ ἀνάλουστος κακὰ κυβερνημένος.

ἀλύπητος, ἐπίθ.=ἀφειδής, ἄφθονος· φρ. ἡ κόρη του τρώει ξύλο ἀλύπητο· ὁ Γιαννάτσης ἔει λεφτὰ ἀλύπητα. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀλύπητος. Ἐκ τούτου παράγ. ἐπίρ. ἐν Ἄνδρῳ **ἀλύπητα**· φρ. ὁ Διαμαντῆς ξοδεύγει ἀλύπητα 'ς τὸ περβόλι.

ἀλωνάρης, ὁ=ὁ μὴν Ἰούλιος, διότι κατ' αὐτὸν ἀλωνίζουν τὰ δημητριακὰ προϊόντα. Παροιμ. ἀλωνάρης ἀλωνίζει, τσ' ἄουστος τὰ ξεχωρίζει. Ἐκ τοῦ οὐσ. τὸ ἀλώνι καὶ τῆς παραγ. καταλ. -άρις.

ἀλωνίδα, ἡ=εἶδος φρυγάνου ἀκανθώδους, ὅπερ συμφύεται μὲ τὰ δημητριακά, ἡ ὑπό τῶν βοτανικῶν A. Graecorum Σημασιολογικῶς ἡ λ. δὲν ταυτίζεται μὲ τὸ φυτὸν ὄνωνις ἡ, περὶ τῆς ὁποίας ἰδὲ Διοσκουρίδην, ἐκδ. Kühn, Τόμ. Α', σ. 477. Περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἀρκτικοῦ ὁ εἰς ἀ ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην., Τόμ. Β' σ. 399 ἑ.

ἅμα, σύνδ. χρονικ.=ὅταν, ὁπόταν· φρ. ἅμα γυρίσουνε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ θὰ πετάξουν' ἕνα σταμνὶ νερό, νὰ σπάσῃ μέσα 'ς τὸ σπίτι (κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς πρώτης τοῦ ἔτους)· ἅμα παρησιαστῇ κοτσινίλλα 'ς τὴ μούρη ἢ 'ς τὸ πόδι, νὰ βάλῃς ἕνα κότσινο παννὶ ἀποπάνω (κατὰ τὴν δημώδη τῆς Ἄνδρου ἰατρικήν). 2)=ὁσάκις, ἐπὶ ἀορ. ἐπαναλήψεως· φρ. ἅμα θελὰ μαλώσουνε ἤβγανε τὸ τηγάνι ἡ Φειντιρίτσαινα (ἰδὲ λέξ. τηγάνι). 3) παροιμ. ἐν τῷ ἅμα τσαὶ τὸ θάμα (ἐπὶ ταχείας πραγματοποιήσεως). Τὸ ἀρχ. ἐπίρρ. ἅμα. Ἡ χρῆσις αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἄρθρου

καὶ τῆς προθέσ. ἐν εἰσῆλθεν εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν ἐκ τῆς λογίας βυζαντινῆς· οὕτω παρὰ Κωνστ. Πορφυρογεννήτῳ, Ἔκθεσ. Βασιλ. Τάξ., Τόμ. Α', σ. 271 (ἐκδ. Bonn.) κελεύει ὁ βασιλεὺς προβαλέσθαι δύο δημάρχους ἐν τῷ ἅμα=συγχρόνως δύο.

ἀμαέρευτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ ἔχων μαγειρευμένον φαγητόν· φρ. ἡ γραὶ ἡ Φραεσκούλα τὴν παρατσευγή ἠτόμεινένε ἀμαέρευτη. Τὸ μεσαιων. ἐπίθ. ἀμαγείρευτος, ἤδη παρὰ Παχυμέρ. 2, 88, 4 ἐκδ. Bonn. πρόεδρος ὁ ἐξ ἀμαγειρεύτων Νικόλαος.

ἀμάδα, ἡ οὐσ.=δισκοειδὴς λίθος, βαλλόμενος κατὰ στόχου, τῆς παιδιᾶς, τῆς λεγομένης οἱ ἀμάδες· φρ. ἡ ἀμάδα σου δὲ βρήτσενε=δὲν ἐπέτυχε τοῦ στόχου. 2) κατὰ πληθυντ. ἀριθμ. ἡ παιδιὰ τῶν ἀμάδων. Αὕτη παίζετσι ὡς ἑξῆς. Ἕκαστος τῶν συμπαικτῶν ῥίπτει ὁριζοντίως τὴν ἀμάδα του, ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀφετηρίας, κατὰ τοῦ λιθίνου στόχου, ἐπὶ ἰσοπέδου ἐδάφους, προσπαθῶν νὰ ἐπιτύχῃ τὸν στόχον, οὕτως ὥστε τὰ ἐπὶ τοῦ στόχου νομίσματα ἀνατρεπόμενα νὰ μείνουν πλησιέστερα εἰς τὴν ἀμάδα του, παρὰ εἰς τὸν μετακινηθέντα στόχον. Τότε ὁ ἐπιτυχών, ὡς κέρδος, λαμβάνει τὰ κατακτηθέντα ὑπὸ τῆς ἀμάδας του νομίσματα. Ἐκ τῆς λέξ. τὸ σημάδι—ἡ σημάδα—σαμάδα, ἐκ συνεκφορᾶς μετὰ τῆς αἰτιατ. τοῦ ἄρθρου, τοὺς σαμάδες, διὰ κακοῦ χωρισμοῦ τοὺς ἀμάδες, ἡ ἀμάδα· ἰδὲ περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΜΒ', σ. 262. Παράβαλε χωρίον Χίου οἱ Ἀμάδες, οἱ Ἀμαδοκόποι χωρ. Χίου.

ἀμάζευτος, ἐπίθ. καὶ ἀμάζωχτος = ὁ μὴ συλλεγείς· φρ. ἀκόμα ἔχομε τοὺς ἐλαιὲς 'ς τοῦ Μπρούτου ἀμάζευτες. Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ῥήμ. μαζεύω - μαζώνω.

ἀμάθητος, ἐπίθ.=ὁ ἀδαής· φρ. ἡ Ἀσημίνα εἶνε ἀμάθητη 'ς τὸ δρόμο, δὲν πορπατεῖ. Τὸ μεταγεν. ἐπίθ. ἀμάθητος.

ἄμαθος, ἐπίθ.=ἀδαής· φρ. ὁ Γιακουμῆς εἶνε πρωτάρα, ἄμαθος ἀκόμα. Τὸ μεσαιων. ἐπίθ. ἄμαθος· ἰδὲ Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην., Τόμ. Β', σ. 110.

ἀμάλαχτος, ἐπίθ.=ἐπὶ τυροῦ μὴ μαλασσομένου διὰ τῆς χειρὸς πρὸς ἐπεξεργασίαν· φρ. μὴν τὸ ἀφίνῃς τὸ τυρὶ ἀμάλαχτο. Τὸ μεταγεν. ἐπίθ. ἀμάλακτος.

ἀμάλλιαστος, ἐπίθ.=ἄπτερος, ὁ μὴ ἔχων ἀκόμη πτερά· φρ. τὰ χελιδονάτσα ἀκόμη εἶνε ἀμάλλιαστα. Ἐκ τοῦ ἀ-στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. μαλλιάζω.

ἀμανίκωτος, ἐπίθ.=ἐπὶ μαχαιρίου, χωρὶς λαβήν. Τὸ μεσαιων. ἐπίθ. ἀμανίκωτος.

ἀμάν, ἐπιφών. 1)=ἐπὶ δυσφορίας, ἔλεος, πρὸς Θεοῦ· φρ. ἠκάμαμε ἀμὰν ἐφέτος γιὰ λάδι. Τὸ ἀραβ. aman.

ἀμανάτι, τὸ=1) ἐνέχυρον, ὑποθήκη· φρ. ὁ Νικολὸς ἄφησένε τὸ σάκκο του 'ς τὴ Σῦρα ἀμανάτι. 2)=ταχυδρομικὸν δέμα ἀποστελλόμενον διὰ ἰδιωτικοῦ ταχυδρόμου, τὸ ἄλλως ἀποδοσίδι. Ἐκ τοῦ ἀραβ. emanet.

μανίτης, ὁ=μύκης τοῦ γένους ἀγαρικοῦ (agarieus), τῆς τάξεως τῶν μυκήτων (fungi). Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἀμανίτης. Παράβαλε ἐπών. ὁ Ἀμανίτης Νάξ., ὁ Μανίτης Θήρ. Κρητ. Ἐκ τούτου παράγ. ἐν Ἄνδρῳ τὸ *μανητάρι*=μανίτης. Παράβαλε τοπων. τῆς Χώρας Ἄνδρου τὸ Μανιτάρι.

ἀμαξωτός, ἐπίθ. ἐπὶ ὁδοῦ=διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ ἅμαξα. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἁμαξιτὸς μετασχηματισθὲν κατὰ τὰ εἰς -ωτὸς ἐπίθετα. Παράβαλε τὸ τοπων. ἡ Ἀμαξικὴ Ῥόδ., Σύμ., τὸ Ἀμαξογιόφυρο Καλάβρ., τὸ Ἀμαξουχῶρ' (ἐν συνθηματ. γλ. ἡ Ἀδριανούπολις).

ἀμοσκάλη, ἡ=ἡ μασχάλη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. 2)=τὸ κοίλωμα τὸ παρὰ νέον κλάδον δένδρου· ἤδη παρὰ Θεοφράστῳ, Ἱστορ. 3, 15, 1 ῥάβδοις ἄνευ μασχαλῶν καὶ ἀνόζοις. Παράβαλε τὸ τοπων. ἡ Ἀμασκάλη Θεσσαλ., ἡ Μασκάλη ὄρμ. Κῶ, Καρπ., ἡ Ἀμασκάλα τοπων. Μάν. τὸ Μασκάλι χωρ. Κρήτ.

ἁμαρτία, ἡ=παράβασις τῶν ἐντολῶν τῆς θρησκείας· φρ. μὴ βλαστημᾷς, μωρή, εἶνε ἁμαρτία· ὁ Δ'αμαντῆς πλερώνει τοὺς ἁμαρτίες τ' ἀφέντη του. Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθε διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν δημώδη.

ἁμαρτωλός, ἐπίθ.=παραβάτης τῶν ἐντολῶν τῆς θρησκείας. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἁμαρτωλὸς εἰσῆλθε διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν· φρ. σχώρα μου, θέ μου, ἁμαρτωλὸς εἶμαι.

ἀμάσητος, ἐπίθ.=ἐπὶ τροφῶν αἱ ὁποῖαι δὲν ἐμασήθησαν· μὴν τὸ κατεβάζῃς ἀμάσητο τὸ λουκάνικο! Τὸ μεταγεν. ἐπίθ. ἀμάσητος.

σάματι καὶ σάματις, σύνδ. 1)=ὡσάν, ὡς ἐάν· φ. σάματι ἤμουνε βασιλιὰς (ἀφήγησις ἐνυπνίου). 2)=μήπως· φρ. σάματι τὰ λέει ἀλήθεια; Ἐκ τοῦ συνδ. ἅματι (ἅμα-ὅτι) καὶ τοῦ συνδ. σάν· ἰδὲ Στ. Ψαλτην ἐν περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΚΗ', σ. 48 παραρτήμ.

ἀμάτιστος, ἐπίθ.=ἐπὶ ξυλουργικῶν κατασκευασμάτων· φρ. τὴν ἀφήκαμε ἀμάτιστη τὴν ἔχερη. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. ματίζω.

ἀμάχη, ἡ=μνησικακία, ἔχθρα· φρ. (εἰς τὰς παιδιὰς) τὸ Δημήτρη δὲν τὸν παίζω, τοῦ 'χω ἀμάχη. Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἡ μάχη.

ἀμέλωτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ ἐπαλειφθεὶς διὰ μέλιτος· φρ. εἶνε ἀμέλωτα ἀκόμα τ' αὐγοκαλάμαρα. Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ῥήμ. μελώνω.

ἀμίλητος, ἐπίθ.=ἄφωνος, ἄναυδος· φρ. ἠκαθούντανε οὔλη μέρα ὁ Θοδωρῆς ἀμίλητος. 3)=ἀνεκτικός, μὴ διαμαρτυρόμενος. 2)=ἤρεμ

γούμενος ἐν ἀπολύτῳ σιγῇ. Τὸ ἀμίλητο νερὸ λαμβάνεται καὶ μεταφέρεται ἐν σιγῇ διὰ τὸν κλήδονα πρὸς διάλυσιν γοητείας καὶ μαγίας. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. μιλῶ. Ἰδὲ λ. ὁ κλήδονας.

ἀμβάλωτος, ἐπίθ.=ὁ μὴ ἐμβαλωθείς· φρ. τί νὰ βάλλῃ; τὸ βρατσί του εἶνε ἀμβάλωτο· μωρὴ γεβεντισμένη τὸν ἄφησες τὸν ἄνδρα σου ἀμβάλωτο; Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. μβαλώνω.

ἀμβολή, ἡ=αὐλάκι διὰ τοῦ ὁποίου διοχετεύεται τὸ νερὸ πρὸς



Τὸ ἐνετικὸν φρούριον Μέσα Κάστρο· καὶ ἡ ὠχυρωμένη βυζαντινὴ κωμόπολις τῆς Ἄνδρου, ἡ Χώρα, ἢ Κάτω Κάστρο.

κίνησιν ὑδρομύλου, ἢ πρὸς ἄρδευσιν δένδρων. 2)=αὐτὸ τὸ νερὸ τῆς αὔλακος. Ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. ἡ ἐμβολὴ=διάβασις· ἰδὲ G. N. Hatzidakis, Einleitung, σ. 154.

ἀμβόλιαστος, ἐπίθ.=ὁ μὴ ἐμβολιασθείς, ἐπὶ δένδρων. 2)=ἐπὶ ἀνθρώπων, κατὰ μεταφοράν, ὁ μὴ δαμαλισθεὶς διὰ δαμαλίδος. Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ῥήμ. μβολιάζω.

ἀμελέτητος, ἐπίθ. μόνον κατ' οὐδέτ. πληθυντ.=οἱ ὄρχεις τῶν σφαγίων. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀμελέτητος· φρ. νὰ μοῦ τηγανίσῃς, Δεσποινιώ, τὸ σκοτάτσι τσαὶ τ' ἀμελέτητα.

ἀμερεμέτιστος, ἐπίθ.=ἐπὶ οἰκοδομῶν, ἀνεπισκεύαστος, μὴ ἐπιδιορθωθείς· φρ. γιατὶ ἀφήκατε τὸ κατώει ἀμερεμέτιστο; Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. μερεμετίζω.

ἄμεστος, ἐπίθ.=ἐπὶ καρπῶν, μὴ μεστωθείς· φρ. ἀκόμα τὰ κουτσὰ εἶνε ἄμεστα. Ἐκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ ἐπιθ. μεστός.

ἀμετάδετος, ἐπίθ.=μὴ μεταδεθείς, ἐπὶ βοσκημάτων· φρ. μωρὴ Μαργαρὼ γιατὶ ἄφησες τὸ πρόβατο ἀμετάδετο οὔλη μέρα; Ἐκ τοῦ ἀ-στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. μεταδένω.

ἀμέτρητος, ἐπίθ.=μὴ ἀπαριθμηθείς· φρ. ἤφερεν ἀπὸ τὴν Πόλι ὁ Παντελῆς γρόσα ἀμέτρητα. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀμέτρητος.

ἀμήν, ἐπιφών.=λέγεται ὡς ἀντευχὴ εἰς ἐκφρασθεῖσαν εὐχὴν ἀπάντησις· φρ. τσαὶ τοῦ χρόνου μὲ ὑγεία· ἀμήν! 2)=τέρμα ἀδιέξοδον· φρ. ἤρθαμε πιὰ 'ς τὸ ἀμήν· δὲν ἔχομε σπυρὶ μιγάδι. Τὸ μεταγεν. ἀμὴν ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης.

ἀμολλαρτός, ἐπίθ.=ἀπολελυμένος, μὴ δεμένος· φρ. βρὲ ἀμολαρτὴ ἄφησες τὴ γίδα; ἄφησ' τὸ στσοινὶ ἀμολλαρτό. Ἐκ τοῦ ῥήμ. ἀμολλάρω. Παράβαλε ὁ Μολλαριτὸς ἐγκρεμὸς Ναξ. =μοναχικός.

ἀμολλέρνω, καὶ μολλέρνω, ῥῆμ. μεταβ. καὶ ἀμετάβ.=ἀφίνω· φρ. μόλλα τοὺς πρυμάτσες! (διὰ νὰ ἀπάρῃ τὸ ἱστιοφόρον). 2)=ἀποπλέω, ἀναχωρῶ· φρ. ἄξημέρωτα οἱ ἰατροὶ μολλάρανε. Ἐκ τοῦ ἰταλικ. mollare. Παράβαλε οἱ Ἀμόλλες τοπων. Γορτυν. ἡ Ἀμμολάδα τοπων. Κύπρ.

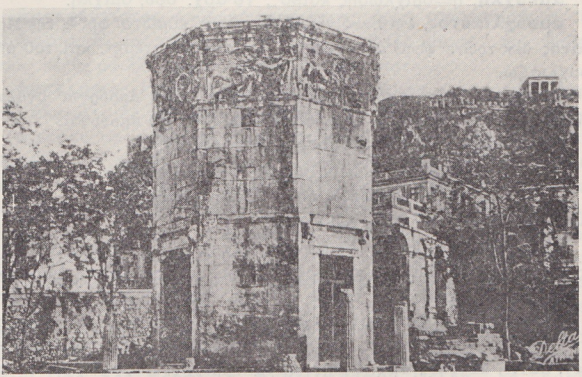
ἄμμος, ἡ=κόκκοι ἄμμου τῆς θαλάσσης ἢ τοῦ ποταμοῦ· φρ. ἡ τσεφαλή του ἠγέμισένε ἄμμουδες· 2)=ἀμμῶδες ἔδαφος, ἰδίᾳ παρὰ τὴν θάλασσαν· φρ. νὰ πάτε ἄμμο ἄμμο ἴσαμε τὸν Τοῦρλο. Ὡς τοπωνυμ. ἡ Ἄμμος, ἡ Ἄμμο πολλαχοῦ, οἱ Ἀμμουδες Νισύρ. κ. ἀλλ. μετὰ ποικίλων ἐπιθ. Ψιλή, Φυρή, Πλατειά, Μεγάλη, Παχὺς καὶ τὰ σύνθετα ὁ Ἀμμοσπήλαιος τοπων. Ῥόδ., τοὺ Ἀμμόσπτου τοπων. Εὐρυτ., ἡ Ἀμμοσωρειὰ Κάρπ.

ἀμμουδερός, ἐπίθ.=περιέχων ἄμμον· φρ. ἐδεπᾶ εἶνε ἀμμουδερὴ ἡ γῆς. Ἐκ τοῦ οὐσ. ἡ ἀμμούδα διὰ τῆς παραγ. καταλ. -ερός. Παράβαλε τὰ τοπωνύμ. ἡ Ἀμμουδερὴ Εὐβ., τὸ Ἀμμουδερὸ Πελοπον.

Ἀμμουδαριά, ἡ τοπωνυμ. Κορθίου καὶ κατὰ πληθ. οἱ Ἀμμουδαριὲς τοπων. Κορθ. (ἐκ τοῦ ὑποθηκοφ.). Τὸ προσηγορ. ἡ Ἀμμουδαριὰ=τόπος ἀμμώδης. Ἐκ τοῦ οὐσ. ἡ ἀμμουδάρα καὶ τῆς καταλ. -ιά. Παράβαλε τὸ τοπων. ἡ Ἀμμουδάρα Κρήτ., ἡ Ἀμμοδάρα Νάξ. Μάν. Ἰδὲ καὶ Ἰ. Κ. Βογιατζίδου, Ἀμοργὸς σ. 87 καὶ πληθ. οἱ Ἀμμουδάρες Σίφν., Χίος, οἱ Ἀμμουδαριὲς Χίος, Βιθυν., τὸ Ἀμμουδάρι Κρήτ., ἡ Ἀμμουδερὴ Κῶς, τὸ Ἀμμουδερὸ Ἀρκαδ. Ἐν Ἄνδρῳ **ἀμμουδιά,** ἡ=τόπος ἀμμώδης, κυρίως παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἐκ τοῦ οὐσ. ἡ ἀμμούδα καὶ τῆς καταλήξεως ιά. Παράβαλε ἡ Ἀμμούδα ἀκτὴ Κάσ., ἡ Ἀμμούα Ῥόδ. Καρπ., ἡ Ἄμμουδα Χίου, οἱ Ἄμμουες Καρπ. Ἰδὲ περιοδ. Ἀθηνᾶ, Τόμ. ΚΘ', σ. 201. Ὡς τοπωνυμ. ἐν Κιμωλ. Νισυρ. Σάμ. Σκιαθ. Χίῳ, κ. ἀλλ.

ἀμμουδύτης, ὁ=1) τὸ ἑρπετὸν ἀμμοδύτης, μελανόστικτος, μὲ κεφαλὴν πλατυτέραν τῆς κοινῆς ἐχίδνης, διαιτώμενος εἰς τὰς ἀμμώδεις παραλίας καὶ ἐνεδρεύων εἰς τὴν ἄμμον (vipera ammodytes). (Στράβ. 17, 803).

Ἰδὲ Μιχ. Στεφανίδην ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ., Τόμ. Ε', σ. 65 καὶ Λαογραφ., Τόμ. Θ', σ. 448. 2)=παῖς κυλιόμενος εἰς τὴν ἄμμον τῆς



Τὸ ἐν Ἀθήναις σωζόμενον Ὡρολόγιον τοῦ Κυρρήστου, κοινῶς Ἀέρηδες, παριστάνον τοὺς ὀκτὼ ἀνέμους, ὁλοσώμους καὶ πτερωτούς.

παραλίας μετὰ τὸ κολύμβημα. 3) =ἀγυιόπαις. Τὸ μεταγεν. οὐσ. ὁ ἀμμοδύτης.

ἀμοίραστος, ἐπίθ.=μὴ διανεμηθείς· φρ. τοῦ Μπρούτου εἶνε ἀκόμα ἀμοίραστο (μεταξὺ τῶν κληρονόμων). Τὸ μεσαιων. ἐπίθ. ἀμοίραστος.

ἄμοιρος, ἐπίθ. 1)=ἀτυχής, δυστυχής· φρ. νὰν τὸν κλαὶς τὸ υἱό μου τὸν ἄμοιρο. 2)=ἄγαμος (ὡς μὴ τυχὼν τῆς κατ' ἐξοχὴν καλῆς μοίρας, ἤτοι τοῦ γάμου), ἀμοιρόγαμος· φρ. ἡ Ἀθανασία ἠπόμεινένε ἄμοιρη. Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄμοιρος. Παράβαλε τὸ ἐπών. ὁ Ἄμοιρος Λέρ. Χίος.

ἀμόνοιαστος, ἐπίθ.=ὁ μὴ ὁμονοῶν μὲ ἄλλους· φρ. τοῦ κάκου εἴμαστε ἀμόνοιαστοι ξωμαῖοί. Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ῥήμ. μονοιάζω.

ἀμουνούχιστος, ἐπίθ. ἐπὶ ζώων, =ὁ μὴ εὐνουχισθείς· φρ. ἀμου-

νούχιστο τό ᾽χομε ἀκόμα τὸ γουρούνι. ᾽Εκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. μουνουχίζω.

ἀμουτζούρωτος, ἐπίθ.=ἐνάρετος, ἔντιμος. ᾽Εκ τοῦ ἀ στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. μουντζουρώνω· φρ. ἀμουντζούρωτοι ζήσανε οἱ γέροι μας.

ἀμούστακος, ἐπιθ.=ὁ ἄνευ μύστακος· φρ. ὁ ἔγγονάς μου εἶνε ἀκόμη παιδὶ ἀμούστακο. ᾽Εκ τοῦ ἀ στερητ. καὶ τοῦ οὐσ. μουστάκι.

ἀμούχλη, ἡ=ὁμιχλώδης καιρός. Τὸ ἀρχ. οὐσ. ὁμίχλη.

ἀμούχλιαστος, ἐπίθ.=ὁ χωρὶς μούχλαν, εὐρῶτα· φρ. ᾽ς τῆς Μαργετίνας δὲν τρῶνε ψωμὶ ἀμούχλιαστο. ᾽Εκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. μουχλιάζω.

ἀμούργια, ἡ=ἡ ἀμόργη τοῦ ἐλαίου· φρ. πολὴ ἀμούργια βγάλαμε ἀπὸ τὴ ζάρα· ἡ μεγάλη μας ζάρα κάτω κάτω εἶνε ὅλο ἀμούργια.

ἀμουροῦζος, ὁ, θηλ. ἡ ἀμουροῦζα=ἐραστής·

> πέρδικα τῆς ἀκρογιαλιᾶς τῆς γῆς περιποκλάδα,
> ἦρθεν ὁ ἀμουροῦζός σου νὰ κάμῃ πατινάδα.

Ἀσμ. δίστιχ. ἐκ τοῦ ἰταλ. amoroso.

ἀμούστρωτος, ἐπίθ.=ἐπιφάνεια τοίχου μὴ μουστρωθεῖσα· χωρὶς ἐπίχρισμα ἐξ ἄμμου καὶ ἀσβέστου· φρ. τὸ ᾽χομε ἀκόμη ἀμούστρωτο ἀπὸ μέσα τὸ τσελλί. ᾽Εκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. μουστρώνω.

ἄμπακος, ὁ, μόνον κατ. αἰτιατ. ἐν τῇ φρ. τοῦ ψαλε τὸν ἄμπακο= τὸν ἐξύβρισε πολύ, συνών. τοῦ ψαλε τόν ἀξάψαλμο. ᾽Εκ τοῦ ἰταλ. abbaco, λατιν. abacus, ἀρχ. ἑλλην. ἄβαξ=ἀβάκιον. ᾽Επειδὴ κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους καὶ ἐν Ἀνδρῳ τὸ σχολικὸν ἀβάκιον ἐκαλύπτετο δι᾽ ἄμμου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔγραφαν οἱ μαθηταί, διὰ τοῦτο ἡ λέξ. ὁ ἄμπακος ἐν τέλει ἐσήμαινε αὐτὴν τὴν ἄμμον, ἤτοι τὸ περιεχόμενον ἀντὶ τοῦ περιέχοντος· ἔπειτα δὲ ἡ λ. ἄμμος προσέλαβε καὶ τὴν σημασίαν μεγάλου πλήθους· παράβαλε Παύλ. ᾽Επιστολ. Ἑβρ. 11, 12 ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος· ἤδη παρ᾽ Ὁμήρ. Ἰλιάδ. Ι 385 εἴ μοι τόσα δοίη ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

ἀμπαντονάρω, ῥῆμ. μεταβ.=ἐγκαταλείπω τι· φρ. ὁ Θοδωρῆς ἀμπαντονάρισένε τὸ χωράφι τῆς Δεμοσιᾶς τσ᾽ ἤφυενε. ᾽Εκ τοῦ ἰταλικ. abbandonare.

ἀμπάρι, τὸ=τὸ κύτος τοῦ πλοίου. ᾽Εκ τοῦ ἀραβατουρκ. ambar.

ἀμπαρκάριστος, ἐπίθ.=ὁ μὴ προσληφθεὶς ὡς ναύτης ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὁ μὴ ναυτολογηθεὶς ναυτικός. ᾽Εκ τοῦ ἀ- στερητ. καὶ τοῦ ῥήμ. μπαρκάρω.

μπάρρα, ἡ=μοχλὸς κυλινδρικός, ἢ μή, ξύλινος ἢ σιδηροῦς διὰ τοῦ ὁποίου ἀσφαλίζεται ἔσωθεν ἡ θύρα, ἢ παράθυρον τῶν χωρικῶν

τῆς νήσου οἰκιῶν. Τὸ μεσαιων. οὐσ. ἡ ἀμπάρρα, ὅπερ ἐκ τοῦ ἰταλικ. barra. Ἐκ τούτου ἐν Ἄνδρῳ παράγωγον τὸ ῥῆμ. **μπαρώνω,** μεταβ. =μοχλῶ τὴν θύραν ἔσωθεν διὰ τῆς μπάρρας· φρ. κάτω ᾽ς τὸ κατώι εἶνε καλὰ μπαρρωμένα;

ἀμπασσάδα, ἡ=ὑπηρεσία μικρὰ ἀνατιθεμένη εἴς τινα πρὸς ἐκτέλεσιν· φρ. δὲν εἶν᾽ ἐδῶ ὁ Ἀντώνης, τὸν ἔστειλα σὲ ἀμπασσάδα· ἔλα υἱέ μου, νὰ μοῦ κάμῃς μιὰν ἀμπασσάδα. Ἐκ τοῦ βενετ. ambassada

ἀμπεγέντιστος, ἐπίθ.=ὁ ἐπισκέπτης ὁ μὴ μπεγεντισθείς. Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ· καὶ τοῦ ῥήμ. μπεγεντίζω, ὃ ἰδὲ κατωτ. φρ. ἤρθενε κόσμος πολὺς μὰ δὲν ἄφησα κανέναν ἀμπεγέντιστο.

ἀμπελήσιος, ἐπίθ.=ἀνήκων εἰς τὸ ἀμπέλι· φρ. προτιμοῦμε τ᾽ ἀμπελήσια φασούλια· ἐκ τοῦ οὐσ. τὸ ἀμπέλι καὶ τῆς παραγ. καταλ. -ήσιος.

ἀμπέλι, τὸ=μόνον ἀμπελῶν, φυτεία ἀμπέλων· ἰδὲ κατατ. τὴν λέξ. τὸ κλῆμα· φρ. ἔχομε τώρα νὰ σκάψωμε τ᾽ ἀμπέλι τοῦ Ἀλάδου· Παροιμ. φροῦ φροῦ, τσαὶ τ᾽ ἀμπέλια ξέφραγα. Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἀμπέλιον. Ἐκ τούτου ἐν Ἄνδρῳ παράγωγον μεγεθυντ. ἡ ***ἀμπέλα***=μεγάλος ἀμπελῶν· καὶ ὑποκορ. τὸ ***ἀμπελάτσι.*** Σύνθετον, τὸ ***ἀμπελόνερο***= ὑγρὸν ῥέον ἐκ κλαδευθέντος κλάδου ἀμπέλου, χρήσιμον ἐν Ἄνδρῳ εἰς θεραπευτικοὺς σκοπούς· τὰ ***ἀμπελοχώραφα***=ἄμπελοι καὶ ἀγροὶ ἐν συνόλῳ λαμβανόμενοι. Τὸ μεσαιων. οὐσ. τὸ ἀμπελοχώραφον. Παράβαλε τὸ τοπων. ἡ Ἀμπέλα Σῦρ. Σαμοθρ. Κρήτ., τὰ Ἀμπελάκια Γύθ. Γορτυν. Θεσσαλ., τὸ Ἀμπελάκι Κρήτ. Σαλαμ., ὁ Ἀμπελᾶς τοπων. Πάρ. Λέρ. Κεφαλ., τ᾽ Ἀμπέλια τοπων. Πελοπ., τὸ Ἀμπέλι καὶ μετὰ ποικίλ. ἐπίθ. καλό, τρανό, καημένο, μέγα, μικρό, ἡ Ἀμπελιὰ Αἰτωλ., (ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. ἡ ἀμπελεία), ἡ Ἀμπελικὴ Θεσσαλ. (τὸ προσηγορ.=μέγας ἀμπελῶν), τὸ Ἀμπελικὸ χωρ. Λέσβ., τ᾽ Ἀμπελοκάλυβο τοπων. Κρήτ., ἡ Ἀμπελῖνα περὶ τῆς (μεγεθυντ. καταλ. -ῖνα ἴδε Γ. Ν. Χατζηδάκη, Μεσαιων, καὶ Νέα Ἑλλην., Τόμ. Β′, σ. 80) Καλαβρ., ὁ Ἀμπέλινος τοπων. Στενημ., ἡ Ἀμπελίστρα Μαν., ὁ Ἀμπελίτης τοπων. Χίου (ἐκ κυρ. ὀνόμ.), τὸ Ἀμπελίτσι χωρ. Θράκ., ὁ Ἀμπελόβουνος Χίος, ἡ Ἀμπιλόβρυσ᾽ Αἰτωλ., ὁ Ἀμπελόγατος παρων. Κεφαλ., οἱ Ἀμπελόκηποι Μύκ. Ἀττ., τὸ Ἀμπελοκόπι Χίος, ἡ Ἄμπελο Πάρ., Χίος, ἡ Ἀμπέλω χωρ. Ζακ., ἡ Ἄμπελος Κρήτ., τ᾽ Ἀμπελούδκια Κύπρ., τ᾽ Ἀμπελούιν Κύπρ., ἡ Ἀμπελουργιὰ Εὔβ., ὁ Ἀμπελουργὸς τοπων. Καρπ., ὁ Ἀμπελωτὸς Καρπ. Πάντα τὰ ὡς ἄνω τοπωνύμια δεικνύουν τὴν ποικιλίαν τῆς ἀμπελοκαλλιεργείας ἐν Ἑλλάδι.

ἀμπελοπετριά, ἡ=ἔμμονος ἰδέα. Σύνθετ. ἐκ τοῦ οὐσ. τὸ ἀμπέλι καὶ τοῦ οὐσ. ἡ πετριά· φρ. ἆ τὸν κουτρούλη τὸ Νικολῆ ἔει ἀμπελοπετριά.